

*0: EK
*1: 2011-2012
*2: 13
*3: WordXP
*4: 13de vergadering
*5: Maandag 19 december 2011
*6: 18.00 uur

**

Voorzitter: Fred de Graaf

Tegenwoordig zijn 52 leden, te weten:

Barth, Beckers, Beuving, Van Bijsterveld, Van Boxtel, Bröcker, Broekers-Knol, Van Dijk, Dupuis, Duthler, Elzinga, Engels, Ester, Faber-van de Klashorst, Franken, Ganzevoort, Fred de Graaf, Marcel de Graaff, Hermans, Hoekstra, Ter Horst, Huijbregts-Schiedon, Van Kappen, Klever, Kneppers-Heijner, Knip, Kox, Kuiper, De Lange, Van der Linden, Linthorst, Lokin-Sassen, Martens, Meurs, Nagel, Postema, Putters, Quik-Schuijt, Reuten, Van Rey, Reynaers, Scholten, Slagter-Roukema, Sörensen, Swagerman, Terpstra, Thissen, Vliegthart, Vlietstra, Vos, De Vries en De Vries-Leggedoor,

en mevrouw Schippers, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer Hillen, minister van Defensie, de heer Atsma, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, en de heer De Krom, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

en mevrouw Eijnsink, de heer Jasper van Dijk, mevrouw Hachchi, de heer El Fassed, de heer Voordewind, de heer Van der Staij, de heer Hernandez, mevrouw Bruins Slot en de heer Bosman.

**

*N

De voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Swagerman, Brinkman, Frijters-Klijnen, Noten, Sylvester, Schrijver en Sent, wegens bezigheden elders;

Popken, wegens ziekte.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

*B

!Veteranenwet!

Aan de orde is de behandeling van:

- het voorstel van wet van de leden Eijnsink, Van Dijk, Hachchi, El Fassed, Voordewind, Ouwehand, Van der Staij, Hernandez, Bruins Slot en Bosman tot vaststelling van regels omtrent de

bijzondere zorgplicht voor veteranen (Veteranenwet) (32414).

De voorzitter: Ik heet de aanwezige initiatiefnemers, mevrouw Eijnsink, de heer Jasper van Dijk, mevrouw Hachchi, de heer El Fassed, de heer Voordewind, de heer Van der Staij, de heer Hernandez en de heer Bosman, hun adviseurs, mevrouw Van Rossum, de heer Van der Meijden en mevrouw Bosman, en de minister van Defensie van harte welkom in de Eerste Kamer. Het lijkt wel op de algemene politieke beschouwingen, maar dan met een kabinet in nieuwe samenstelling. Mevrouw Ouwehand, mede-initiatiefneemster is afwezig. Ik heb begrepen dat mevrouw Bruins Slot nog bezig is aan de overzijde, maar haar zullen wij in de loop van de avond ongetwijfeld ook achter de regeringstafel aantreffen.

Ik geef het woord als eerste aan mevrouw Vlietstra, die haar maidenspeech zal houden.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw Vlietstra (PvdA): Voorzitter. Ik wil graag beginnen de initiatiefnemers van het wetsvoorstel een groot compliment te geven. Het is heel bijzonder dat alle in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen gezamenlijk, onder de volhardende aanvoering van Angelien Eijnsink, een initiatiefwetsvoorstel hebben ontwikkeld en ingediend. Het moet de mensen achter de regeringstafel veel voldoening geven dat het wetsvoorstel unaniem is aanvaard in de Tweede Kamer en ik hoop dat we aan het eind van de behandeling in deze Kamer eveneens tot unanieme besluitvorming komen. Aan mijn fractie zal het niet liggen! Naast de unanieme politieke steun is gebleken dat het wetsvoorstel ook kan bogen op een breed maatschappelijk draagvlak. Bij het opstellen ervan is er nauw overleg geweest met de militaire vakbonden, veteranenorganisaties, veteranen, huisartsen en specialisten. En ook dat is de verdienste van de initiatiefnemers.

Wij hadden in deze Kamer het wetsvoorstel kunnen afdoen als hamerstuk, maar daarmee zouden we in de ogen van mijn fractie tekort hebben gedaan aan het grote belang van de wet, aan de indieners en aan al die oud-militairen, hun partners en gezinnen, die jarenlang hebben gepleit voor een beter veteranenbeleid. De PvdA-fractie wil dan ook graag een bijdrage leveren aan dit debat en daarbij nog een enkele vraag stellen aan de indieners en de minister. De meeste van onze vragen zijn al beantwoord na het lezen van de Handelingen van de Tweede Kamer.

Het wetsvoorstel ziet op een geïntegreerd, proactief en preventief veteranenbeleid en introduceert een bijzondere zorgplicht van de overheid waarop veteranen en hun relaties aanspraak kunnen maken. Kernbegrippen in het wetsvoorstel zijn "erkenning" en "waardering" enerzijds en "zorgplicht" anderzijds.

In een vorige functie heb ik regelmatig ervaren hoe belangrijk erkenning en waardering zijn voor de oud-militairen. Zo werd tijdens de eerste Nederlandse Veteranendag in mijn toenmalige gemeente bij het oorlogsmonument een gedenkteken onthuld met daarop de namen van de omgekomen militairen in voormalig Nederlands-Indië. Dat riep grote emoties op bij de aanwezige Indiëveteranen. Voor deze erkenning van hun gesneuvelde kameraden hadden zij jaren geknokt.

Ik had in dezelfde functie het voorrecht om verschillende keren in Srebrenica en Potocari de herdenking van de val van de enclave mee te maken. In gesprekken met ex-Dutchbatters daar en in Nederland is mij duidelijk geworden hoe belangrijk niet alleen erkenning is, maar ook hoe noodzakelijk het is dat er zorg en begeleiding zijn voor militairen die worstelen met psychische problemen als gevolg van de levensbedreigende situaties waarin zij hebben verkeerd, of die kampen met schuldgevoelens omdat ze meer hadden willen doen voor de mensen die ze moesten beschermen.

Voorzitter, de cijfers spreken voor zich: 5 tot 10% van de militairen die uitgezonden zijn geweest, kampt nadien met psychische klachten en een meerderheid daarvan lijdt aan PTSS. Dat heeft een grote impact op hun leven, maar ook op dat van hun relaties. Waar militairen verplicht zijn de hun door de overheid opgedragen taken tijdens missies uit te voeren, legt dat een zware verantwoordelijkheid bij diezelfde overheid als het gaat om de zorgplicht voor, tijdens en na uitzending; niet alleen voor de militair of ex-militair, maar ook voor zijn of haar relaties. Zij zijn namelijk degenen die hun partner bijstaan en dienen als klankbord en daarmee verdienen ook zij onze erkenning en zorg.

Er is in de loop der jaren het nodige aan veteranenzorg ontwikkeld. Wat echter keer op keer blijkt, is dat het huidige beleid onvoldoende proactief is, een versnipperd werkveld kent en dat veteranen vaak het gevoel hebben van het kastje naar de muur te worden gestuurd. Dit wetsvoorstel wil die versnippering opheffen en de toegang tot zorg eenvoudig en duidelijk maken. Daartoe worden diverse al bestaande regelingen opgenomen in de wet en enkele nieuwe toegevoegd: het veteranenregistratiesysteem, de instelling van één zorgloket, de veteranenombudsman en het recht op een uitkering van 80% van het laatstverdiende inkomen voor veteranen met ernstige gezondheidsproblemen om te kunnen werken aan hun herstel. Dit laatste onafhankelijk van het moment waarop de gezondheidsproblemen zich voordoen.

De PvdA-fractie kan zich, zoals gezegd, volledig vinden in het wetsvoorstel. Wij zien het als een sluitstuk van jarenlange discussies waarbij vrouwen en mannen die onder vaak zware omstandigheden ergens in de wereld taken hebben vervuld die hun zijn opgedragen door de Nederlandse overheid, de erkenning en waardering krijgen die zij verdienen, niet alleen in de vorm van de jaarlijkse Veteranendag, een veteranenpas en een draaginsigne veteranen, maar ook en misschien wel juist door de in de wet opgenomen nieuwe

regelingen zoals de veteranenombudsman, het zorgloket en het recht op een uitkering bij het werken aan herstel en arbeidsreïntegratie. Wij zien de wet wel als een voorlopig sluitstuk. Voorlopig, omdat een groot aantal artikelen nadere uitwerking behoeft in de vorm van één of meerdere AmvB's.

Nu komt het aan op de uitvoering. Voorkomen moet worden dat het blijft bij mooie voornemens. Op dit punt heb ik een vraag aan zowel de indieners van het wetsvoorstel als de minister. Wat is de reden dat de indieners ervoor hebben gekozen, de voorgestelde regelingen niet uit te werken in de wet zelf, maar in één of meerdere AmvB's? Weliswaar is in artikel 13 vastgelegd dat alle AmvB's zullen worden voorgehangen bij beide Kamers der Staten-Generaal -- en natuurlijk zullen de initiatiefnemers het kabinet op de voet volgen bij de voorbereiding daarvan -- maar zij hadden er ook voor kunnen kiezen zelf de uitwerking ter hand te nemen. Graag een antwoord op dit punt.

In het verlengde daarvan ligt mijn vraag aan de minister: kan de minister aangeven wanneer wij de nadere uitwerking tegemoet kunnen zien van de artikelen 2 (erkenning/waardering), 3 (zorgplicht voor en tijdens inzet), 4 (zorgplicht na inzet), 5 (bijzondere zorgplicht na inzet), 7 (inkomensvoorziening in verband met zorg), 8 (veteranenloket en zorgcoördinatie) en 9 (veteranenregistratiesysteem)? Graag ontvangen wij van de minister een tijdpad waarin is aangegeven welke regeling op welk moment voorgelegd gaat worden.

Voorzitter, een belangrijk artikel in het wetsvoorstel betreft het veteranenregistratiesysteem. Ten behoeve van de identificatie van veteranen en van de mogelijkheid tot het informeren van veteranen over voor hen belangrijke zaken op basis van de genoemde artikelen 2 tot en met 8, worden hun persoonsgegevens verwerkt in een registratiesysteem. De minister is daarvoor verantwoordelijk. De indieners gaan ervan uit dat opname in dit systeem niet vrijwillig is of, anders gezegd, dat verplichte opname noodzakelijk is. Bij de beantwoording van vragen op dit punt in de Tweede Kamer hebben de initiatiefnemers aangegeven dat zij zich realiseren dat dit een inmenging is in respectievelijk beperking is van de persoonlijke levenssfeer zoals opgenomen in de Grondwet en het EVRM. Zij hebben ook aangegeven dat de nog te ontwikkelen AMvB voorgelegd zal moeten worden aan het College Bescherming Persoonsgegevens. Privacybescherming is voor mijn fractie een groot goed. Ik zou dan ook de initiatiefnemers willen vragen, nog eens heel precies aan te geven wat in hun ogen de noodzaak is van verplichte registratie en waarom niet volstaan kan worden met registratie op vrijwillige basis. Wij hechten er eveneens zeer aan dat dit punt te zijner tijd wordt voorgelegd aan het CBP.

De instelling van een aparte veteranenombudsman als onderdeel van het instituut Nationale ombudsman in zijn rol als onafhankelijke tweedelijnsvoorziening juichen wij toe. Ook de Nationale ombudsman zelf is positief

over deze keuze. Die draagt bij aan de erkenning van de speciale problematiek van veteranen en verhoogt de laagdrempeligheid voor veteranen en hun relaties. Tegelijkertijd is het een praktische oplossing om te voorkomen dat twee naast elkaar staande instituten gaan ontstaan, wordt bevorderd dat gebruikgemaakt kan worden van de kennis en expertise die op dit onderwerp al bij de Nationale ombudsman aanwezig is en omgekeerd kan de Nationale ombudsman zijn kennis op dit specifieke terrein vergroten. In het jaarverslag van de Nationale ombudsman kunnen wij volgen welke adviezen zijn uitgebracht. Ik heb ook op dit punt nog een vraag. Hoe moet ik mij de veteranenombudsman voorstellen? Is het een instituut binnen het instituut Nationale ombudsman of vormt het een geïntegreerd onderdeel van de werkzaamheden daarvan?

Het wetsvoorstel regelt dat de minister elke twee jaar verslag uitbrengt aan beide Kamers omtrent de doeltreffendheid en effecten van de wet. Een belangrijke zaak, zeker nu de meeste artikelen in de wet nog nader uitgewerkt moeten worden in een AMvB. Mijn fractie kan zich goed voorstellen dat niet pas over twee jaar, maar al bij de volgende begroting door de minister verslag wordt gedaan van de voortgang van de uitwerking van de wet. Ik krijg graag een toezegging van de minister op dit punt.

Tot slot heb ik nog een laatste vraag aan de minister. Tot mijn vreugde heb ik gelezen dat de minister erin is geslaagd de 110 mln. te vinden die nodig is voor het inlossen van de zogenaamde "ereschuld". Daar wil ik de minister zeer mee complimenteren. Bij de behandeling in de Tweede Kamer heeft hij beloofd zijn uiterste best te doen dit nog in 2011 te regelen en hij heeft woord gehouden. Chapeau! Dat schept wel de verplichting om nu ook snel te komen met een uitwerkingsregeling. Ik hoor graag van de minister wanneer wij die tegemoet kunnen zien.

Voorzitter. Het zal duidelijk zijn dat mijn fractie van harte instemt met het wetsvoorstel. Wij wachten de beantwoording van onze vragen met belangstelling af.

De voorzitter: Mevrouw Vlietstra, van harte gelukkig met de maidenspeech die u zojuist hebt gehouden.

Met een ach tergrond in het vormingswerk, cultureel werk en educatief werk voor vrouwen bent u in 1982 voor het eerst gekozen tot lid van de gemeenteraad van Leeuwarden. Vervolgens bent u sinds 1986, nu 25 jaar, nagenoeg zonder onderbreking werkzaam in het openbaar bestuur. In Leeuwarden was u negen jaar wethouder van onderwijs, financiën, stadsvernieuwing en sociale vernieuwing en van 1991 tot 1995 tevens locoburgemeester. Aansluitend was u veertien jaar burgemeester van Winschoten. In deze periode was u nauw betrokken bij het project Blauwestad, dat vanwege zijn grootschaligheid en bijzondere karakter landelijk de aandacht trok. In februari 2009 werd u lid van Gedeputeerde Staten in Drenthe, met in uw portefeuille economische zaken en financiën. Per 5 oktober van dit jaar bent u weer

benoemd tot burgemeester, maar nu als waarnemer in de Zuid-Drentse gemeente De Wolden, een landelijke gemeente met zeventien dorpskernen -- ik word al moe als ik eraan denk -- slechts van elkaar gescheiden door beekdalén, stuwwallen en bospercelen.

Uw gehele bestuurlijke loopbaan speelde zich af in het noorden van ons land. Met uw verkiezing tot lid van de Eerste Kamer zet u uw eerste stap in de landelijke politiek. Sommige vertegenwoordigers uit uw achterban beschouwen u als behartiger van de Noord-Nederlandse belangen in de senaat, maar ik twijfel er niet aan dat u deze in het nationale perspectief zult weten te plaatsen.

Ik kan u aanduiden als een ambassadeur pur sang van de Noord-Nederlandse cultuur, landschappen en monumenten, gelet op de vele bestuurlijke en toezichthoudende functies die u vervult en hebt vervuld in regionale organisaties die waarden op deze terreinen koesteren en promoten. Een paar voorbeelden: Het Groninger Landschap, Oude Groninger Kerken, Federatie Monumentenorganisaties Groningen, Nationaal Park Lauwersmeer en ga zo maar door.

Uw eerdere activiteiten op het vlak van intergemeentelijke samenwerking en uw inzet in partijverband voor opleidingen van wethouders en raadsleden laten zien dat u veel waarde hecht aan de kwaliteit van lokaal en regionaal bestuur.

De schat aan kennis en ervaring die u meebrengt, zet u in deze Kamer in als lid van de commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, de commissie voor Infrastructuur, Milieu en Ruimtelijke Ordening, de commissie voor Verzoekschriften en natuurlijk de commissie waarvoor u nu het woord voert.

Ik hoop dat u in de komende tijd met zeer veel plezier en resultaat uw werk als Kamerlid zult verrichten. Nogmaals van harte gelukkigwens.

Mevrouw Vlietstra (PvdA): Dank u wel.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

De heer Ganzevoort (GroenLinks): Voorzitter. Ik begin graag met publiekelijk mevrouw Vlietstra te feliciteren met haar maidenspeech.

Oorlog is niet normaal. Vechten is niet normaal. Dat is de les die de meeste opvoeders hun kinderen meegeven. Het is ook deel van de pacifistische wortels van mijn partij. Conflicten los je op met woorden, niet met wapens, maar we sluiten onze ogen niet voor de werkelijkheid dat militair ingrijpen soms onvermijdelijk is ter verdediging van het Koninkrijk of van de internationale rechtsorde. Maar het grondbesef blijft dat gevechtshandelingen nooit de ideale methode zijn, hooguit het laatste redmiddel. Oorlog is niet normaal en juist daarom heeft de overheid een bijzondere zorgplicht voor mensen die zij in die niet normale omstandigheden brengt. Wij zijn als samenleving verantwoordelijk voor de risico's en de gevolgen van deze inzet. De risico's kunnen groot

zijn, zoals we weten uit onderzoek rond bijvoorbeeld PTSS en zoals ik zelf merk bij trainingen over trauma die ik geef aan de geestelijk verzorgers in de krijgsmacht.

Omdat oorlog niet normaal is, is de fractie van GroenLinks de indieners van de Veteranenwet dankbaar voor hun initiatief. Het is in onze ogen een sterk intentionele wet. Voordat concrete kaders en maatregelen worden aangewezen, maakt de wet eerst de intentie glashelder. Onze minister voert een beleid dat is gericht op het bevorderen van erkenning en waardering. Onze minister heeft een zorgplicht voor militairen die worden ingezet en hun relaties. Die beide dimensies zijn van belang: erkenning en zorg. Het is ook van belang dat dit niet zuinig maar ruiterlijk is geformuleerd, tot en met een inkomensvangnet en een veteranenombudsman. Het intentionele karakter van de wet heeft natuurlijk gevolgen voor de begrenzing en de definitie. Ik wil graag op dat punt een enkele vraag stellen.

Het criterium om onder de reikwijdte van deze wet te vallen is dat men militair moet zijn of ongeveer daaraan gelijkgesteld en men gediend heeft onder oorlogsomstandigheden dan wel deelgenomen heeft aan een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. Dat lijkt duidelijk, maar toch. In de hedendaagse wereld heeft oorlog soms heel andere gestalten dan vroeger en daarbij zijn termen als "oorlogsomstandigheden" en "missie" niet altijd helemaal toereikend. Zo valt bijvoorbeeld de strijd tegen terrorisme niet per definitie onder deze termen, maar is het wel degelijk een vorm van gewapende strijd. Moeten we dan ook niet spreken over veteranen?

De nota naar aanleiding van het verslag noemt als reden voor een bijzondere positie dat "alleen voor militairen het lopen van risico's het hoofdkenmerk van het beroep is, dat zij door tegenstanders actief naar het leven worden gestaan en zij actief geweld moeten gebruiken om deze tegenstanders te doden of buiten gevecht te stellen". Geldt dat niet in potentie ook sterk bij de strijd tegen terrorisme, waaronder terugkijkend bijvoorbeeld ook de militairen die ingezet werden bij de treinkaping in 1977? Wat betekent het voor de samenwerking tussen Defensie en politie bij DSI en UIM? Hoe wordt hier omgegaan met de vraag wie wel en wie niet een beroep mag doen op erkenning en zorg?

Eenzelfde vraag speelt bij de gewijzigde methoden van oorlogsvoering die ontstaan door nieuwe technologie. Gaat bijvoorbeeld een dronepiloot op missie als hij of zij op afstand, zeg vanuit een commandolocatie in Nederland, ergens ter wereld gronddoelen aanvalt en 's avonds weer bij zijn gezin aan tafel aanschuift? Zijn dat dan oorlogsomstandigheden? Enerzijds is er geen sprake van persoonlijke geweldsrisico's. Anderzijds blijkt ook hier wel degelijk PTSS te kunnen optreden.

Met deze vragen stelt mijn fractie niet de wet of de gebruikte definities als zodanig ter discussie en we zullen blij zijn als deze wet inderdaad wordt aangenomen. Wel vragen wij hoe

de indieners en de regering denken over de gevolgen van veranderende manieren van oorlogsvoering en over een ruimhartige omgang met deze definities wanneer de omstandigheden wijzigen -- dat zal ongetwijfeld gebeuren -- zodat er niet opnieuw mensen tussen wal en schip vallen. Want oorlog is niet normaal. Het mag dat in ons denken ook nooit worden. Wij zijn als samenleving erkenning en zorg schuldig aan wie zich voor ons in gevaar begeven.

*N

De heer Van Kappen (VVD): Voorzitter. Alvorens ik begin aan mijn bijdrage wil ook ik mevrouw Vlietstra van harte feliciteren met haar maidenspeech.

Het is een voorrecht om vandaag het woord te mogen voeren over het wetsvoorstel dat in de wandeling wordt aangeduid met de "Veteranenwet". Dit wetsvoorstel heeft een lange voorgeschiedenis en het feit dat het wetsvoorstel nu eindelijk voorligt in deze Kamer, is in eerste instantie te danken aan de Tweede Kamer, die het initiatief tot dit wetsvoorstel heeft genomen. Eindelijk is de erkenning van en de waardering voor veteranen wettelijk vastgelegd en is er tevens ordening aangebracht in het verwarrende doolhof aan regelingen waar veteranen gebruik van kunnen maken. De initiatiefnemers, maar in het bijzonder mevrouw Eijssink als voortrekker, verdienen dan ook alle lof voor dit initiatief. Onze lof strekt zich tevens uit tot de minister en alle adviseurs en ambtenaren bij Defensie die hard hebben gewerkt om het voorliggende wetsvoorstel te realiseren.

Het bijzondere is dat dit initiatiefwetsvoorstel gedragen wordt door alle partijen in de Tweede Kamer. En dat komt niet vaak voor. Dat feit op zich is al een duidelijk signaal dat de zorgplicht voor veteranen de politieke scheidslijnen overstijgt. En zo hoort dat ook. Immers, hoe men ook denkt over nut en noodzaak van de missies die de krijgsmacht worden opgedragen, militairen hebben de plicht om de door de wettige regering opgedragen taken uit te voeren. Weigeren is geen optie en levert meestal ook nog een strafbaar feit op. Ook hebben militairen geen stakingsrecht. Het is dan ook alleszins redelijk dat de Staat een extra zorgplicht heeft voor militairen. Met dit wetsvoorstel is deze zorgplicht verankerd in de wet. Dit wetsvoorstel verdient dan ook onze volledige steun.

De Tweede Kamer en de Raad van State hebben prima werk verricht en heel veel vragen en knelpunten zijn tijdens het wetgevingsproces aan de orde geweest en ook opgelost. Toch heeft de VVD-fractie nog wel een aantal vragen en opmerkingen bij dit wetsvoorstel.

De definitie van "veteraan" is enerzijds erg ruimhartig, maar anderzijds toch weer beperkend. Een veteraan is volgens het wetsvoorstel: "De militair, de gewezen militair, of de gewezen dienstplichtige, van de Nederlandse krijgsmacht, dan wel van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, alsmede degene die behoorde tot het vaarplichtig koopvaardijpersoneel, die het

Koninkrijk der Nederlanden heeft gediend onder oorlogsomstandigheden dan wel heeft deelgenomen aan een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde voor zover deze missie bij regeling van Onze Minister is aangewezen".

Dat is een ruimhartige definitie. Er is bijvoorbeeld geen tijdslimiet verbonden aan het verblijf in een missiegebied en dat kan problemen veroorzaken in de uitvoering van de wet. Wat doe je bijvoorbeeld met een militair die wordt uitgezonden voor een missie en die door familieomstandigheden, of omdat hij gewond is geraakt, al na bijvoorbeeld een dag of een uur, moet repatriëren? Heeft hij/zij nu wel of niet recht op de status van veteraan? Ruimhartig is mooi, maar al te ruimhartig leidt tot devaluatie van het begrip "veteraan" en dat is niet in het belang van de veteranen. Een oplossing voor dit probleem zou kunnen zijn om de minister van Defensie een discretionaire bevoegdheid toe te kennen om in dit soort gevallen te beslissen. We leggen het probleem dan weliswaar op het bordje van de minister, maar hij is wel degene die het beste zicht heeft op alle feiten en omstandigheden die in voorkomende gevallen een rol spelen. Ik ben benieuwd hoe zowel de initiatiefnemers als de minister tegen dit uitvoeringsprobleem en de voorgestelde oplossing aankijken.

De heer Van Boxtel (D66): De heer Van Kappen had het over de discretionaire ruimte die hij aan de minister wil toekennen. Op zichzelf begrijp ik dat maar ik vond het voorbeeld wat ongelukkig. Want als een militair, ook al is hij maar één dag uitgezonden, levensgevaarlijk gewond raakt en voor de rest van zijn leven gehandicapt blijft, kan die toch ook aanspraak maken op die wet of niet?

De heer Van Kappen (VVD): In dat geval wel, maar wat als hij naar huis moet omdat hij plotseling een aanval van heimwee krijgt? Heeft hij dan ook recht op een veteranenstatus?

De heer Van Boxtel (D66): Ja, dat klopt, maar u noemde twee voorbeelden. U had het er ook over dat je na één dag al terug kunt.

De heer Van Kappen (VVD): Het kan zijn vanwege familieomstandigheden of omdat je gewond geraakt bent. Afijn, er is een heel scala aan mogelijkheden. Het is heel lastig om dat nu per geval te behandelen. Daarom wil ik graag dat de minister daar een discretionaire bevoegdheid in krijgt. Is dit antwoord naar tevredenheid, mijnheer Van Boxtel?

De heer Van Boxtel (D66): Ja.

De heer Van Kappen (VVD): Voorzitter, aan de ene kant is de in dit wetsvoorstel geformuleerde definitie van het begrip veteraan dus erg ruim, maar aan de andere kant is er juist een beperking ingevoerd van het begrip veteraan. Immers, in de definitie van het begrip veteraan, zoals die in het verleden door defensie werd gehanteerd, is het begrip "oorlogsomstandigheden" verruimd met de toevoeging "of daarmee overeenkomende

omstandigheden". In dit wetsontwerp komt de toevoeging "of daarmee overeenkomende omstandigheden" niet meer voor. Ik vraag me af wat de overwegingen zijn geweest om deze beperking in te voeren. Wat is het gevolg van deze beperking van de definitie? Wat voor soort missies en welke groepen militairen worden hierdoor buitengesloten? Graag een antwoord van zowel de initiatiefnemers als de minister op deze vraag.

In het verlengde hiervan is het mij een doorn in het oog dat een groep militairen, die de veteranenstatus meer dan verdiend heeft, ook met dit wetsvoorstel buiten de boot blijft vallen. Het gaat hier om de militairen van de Bijzondere Bijstandeenheid -- BBE -- van het korps Mariniers, die in 1977 een einde hebben gemaakt aan de treinkaping en de daarop volgende gijzelingsactie bij De Punt. Eerdere verzoeken van deze groep militairen om de veteranenstatus te verkrijgen op grond van de eerdere definitie van het begrip veteraan, zijn door defensie altijd afgedaan met de argumenten dat er bij deze actie geen sprake was van oorlogsomstandigheden, noch van daarmee overeenkomende omstandigheden en dat de actie bij De Punt een vorm van politieoptreden zou zijn geweest, die bovendien had plaatsgevonden op Nederlands grondgebied. Voorts was defensie bang voor precedentwerking.

Ik vind dit echt een uiterst zuinige en wat bureaucratische opstelling. Het ging hier immers om een complexe en unieke missie die het operationele vermogen van het politieapparaat verre overschreed; anders was er geen beroep gedaan op de BBE. De BBE werd als militaire eenheid in opdracht van de Nederlandse regering ingezet in een situatie die zich normaliter alleen voordoet onder oorlogsomstandigheden of daarmee overeenkomende omstandigheden.

Ter adstructie het volgende: er was een heftig vuurgevecht met een georganiseerd optredende groep zwaar bewapende tegenstanders; er werden zowel mitrailleurs als andere automatische wapens ingezet; er werden zware -- militaire -- explosieven gebruikt om de "instap" mogelijk te maken; er werden als afleidingsmanoeuvre gevechtsvliegtuigen van het type Starfighter ingezet; er vielen acht doden; twee mariniers werden neergeschoten en een onderofficier die had deelgenomen aan de actie moest vervolgens, in verband met doodsb bedreigingen, met zijn gehele familie langdurig in het buitenland worden geplaatst; drie mariniers die aan de operatie hadden deelgenomen vertoonden na enige tijd PTSS-achtige verschijnselen. Zo kan ik nog wel een tijdje doorgaan.

Je kunt een dergelijke operatie naar redelijkheid niet duiden als politieoptreden, zeker niet in die tijd. Er werd weliswaar in bijstand een politietaak uitgevoerd, het strafrechtelijk handhaven van de rechtsorde, maar de situationele omstandigheden en de complexiteit van de operatie gingen het operationele vermogen van de politieorganisatie ver te boven. Er was weliswaar geen sprake van oorlogsomstandigheden, maar wel van een situatie die zich normaliter alleen voordoet

onder oorlogsomstandigheden of daarmee vergelijkbare omstandigheden. Immers, de situatie werd gekenmerkt door langdurige gevechtshandelingen tegen een georganiseerde groep tegenstanders die bovendien beschikte over een grote vuurkracht. Overigens werd aan de twee mariniers die gewond raakten tijdens deze actie het "draaginsigne gewonde" toegekend. Opvallend is dat de voorwaarden om in aanmerking te komen voor dit draaginsigne, identiek zijn aan de toentertijd geldende voorwaarden om de veteranenstatus te verkrijgen, met dien verstande dat men wel gewond moet zijn geraakt. Dus, of het draaginsigne gewonden is ten onrechte aan deze twee mariniers uitgereikt, of de veteranenstatus is ten onrechte onthouden aan de overige militairen van de BBE die de actie bij De Punt hebben uitgevoerd. Iets anders kan ik er echt niet van maken.

Dat de actie plaatsvond op Nederlands grondgebied vindt mijn fractie ook geen reden om militairen de veteranenstatus te onthouden. Het onderscheid tussen interne en externe veiligheid is immers door het optreden tegen asymmetrisch optredende terroristische en criminele groeperingen al geruime tijd volledig vervaagd. Dit wordt nog eens bevestigd door de derde hoofdtaak van defensie, die het ondersteunen van civiele autoriteiten in binnen- en buitenland behelst. Organisaties zoals de Dienst Speciale Interventies (DSI), die voor ongeveer twee derde uit militairen bestaat en de Unit Interventie Mariniers (UIM), die volledig uit militairen bestaat, zijn daar zelfs specifiek voor opgericht.

De vrees voor precedentwerking die uit zou gaan naar andere groepen militairen zoals de militairen die hebben gediend tijdens de Koude Oorlog, militairen die hebben gediend bij de voormalige Troepenmacht in Suriname (TRIS), de EOD, et cetera, mag naar onze mening geen reden zijn om de militairen van de voormalige BBE die indertijd werden ingezet bij de treinkaping bij De Punt, uit te sluiten van het verkrijgen van de veteranenstatus. Het verschil tussen de inzet van de BBE en de inzet van deze andere groepen militairen, is gelegen in de situationele en operationele omstandigheden waaronder deze militairen hun belangrijke werk hebben gedaan of, in het geval van de EOD, nog steeds doen. Voorzitter, er was en is geen sprake van gemandateerde geweldsuitoefening door deze militairen onder complexe operationele omstandigheden en er werd en wordt ook geen geweld tegen deze militairen uitgeoefend door een zwaar bewapende groep georganiseerd optredende tegenstanders. Wel was en is er natuurlijk altijd sprake van bedrijfsrisico's die het militaire beroep ook in vredetijd nu eenmaal met zich meebrengt.

De heer Marcel de Graaff (PVV): Mijnheer Van Kappen, u had het over het toekennen van de veteranenstatus aan de gewonde militairen die hebben opgetreden bij De Punt. Daar zijn ook gevechtspiloten, gewondenverzorgers en een aantal andere mensen actief geweest, die ook op dat moment lid waren van de krijgsmacht. Bent u van

mening dat zij ook de veteranenstatus toegekend zouden moeten krijgen?

De heer Van Kappen (VVD): Het verschil is dat de BBE -- dat is de club die de echte instap heeft gedaan; de club in de binnenring -- verzocht heeft om de veteranenstatus. Ik heb geen verzoek gezien van vliegers van Starfighters. Er waren in totaal meer dan 1500 militairen in de buitenring betrokken bij die hele operatie. Op 10 km afstand werden de wegen ook afgesloten met YPR-pantserwagens. Ik denk dat je in alle redelijkheid en billijkheid die mensen niet in aanmerking moet laten komen voor de veteranenstatus. Het gaat mij om de eenheid die het klusje geklaard heeft, die in de binnenring de daadwerkelijke aanval heeft uitgevoerd.

Voorzitter. Tijdens de overigens plezierige en constructieve gesprekken over dit onderwerp, die ik met een aantal van de initiatiefnemers van dit wetsvoorstel heb gevoerd, is het idee geopperd om de waardering en erkenning voor de militairen van de toenmalige BBE tot uitdrukking te brengen door hen met terugwerkende kracht het gevechtsinsigne toe te kennen. Dit vindt mijn fractie op zichzelf een prima idee, maar helaas is mij gebleken dat dit insigne slechts met terugwerkende kracht tot het jaar 2001 kan worden toegekend. Ook hier vallen deze militairen dus weer buiten de boot. Misschien ziet de minister nog mogelijkheden?

Los van de eventuele mogelijkheid om alsnog met terugwerkende kracht het gevechtsinsigne toe te kennen aan deze oud-militairen, blijft het toekennen van de veteranenstatus aan deze groep oud-militairen voor de VVD-fractie de eerste prioriteit. Immers, de veteranenstatus is niet alleen een blijk van erkenning en waardering, maar geeft ook toegang tot de faciliteiten die verbonden zijn aan deze status. Zij hebben daar naar onze mening recht op.

De VVD-fractie vraagt dan ook met nadruk aandacht voor deze vergeten groep militairen en verzoekt de minister het nodige te doen om deze militairen alsnog de veteranenstatus toe te kennen. Met het alsnog toekennen van de veteranenstatus aan de betrokken militairen wordt een ereschuld uit het verleden ingelost en krijgen deze militairen alsnog de erkenning en waardering waar zij recht op hebben. Dat past ook binnen de geest van dit wetsvoorstel, waarin de erkenning en waardering voor het veeleisende en soms gevaarlijke werk van militairen centraal staan.

Op het gevaar af de discussie te compliceren, wil ik toch nog een bijkomend argument aanvoeren en dat is dat de militairen die indertijd zijn ingezet tijdens de politionele acties in het voormalig Nederlands-Indië en tijdens de confrontatie met Indonesische infiltranten in Nederlands Nieuw-Guinea, wel specifiek worden genoemd in de definitie. Maar, noch in Nederlands-Indië, noch in Nieuw-Guinea was er strikt genomen sprake van oorlogsomstandigheden, overigens wel van daarmee overeenkomende omstandigheden. Voorts vond de inzet plaats op het toenmalige grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden.

Om misverstanden te voorkomen: wij vinden het terecht dat deze militairen onder de definitie vallen; bovendien was hun op grond van de oude definitie al de veteranenstatus toegekend, maar het maakt het des te moeilijker om te accepteren dat de veteranenstatus is onthouden aan de militairen van de toenmalige BBE die, naar onze mening, volledig aan de voorwaarden voldoen van de oude definitie van veteraan. Graag de visie van de minister op ons voorstel om de oud-militairen van de BBE, die indertijd een einde hebben gemaakt aan de treinkaping en de daaropvolgende gijzelingsactie bij De Punt, alsnog de veteranenstatus toe te kennen. Afhankelijk van het antwoord van de minister, overweeg ik om hiertoe een motie in te dienen. Het gaat volgens mijn informatie over een groep van ongeveer 45 (oud)militairen.

Ik wil voorts benadrukken dat wij in de toekomst dit soort problemen moeten voorkomen. Ik meen dat de heer Ganzevoort hierop ook al heeft gedeut. De in dit wetsvoorstel geformuleerde definitie van het begrip "veteraan" lijkt impliciet het toekennen van de veteranenstatus uit te sluiten aan militairen die bij eventuele toekomstige operaties, tegen terroristische groeperingen, op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden worden ingezet. Ook de memorie van toelichting biedt geen duidelijkheid. Ik denk bij dit soort operaties in eerste instantie aan de inzet van militairen die zijn ingedeeld bij de DSI en de UIM, maar mogelijk ook aan andere militaire eenheden. De kans op een dergelijke toekomstige inzet is zeker niet denkbeeldig. Deze onduidelijkheid moet naar de mening van mijn fractie worden opgeheven zonder dat overigens de invoering van dit wetsvoorstel mag worden vertraagd. Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn, dat wij hier en nu bepalen en vastleggen dat ook acties uitgevoerd op het grondgebied van het Koninkrijk "bij regeling van Onze Minister kunnen worden aangewezen als een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde". Eventueel kan deze aanwijzing ook achteraf geschieden als de feiten en omstandigheden dit rechtvaardigen. De minister zou dit kunnen vastleggen in ministeriele regelgeving. Dan zijn we er mijns inziens en valt een dergelijke missie binnen het kader van de definitie. Gezien de vervagende grenzen tussen interne en externe veiligheid is dit ook een passende oplossing. Afhankelijk van het verloop van dit debat houd ik een motie hiertoe achter de hand. Graag de visie van zowel de minister als de initiatiefnemers op dit voorstel.

Ter afronding nog een afsluitende opmerking. De VVD-fractie is bijzonder verheugd dat de financiële middelen zijn gevonden die nodig zijn om de schadeclaim af te wikkelen van de oorlogsslachtoffers die gewond zijn geraakt tijdens uitzendingen in het kader van oorlogs- of crisisbeheersingsoperaties van voor juli 2007. Zowel de initiatiefnemers van het voorliggende wetsvoorstel als de minister persoonlijk hebben zich, in het verlengde van de behandeling van dit wetsvoorstel, met grote energie ingezet om dit voor elkaar te krijgen. Onze welgemeende

complimenten; een ereschuld van de bv Nederland aan deze kwetsbare groep oud-militairen is hiermee ingelost. De VVD-fractie hoopt oprecht dat wij de ereschuld aan oud-militairen van de BBE, die zijn ingezet bij "De Punt", ook zullen inlossen. Het kan, het is een kwestie van willen.

*N

De heer Franken (CDA): Voorzitter. Graag wil ik allereerst mevrouw Vlietstra nogmaals feliciteren met het houden van haar maidenspeech waarin zij zo eloquent het aan de orde zijnde onderwerp heeft behandeld.

De leden van de CDA-fractie willen hun waardering uitspreken voor het feit dat de initiatiefnemers hebben bewerkstelligd dat de bijzondere zorgplicht van de overheid, waarop de veteraan en diens relaties aanspraak zouden mogen maken, thans in een wet zal worden neergelegd. Hiermee wordt de behoefte aan erkenning en waardering van veteranen voor hun inzet en de risico's die zij hebben gedragen, bevestigd. Graag danken wij de indieners ook voor het werk dat zij daartoe hebben verzet, de inspanning die zij daartoe hebben gepleegd. Ik spreek in het bijzonder waardering uit voor de voorzitter, excuus, voor de voortrekker -- dit was misschien een bijna Freudiaanse vergissing -- mevrouw Eijssink, en ik wil daarbij ook graag het oud-lid van de Tweede Kamer, Ine Aasted Madsen betrekken.

Het brede initiatief heeft geleid tot een gedegen wetsvoorstel waarbij de CDA-fractie met instemming heeft gezien dat de indieners het advies van de Raad van State nauwkeurig hebben gevolgd, zodat het geheel in overeenstemming is met de noodzakelijke wetsystematiek en tevens inhoudelijk aangeeft hoezeer de bijzondere rechtspositie van de militair een bijzondere zorgplicht van de overheid met zich brengt.

De leden van de CDA-fractie hebben nog een drietal vragen. In de eerste plaats vragen wij ons af of de definitie van het begrip "veteraan" wel zo is als deze moet zijn. In de reactie op het advies van de Raad van State merken de indieners op dat zij voor een "ruime" definitie hebben gekozen. Ruim moet dan worden opgevat in de zin dat zowel de actief dienende als de gewezen militair daaronder moet worden begrepen, terwijl er geen onderscheid wordt gemaakt in de uitgevoerde taken; het betreft zowel de infanterist in de vuurlinie als de gewondenverzorger daarachter. Wij missen echter de groep waarover de heer van Kappen al heeft gesproken, te weten de (gewezen) militairen of dienstplichtigen die door hun inzet tegen terroristische of criminele groeperingen dezelfde of gelijksoortige risico's hebben gelopen als de militairen die onder oorlogsomstandigheden hebben gediend. Het gaat erom dat de eerst genoemden niet onder de formele omschrijving vallen, maar wel hetzelfde hebben meegemaakt of doorgemaakt als degenen die wij als veteraan voor een bijzondere zorg in aanmerking willen laten komen. Bovendien geldt dat "oorlogsomstandigheden" niet meer altijd zijn te herleiden tot een situatie die alleen ontstaat nadat er een formele oorlogsverklaring is gedaan.

Daarmee is een ruimte voor interpretatie ontstaan. Het zou aanbeveling verdienen deze ruimte te expliciteren in die zin, dat wij gaan spreken van een met oorlogsomstandigheden vergelijkbare situatie. Daaraan zouden wij dan wel de beperking moeten verbinden dat de definitie in die situaties ook alleen mag worden toegepast op degenen die als militair zijn ingezet. De groep blijft beperkt tot dezelfde categorie, maar de omschrijving van de situatie wordt aangepast.

Een tweede vraag is een meer feitelijke vraag, namelijk of de regeling voor wat betreft de inkomensvoorziening, die wordt beoogd, wel voldoende duurzaam is. Het gaat om een steun in de rug zonder open einde. Het karakter is activerend. De voorziening moet dienen om de veteraan weer aan het werk te krijgen. Zijn de voorwaarden om er gebruik van te maken wel voldoende dwingend omschreven?

Mijn derde -- tevens laatste -- vraag is of de veteranenombudsman wel dicht genoeg staat bij het specifieke karakter van het militaire bedrijf. We kennen in Nederland -- zoals in veel ons omringende landen -- om de reden van dit specifieke karakter een gespecialiseerde militaire rechter. Zou iets dergelijks niet ook moeten gelden voor de ombudsman, die klachten behandelt welke betrekking hebben op het specifieke karakter van door militairen uit te voeren acties?

Wij wachten het antwoord van de indieners met belangstelling af.

*N

De heer Marcel de Graaff (PVV): Voorzitter. Ik wil allereerst mevrouw Vlietstra feliciteren met haar maidenspeech. Het is een bijzonder moment om je eerste redevoering in deze Kamer te houden.

Daarnaast feliciteer ik namens de leden van de PVV-fractie de initiatiefnemers en de regering met het feit dat de Veteranenwet nu in de Eerste Kamer wordt besproken. Daarover is echter al genoeg gezegd, dus ik zwijg erover. Ik ga onmiddellijk verder met de inhoud.

De totstandkoming van de wet kent een relatief korte geschiedenis, waarin desalniettemin toch een essentieel element is gewijzigd. Dit element baart mijn fractie zorgen. Ik kom op dit punt via een korte omweg, die ons terugvoert naar een van de oudste veteranen in de Westerse geschiedenis, namelijk Gaius Mucius Scaevola. Wie werd niet tijdens de Latijnse les gegrepen door het verhaal van deze moedige Romein die tijdens een speciale undercover operatie achter de vijandige linies werd gegrepen en voor de Etruskische koning Lars Porsenna werd geleid? In een combinatie van fysieke hardheid, mentale weerbaarheid en psychologisch inzicht stak Mucius zijn rechterhand in de vlam van een brandende toorts tot hij zwart verkoold was, zonder een krimp te geven. Hij wees de koning erop dat er in Rome nog 300 special forces zoals hij klaar stonden om deze koning te grazen te nemen. De afloop is geschiedenis: Porsenna trok zich wijselijk terug, maar te Rome werd Mucius als een held binnengehaald; hij verwierf onsterfelijke roem en de senaat kende hem

een stuk land toe, de Mucia prata, groot genoeg om in zijn levensonderhoud te voorzien.

Ziehier, het vroege voorbeeld van de bijzondere zorgplicht van de overheid voor de militair die actief op een missie is ingezet. Voor ons ligt de Veteranenwet die juist ziet op deze groep mannen en vrouwen, die in geen enkel opzicht onderdoen voor deze legendarische Scaevola. Terecht spreekt de wet in artikel 2.1 over de "erkenning van de verdiensten van veteranen, van erkenning van de mogelijke gevolgen van de inzet voor hun gezondheid en van waardering die veteranen op grond van hun verdiensten toekomt". In deze erkenning van deze verdiensten van hen, die zich daadwerkelijk bereid hebben getoond hun leven op het spel te zetten voor het vaderland, drukt de overheid namens elk lid van die samenleving haar dankbaarheid uit.

Een samenleving die haar veteranen niet eert, heeft geen zelfrespect en geen eigenwaarde. De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat de Staat in deze erkenning "ruimhartig" moet zijn; ik heb dit woord al een aantal keren horen noemen, onder andere door de heer Ganzevoort en Van Kappen. In deze wet is de erkenning geformaliseerd in de bijzondere zorgplicht en geconcretiseerd in de faciliteiten die de veteranen in deze wet worden toegekend. Maar let op: het oorspronkelijke voorstel van wet kende een andere, ruimere definitie van "veteraan". Waar de wet nu, in artikel 1, lid c, spreekt van: "heeft gediend onder oorlogsomstandigheden dan wel heeft deelgenomen aan een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde voor zover deze missie bij regeling van Onze Minister is aangewezen", sprak het oorspronkelijke voorstel nog van "oorlogsomstandigheden of daarmee overeenkomende situaties, inbegrepen internationale vredesmissies binnen en buiten het verband van de Verenigde Naties". Door het weglaten van de frase "of daarmee overeenkomende situaties" wordt de wet op een essentieel punt gewijzigd. Door deze wijziging lijkt het alsof militairen die op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden hun leven wagen in de strijd tegen het internationale terrorisme plotseling buiten deze definitie vallen. Ik zeg dat het "lijkt" dat zij buiten deze definitie vallen, omdat ik mij niet kan voorstellen dat dit de bedoeling is van de initiatiefnemers of de regering.

Ik ga ervan uit dat zij bekend zijn met de ontwikkeling van de asymmetrische oorlogsvoering. De heer Van Kappen zei het al: om aan deze ontwikkeling het hoofd te bieden is onder andere de Unit Interventie Mariniers opgericht, een unit van mannen en vrouwen die worden ingezet in situaties waarin sprake is van extreem gevaarlijke en gewelddadige dreiging.

Ook wil ik aandacht vragen voor een groep die uiterst risicovol werk doet en waarvan het werkterrein telkens is verbreed: de Explosieven Opruimingsdienst Defensie. Voorheen beperkte het werkterrein van deze dienst zich namelijk tot het ruimen van bommen uit de Tweede Wereldoorlog op Nederlands grondgebied. We zien echter dat deze expertise in toenemende mate ook op

buitenlandse missies wordt ingezet, met toenemende risico's.

Namens de leden van de PVV-fractie wil ik de initiatiefnemers en de regering vragen of zij militairen, die op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden zijn ingezet om aan een terroristische dreiging het hoofd te bieden of om op te treden in situaties vergelijkbaar met oorlogssituaties, deze erkenning, zoals geformuleerd in de Veteranenwet, willen onthouden. Menen zij dat de verdiensten van deze militairen minder zijn dan die van anderen, die in vergelijkbare omstandigheden buiten het Koninkrijk wel onder de definitie van "veteraan" vallen?

Eerder in het betoog pleitte ik al voor ruimhartigheid in de dank en erkenning voor de helden die hun leven riskeren en riskeerden voor onze democratie, voor vrede en veiligheid. Mijn fractie acht de verdiensten en de waardering die hun toekomt, en de gevolgen die zij van hun inzet ondervinden, niet minder dan die welke zo glashelder onder de definitie vallen.

De heer Ganzevoort (GroenLinks): Voorzitter. Graag een puntje van opheldering. Ik hoorde dat de heer De Graaf het had over de Explosieven Opruimingsdienst. Is hij van mening dat de leden daarvan altijd onder de definitie van "veteraan" zouden moeten vallen, of alleen wanneer zij in het buitenland opereren? Of meent hij dat het werk dat zij doen, überhaupt vergelijkbaar is met oorlogsomstandigheden? Dat is mij niet helemaal duidelijk.

De heer Machiel de Graaf (PVV): Ik wil hier pleiten voor ruimhartigheid. Ik wil inderdaad alle leden van de EOD onder de definitie van "veteraan" laten vallen, omdat zij keer op keer met een onbekend risico voor het eigen leven hun werk verrichten.

De heer Ganzevoort (GroenLinks): Met alle respect voor het werk dat door hen gebeurt -- want daar wil ik niets aan afdoen -- maar is dat volledig vergelijkbaar met het werk van mensen die zich volledig in de vuurlinie moeten begeven? Het werken aan een explosief, hoe riskant ook, lijkt mij toch van een andere orde, een andere militaire ervaring met bijvoorbeeld een andere tijdsdruk, dan een daadwerkelijk gevecht.

De heer Machiel de Graaf (PVV): Daarin heeft de heer Ganzevoort natuurlijk gelijk. Maar militairen die voor een missie worden uitgezonden en zich, bijvoorbeeld, op Malta bevinden om onderhoud aan vliegtuigen te plegen, vallen evengoed onder deze definitie als soldaten die met het geweer in de hand in de frontlinies staan. Ik denk dat we in dit debat die kant niet op moeten en ook hierin ruimhartig moeten zijn.

Ik vervolg mijn betoog met de volgende vraag, iets wat de heer Van Kappen al aanhaalde: heeft de minister van Defensie de discretionaire bevoegdheid om in bijzondere gevallen een militair aan te merken als veteraan? Als laatste vraag ik de minister of hij kan bevestigen dat de antipiraterieenheden, de Vessel Protection

Detachments, eveneens onder de definitie van "veteraan" vallen? Zo nee, waarom niet?

De heer Van Kappen (VVD): Voorzitter. Ik wilde even terug naar de EOD, waarover ik in mijn eigen verhaal ook al wat zei. Ik heb een groot respect voor het werk van de EOD, maar deze dienst verricht in totaal andere operationele en situationele omstandigheden zijn riskante werk: er wordt niet op deze mensen geschoten, zij hebben niet te maken met ingewikkelde rules of engagement. Er is wel sprake van een bedrijfsrisico: als er wat fout gaat, zijn ze een hand kwijt, of dood. Maar in volle vreedetijd kan dat iedere militair overkomen; als hij uit een vliegtuig springt en de parachute gaat een keer niet open, is dat ook heel vervelend. Dat lijkt mij echter het normale bedrijfsrisico dat militairen nu eenmaal lopen. Dit geldt ook voor de EOD: het werk is niet ongevaarlijk, maar er zijn zeer vele werkzaamheden in volle vreedetijd die gevaarlijk zijn. Als een EOD'er wordt uitgezonden en hij doet dat werk in Afghanistan, is hij automatisch veteraan. Het werk hier in Nederland valt volgens mij echter onder het normale bedrijfsrisico dat militairen ook in volle vreedetijd lopen.

De heer Machiel de Graaf (PVV): Ik ben blij dat de heer Van Kappen zijn standpunt in zijn interruptie verduidelijkte. Ik denk echter dat dit niets afdoet aan het verhaal dat ik heb gehouden. En als het er al wel wat aan afdeed, dan heeft hij geen vraag gesteld. Ik ga hier dus verder niet op in.

Ik had maar een paar minuten en volgens mij zijn die nu wel voorbij. Ik wil afsluiten met de zin: wij zijn benieuwd naar de antwoorden van de regering en de initiatiefnemers en zien hun antwoorden met belangstelling tegemoet, alvorens wij een definitief oordeel over deze wet uitspreken.

De voorzitter: Dank u. Dat waren nog eens tijden, die van meneer Scaevola! En in het Oude Rome was er ook alleen maar een senaat.

**

*N

De heer Van Boxtel (D66): Ja, voorzitter. Ik wilde bijna aanhaken met het voorbeeld dat in het oude Perzische Rijk helemaal nooit oorlog werd gevoerd; daar werd het rijk groter door overreding. Darius, de koning van Perzië, is hier weleens aangehaald. Hij was een vredelievende vorst, die alleen door overreding zijn rijk groter maakte. Maar mijn complimenten, ook aan het adres van mevrouw Vlietstra, voor haar maidenspeech. Dit is een mooi onderwerp om je eerste verhaal in deze senaat over te houden.

De fractie van D66 is verheugd dat dit in de Tweede Kamer breed gesteunde initiatiefwetsvoorstel voor de Veteranenwet vandaag in dit huis kan worden besproken. Aan de andere zijde van het Binnenhof is inmiddels veel tijd en moeite geïnvesteerd om de waardering, erkenning en zorg voor de veteranen in de wet te

verankeren en zo te komen tot een proactief, geïntegreerd en preventief beleid. Het voorstel dat vandaag ter bespreking voorligt, is een product van vruchtbare samenwerking tussen volksvertegenwoordigers met zeer diverse achtergronden, maar in dit kader wel met een gelijke doelstelling. Wat dat betreft denk ik dat hier op een heel mooie manier de wil van de bevolking tot uiting wordt gebracht.

Er is tijdens de voorbereiding veel gesproken met de vakbonden, de ACOM en de AFMP, maar ook met zorgverleners en anderszins betrokkenen. Het wetsvoorstel kan daardoor rekenen op een breed draagvlak in onze samenleving. Voor zowel het initiatief als die benodigde samenwerking is de fractie van D66 deze volksvertegenwoordigers dan ook zeer dankbaar.

Wij onderschrijven ook het belang van deugdelijk beleid voor veteranen. Dat er met dit wetsvoorstel duidelijkheid wordt verschaft over dit beleid, is sowieso een winstpunt. Maar er zijn, mede naar aanleiding van het advies van de Raad van State, nog enkele punten waarvan mijn fractie in dit debat graag een nadere duiding zou krijgen.

Zo heeft het voorstel tot doel om de tekortkomingen in het huidige veteranenbeleid weg te nemen, met name de versnippering van regelingen en instanties. In dit licht wordt in het wetsvoorstel getracht de huidige regelingen te stroomlijnen, maar hoe beoordelen de initiatiefnemers de opmerking van de Raad van State dat met dit wetsvoorstel als zodanig die versnippering onvoldoende wordt tegengegaan? En wat zouden wij daaraan kunnen doen?

Omdat er op dit moment al heel veel regelgeving is en heel veel instanties zich met het veteranenbeleid bezighouden, hebben de initiatiefnemers tot uitgangspunt genomen dat de stroomlijning in de wet moet worden geregeld. Dat is een zeer te verdedigen positie, maar het brengt wel met zich mee dat de overkoepelende wet een heel grote reikwijdte heeft. Gevolg hiervan zou weer kunnen zijn dat het een holle wet wordt waardoor eenieder die meent een reden te hebben om een aanspraak te kunnen of te willen maken, zich op die bepalingen kan beroepen. Middels aanvullende gedelegeerde regelgeving zou dit verduidelijkt kunnen worden. Hoe zien de initiatiefnemers dat die verduidelijking zich op dit gebied aandient? Een aantal voorbeelden is al door vorige sprekers aangehaald. Waarom zou er niet meer concreet in de wet moeten worden vastgelegd?

Wij vragen ons ook af waarom het gerechtvaardigd zou zijn om veteranen gedurende de eerste vijf jaar na hun ontslag uit militaire dienst een extra vrije dag te verlenen. Waar komt dat vandaan? Waarom zijn de initiatiefnemers van mening dat er een specifieke regeling voor rechtsbijstand nodig is, ook al zal deze in de praktijk nauwelijks van toepassing zijn?

Een compliment voor de minister! De minister heeft in de Tweede Kamer namelijk ruimte gevonden in zijn budget om 110 mln. beschikbaar te stellen voor de afwikkeling van de schadeclaims.

Een groot compliment, omdat hij het tijdig bij elkaar heeft weten te krijgen.

Mijn fractie is al met al tevreden over het onderhavige wetsvoorstel. Indien bovenstaande punten in de eerste termijn van de indieners nader toegelicht kunnen worden, dan kan ik nu al wel verklappen dat mijn fractie geen grote onoverkomelijke bezwaren tegen het wetsvoorstel heeft. Integendeel: wij zullen dan graag voluit onze steun aan het voorstel geven.

Voorzitter. Tot slot. In sommige ons omringende landen kent men naast een dag zoals onze Veteranendag, een traditie waarbij de bevolking zich zichtbaar uit in nagedachtenis van of waardering voor de inzet van veteranen. Groot-Brittannië is natuurlijk het mooiste voorbeeld: daar schaft iedereen een poppy aan om die vervolgens een hele week zichtbaar te dragen. Wij kennen een dergelijke traditie niet. D66 is een partij van vernieuwing en innovatie, maar in dit geval wegen tradities ook bij ons heel zwaar. Ik zou de minister daarom willen vragen om toch eens na te denken over mogelijkheden om meer te doen dan alleen een Veteranendag, een dag waar sommige mensen naartoe komen, maar heel veel mensen niet. Ik denk dan aan de mogelijkheid dat wij in Nederland een symbool invoeren, waarmee iedereen op Veteranendag kan laten zien hoezeer hij de veteranen waardeert.

Iedereen mag van mij gaan stoeien over wat dat symbool zou moeten zijn. Wij hebben al een insigne, maar dat is voor de veteranen zelf. Maar wat kunnen gewone Nederlanders, medelanders doen om hun waardering te uiten? Je kunt kiezen voor een bloem, een witte roos of iets dergelijks, maar ik hoor toch graag van de minister hoe hij hieraan wellicht uitvoering kan geven.

De voorzitter: Ter informatie van de heer Van Boxtel. Vorig jaar was hij nog geen lid van de Eerste Kamer, maar het Nationaal Comité 4 en 5 mei heeft vorig jaar het initiatief genomen voor het fakkellogo. Het fakkellogo van het Nationaal Comité is vervolgens ter beschikking gesteld aan de leden van beide Kamer der Staten-Generaal met het verzoek in de aanloop naar 4 en 5 mei en op die dagen zelve het fakkellogo te dragen als een uiting van solidariteit met diegenen die hun leven hebben gegeven voor onze vrijheid. Een dergelijk initiatief is er dus al. Het is overigens uitdrukkelijk de bedoeling van het Nationaal Comité om het voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk te volgen.

**

De heer Van Boxtel (D66): Soms leer je heel snel dingen bij!

Het is mij totaal ontgaan en ik denk dan ook dat heel veel Nederlanders dit niet weten.

De voorzitter: Ik heb begrepen dat er dit jaar zeer veel aandacht aan zal worden besteed. Daar zijn wij nu dus al mee begonnen.

**

*N

De heer Vliegthart (SP): Voorzitter. Uiteraard mijn complimenten aan collega Vlietstra. Het is inderdaad heel wat om je maidenspeech te mogen wijden aan zaken van oorlog en vrede. Het doet mij denken aan mijn maidenspeech vier jaar terug die ook over oorlog en vrede ging. Ik hoop wel dat collega Vlietstra met dit onderwerp niet zo lang bezig zal zijn als ik met het Irakdossier. Dat dossier kostte mij vier volle jaren! Ik hoop dat wij dit wetsvoorstel vanavond geheel kunnen behandelen en daarmee deze discussie kunnen beëindigen.

Voorzitter. De Grondwet bepaalt in artikel 82 dat wetsvoorstellen kunnen worden ingediend door of vanwege de Koning en door de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Artikel 85 van de Grondwet bepaalt vervolgens dat als de Tweede Kamer als instituut een wetsvoorstel indient bij de Eerste Kamer, omdat daar een meerderheid voor is, zij daarbij één of meerdere leden opdraagt het wetsvoorstel hier te verdedigen. En zie hier! Vandaag zit er een hele ploeg achter de regeringstafel. De SP-fractie is blij dat zij er zijn en dat zij bereid zijn dit voorstel namens de overkant te onderbouwen.

Het initiatiefwetsvoorstel dat wij vandaag behandelen, wil de positie van veteranen verbeteren en dat lijkt mijn fractie een goede zaak. Militaire veteranen zijn bijzondere mensen. Ze zijn door ons land uitgestuurd om de internationale rechtsorde te bevorderen. Niet zoals wij parlementariërs dat soms doen door deelname aan verkiezingswaarnemingen of interparlementaire assemblees. Ook niet zoals ministers die over vrede en veiligheid praten met hun collega's en afspraken maken of en hoe er militairen worden ingezet om de vrede te beschermen of te herstellen.

Als we militairen uitzenden, beslissen wij, regering en parlement, dat zij in het uiterste geval hun lijf en leden zullen inzetten. Dat betekent dat zij soms het hoogste offer brengen voor een doel dat wij hebben gesteld. Daarom is het nu ook het moment om ons respect te betuigen aan diegenen die in de afgelopen jaren lijf en leden zijn kwijtgeraakt omdat ze deden waartoe wij hen opdracht hadden gegeven. Iedere gesneuvelde militair herinnert ons aan wat we militairen in het algemeen opdragen. En iedere gewonde militair, fysiek, psychisch of allebei, doet datzelfde.

Lang niet altijd is iedereen in de politiek het eens over het uitzenden van militairen. En dat is logisch: het inzetten van militaire macht om de vrede te bewaren of te herstellen is doorgaans het gevolg van een uiterst arbitraire beslissing. Maar -- en dat is ook belangrijk om vandaag bij behandeling van dit wetsvoorstel op te merken -- als er een besluit gevallen is en als er militairen worden uitgezonden, dan hebben wij dat samen gedaan. Uitgezonden militairen moeten mogen rekenen op de steun van iedereen wanneer ze eenmaal aan politieke besluitvorming ergens op de aardbol aan de slag zijn gegaan. Als we het hebben over "onze militairen", dan moeten we ze ook zo behandelen. Ze zijn van ons allemaal: van de regering, van de coalitie, van de oppositie en van alles wat daartussenin zit. En dus dragen we met z'n allen de grote verantwoordelijkheid dat wij hen

recht moeten doen, zowel wanneer ze op missie zijn als wanneer ze daarvan zijn teruggekeerd.

Daarom is het ook zo goed dat het voorliggende initiatiefvoorstel er een is van alle Tweede Kamerfracties samen en hopelijk straks ook van alle Eerste Kamerfracties samen. Van de aanvankelijke initiatiefnemers, Eijssink, Poppe, Pechtold en Peters zien wij vandaag alleen een vrouwelijke initiatiefnemer terug. Maar van haar weet mijn fractie dat zij haar mannetje staat. Dat geldt overigens ook voor Eline Bosma, die de initiatiefnemers heeft ondersteund. Wie niet achter de tafel zit, maar wie wel vanaf het begin af aan bij dit wetsvoorstel betrokken is geweest, is onze partijgenoot Remi Poppe. Hij, zelf bepaald geen fan van het leger als zodanig, heeft zich jarenlang ingezet voor verbetering van de positie van de veteranen in Nederland, juist om de redenen die ik zojuist heb aangestipt. Het zijn onze militairen! En wij zijn onze Remi -- hij zit op de tribune -- dan ook dank verschuldigd voor zijn specifieke betrokkenheid bij hun lot.

Het gezamenlijk indienen van een wetsvoorstel door de Tweede Kamer is vrij bijzonder en in dit geval is het ook erg goed, want het geeft aan dat de Nederlandse politiek over partijgrenzen heen zich verantwoordelijk voelt voor onze militairen. Het is de politiek die besluit over oorlog en vrede. In dit huis worden wij daaraan herinnerd door twee grote schilderijen uit de Gouden Eeuw. Jan Lievens verbeeldde in deze zaal de woeste oorlog en Adriaan Hanneman de lieve vrede. Ze deden dat in 1664, het jaar voor het uitbreken van de Tweede Engelse Oorlog. Hoeveel slachtoffers deze oorlog eiste, weten we niet. En dat is dieptreurig. Telkens wanneer de politiek militairen inzet, stellen militairen daadwerkelijk hun leven in de waagschaal. Zo was het vroeger en zo is het nog steeds en in plaats van hen te vergeten moeten we hen respecteren en eren voor hun inzet.

Mijn fractie kan het wetsvoorstel dan ook van harte steunen omdat het een verbetering is van wat wij nu al hebben. In dat kader is de SP-fractie wel benieuwd, ook naar aanleiding van de andere inbrengen, hoe de initiatiefnemers tot de huidige definitie van het begrip "veteraan" zijn gekomen. Welke belangenafweging heeft daarbij plaats gevonden? Is in die context ook gekeken naar wat de internationale standaarddefinitie van veteraan is of geven landen daar op een eigen manier invulling aan? Hoe nauwkeurig een definitie ook is en met hoeveel zorg deze ook is vastgesteld, er blijken altijd schemergebieden te blijven bestaan, zowel aan de ene kant als aan de andere kant. Daarom stel ik ook een vraag aan de minister van Defensie. Hoe kijkt hij aan tegen de definitie van de initiatiefnemers? Ziet hij in de AMvB die hij nog moet maken ruimte om een discretionaire bevoegdheid in te bouwen, zodat onder zeer bijzondere omstandigheden militairen die niet formeel onder de definitie vallen wel de mogelijkheid geboden kan worden om van de voorzieningen gebruik te maken die deze wet biedt?

Voorzitter. Mijn fractie wacht met spanning de antwoorden af.

*N

De heer Nagel (50PLUS): Voorzitter. Ook wij complimenteren mevrouw Vlietstra met haar gave maidenspeech over dit mooie onderwerp.

Voorzitter. Enerzijds kan het voorliggende initiatiefvoorstel vanwege de historische betekenis niet onbesproken blijven. Om die reden voeren wij hierover het woord, mede namens de fractie van de OSF. Anderzijds geeft het in de Tweede Kamer met veel waardering en unaniem aanvaarde voorstel evenzeer reden om te veel herhalingen te vermijden. Wij zullen het daarom kort houden.

Wij spreken onze erkentelijkheid uit aan de initiatiefnemers, in het bijzonder aan mevrouw Eijssink die een belangrijke voortrekkersrol heeft gespeeld. Het voorstel doet recht aan de 140.000 mensen die met een ruim begrip als "de veteranen" worden aangeduid. Dat zijn gewezen militairen en actief dienende militairen met uitzendervaring. Het zijn militairen die op jonge leeftijd uitgezonden zijn of worden. Niet zelden zijn deze veteranen dus jonger dan 30 jaar. Anders dan het gangbare begrip doet vermoeden gaat het niet alleen om ouderen uit de Tweede Wereldoorlog, Nederlands-Indië of Libanon, maar ook om jonge vrouwen en mannen die later gediend hebben in landen waar Nederland meedeed aan vredesmissies. Zoals in de Tweede Kamer werd opgemerkt, keerden deze mensen niet terug met medailles, maar met langdurige sociale of psychische problemen. Beide categorieën veteranen wordt met dit voorstel recht gedaan en dat steunen wij van harte.

Naast degenen die in een ver verleden werden ingezet, worden ook in dit tijdperk Nederlandse militairen ingezet voor vrede en veiligheid op zeer uiteenlopende plekken zoals Irak, Bosnië, Libië en Afghanistan. Zij doen daar belangrijk en zeker ook risicovol werk. Bijna 200 militairen verloren op deze missie het leven. Een veelvoud kreeg min of meer ernstige lichamelijke of psychische problemen. Een aantal ondervindt daarvan nog steeds de gevolgen; 10% van de uitgezonden militairen heeft langdurig hulp en begeleiding nodig. Zij hebben recht op onze waardering en vooral op onze erkenning.

Met dit voorstel wordt een oude schuld ingelost en daarover zijn wij verheugd. De enige vraag die men kan stellen, is waarom dit via een initiatiefvoorstel moest gebeuren. Deze mogelijk partijpolitiek getinte kanttekening willen wij op een dag met een zo grote parlementaire eensgezindheid echter niet maken. De erkenning en waardering voor de veteranen, voor hun inzet en voor de door hen genomen risico's zijn unaniem. De overheid dient hiervoor materieel en immaterieel de verantwoordelijkheid te dragen en dat gebeurt na aanneming van dit voorstel. De fracties van 50PLUS en OSF zijn verheugd dat deze waardevolle erkenning vandaag en morgen tot een afronding komt.

*N

De heer Kuiper (ChristenUnie): Voorzitter. Men bedelft elkaar hier met felicitaties en ik doe daaraan

graag mee. Ik feliciteer mevrouw Vlietstra en de initiatiefnemers van dit belangrijke initiatiefvoorstel.

Voorzitter. In mijn familie heeft het woord "veteraan" geen ingeburgerde klank, althans niet in de betekenis van "een gewezen militair die op vredesmissie is geweest". "De veteraan" is er echter wel. Mijn oudste broer heeft als beroepsofficier gediend voor UNIFIL, voor de VN, in Zuid-Libanon. Hoewel hij inmiddels actief is in het bedrijfsleven, is hij een veteraan. Hij heeft gelukkig geen bijzondere zorg nodig, maar de heer De Graaff van de PVV-fractie heeft wel een geweldige suggestie gedaan vandaag. Wat zou ik als senator hem graag een stuk land geven. Misschien moeten wij het IJsselmeer inpolderen om alle veteranen een stuk land te geven zoals men in het oude Rome gewoon was te doen. Het zou een geweldig blijk van waardering zijn als dat mogelijk was.

Wij doen het echter anders. Het is goed dat er waardering is voor de inzet van onze militairen en dat bij wet een zorgplicht wordt vastgelegd. Zeker nu Nederland actief is op vele buitenlandse missies kennen wij een heel legertje aan veteranen, waarvan mijn broer er dus een is. In andere westerse landen is al het nodige gedaan voor oorlogsveteranen. Het is goed dat wij dat ook doen en dat wij een samenhangend beleid voeren op dit gebied. Het verheugt onze fractie dat dit moment gekomen is. Ik stel twee vragen of misschien betreft het meer opmerkingen. Twee punten wil ik in elk geval nog in het midden brengen, al is het slechts ter onderstreping van een enkel punt dat al door een collega is genoemd. Dit wetsvoorstel is na aanpassing op advies van de Raad van State ook een uitdrukkelijke poging om de versnippering aan regelingen op dit punt te overwinnen. Mijn vraag is in een wat andere formulering ook door collega Van Boxtel gesteld: in welke mate is dat na aanpassing van het wetsvoorstel nog echt het geval? Hoe denkt de minister daarover? Hoe denken de initiatiefnemers daarover? Is er nog huiswerk te doen na de aanvaarding van dit wetsvoorstel? Hoe ziet dat verhaal van de versnippering aan regelingen eruit? Zijn er nog nadere maatregelen te nemen om de samenhang in de uitvoering van het veteranenbeleid verder te verbeteren?

Het tweede punt gaat over die ruime definitie van "veteraan". Ook zij die in actieve dienst zijn, kunnen daaronder vallen. Ik maak daarover een enkele opmerking, ook omdat de Raad van State daarover een opmerking heeft gemaakt. Dat maakt het heel ruim: ook mensen in actieve dienst kunnen veteraan zijn. Volgens het gangbare taalgebruik is de veteraan steeds een gewezen militair. De initiatiefnemers stellen dat beslissend is dat ook de militair in actieve dienst met medische of psychische problemen die nazorg behoeven. Voor de militairen in actieve dienst bestaan echter al heel wat actieve regelingen, zoals de militaire geestelijke gezondheidszorg. Ik hoor graag een reflectie over het punt dat de militair in actieve dienst beslist binnen die definitie van veteraan moet vallen.

Al met al kan onze fractie zich heel goed vinden in dit voorstel. Ik feliciteer nogmaals de initiatiefnemers. Mijn fractie steunt dit wetsvoorstel,

ook na de reactie in eerste termijn, zo is mijn verwachting.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 19.25 uur tot 19.30 uur geschorst.

*B
!Volkshuisvesting BES!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Regels inzake de volkshuisvesting, de ruimtelijke ordening en het milieubeheer in de openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES) (32473).

(Zie vergadering van 11 oktober 2011.)

De voorzitter: Ik heet de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu van harte welkom in de Eerste Kamer.

Ik feliciteer de minister van Binnenlandse Zaken van harte met haar benoeming en wens haar heel veel wijsheid toe. Ik stel het op prijs dat zij zo kort na haar aantreden als minister in deze Kamer aanwezig is, al gaat het thans om een zeer kort debat.

Ik breng de Kamer in herinnering dat de beraadslaging op 11 oktober jongstleden is aangehouden in afwachting van een brief van de bewindspersonen. Deze brief is op 22 november jongstleden ontvangen. Dat betekent dat wij dit debat kunnen afronden. Wij zijn toe aan de tweede termijn van de kant van de Kamer. Er is slechts één woordvoerder namens de Kamer, te weten mevrouw Linthorst.

**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw Linthorst (PvdA): Voorzitter. Ik ben zeer verheugd en eerlijk gezegd ook wel trots dat ik mede namens de fracties van de VVD, het CDA, de PVV, de SP, D66, GroenLinks en de ChristenUnie het woord mag voeren over dit wetsvoorstel. Alle fracties danken de staatssecretaris van harte voor zijn brief van 22 november jongstleden. In deze brief gaat hij uitvoerig in op de implementatie van de VROM-wetgeving op de BES-eilanden. Wij zijn de staatssecretaris erkentelijk dat hij van plan is om de wetgeving gefaseerd in te voeren, in nauwe samenspraak met de eilandbesturen, zodat de uitvoerbaarheid en de handhaafbaarheid verzekerd zijn.

Wij willen dit korte plenaire debat gebruiken om nog op een paar punten helderheid te verkrijgen. De staatssecretaris geeft aan dat de kosten van het beheer en de exploitatie van riolering, drinkwatervoorziening en afvalscheiding niet volledig zullen kunnen worden doorberekend

aan de leefgemeenschappen en de toeristen op de eilanden. De staatssecretaris heeft toegezegd dat de kosten voor de uitvoering van de Wet VROM-BES zullen worden meegenomen in het onderzoek van het ministerie van BZK naar de draagkracht van de inwoners van Caribisch Nederland. Eventuele aanpassing van de vrije uitkering zal plaatsvinden na 2012. Tot die tijd neemt het ministerie van I&M de kosten voor zijn rekening. Het is natuurlijk lastig, iets te zeggen over de draagkracht van de inwoners van Caribisch Nederland zolang het onderzoek nog niet heeft plaatsgevonden. Kan de staatssecretaris toch iets zeggen over het deel dat hij redelijk vindt dat aan de inwoners wordt doorberekend?

De staatssecretaris onderzoekt of de eilanden onderdeel kunnen worden van bestaande (overheids)diensten in Nederland. Zien wij het goed dat de staatssecretaris daarmee gemeenten, waterschappen en waterleidingbedrijven bedoelt? Kan de staatssecretaris aangeven of er inmiddels al enige duidelijkheid bestaat over de bereidheid van de bedoelde diensten? Mocht dit niet tot resultaat leiden, is het ministerie van I&M dan bereid ook de kosten na 2012 voor zijn rekening te nemen? Wij willen namelijk graag voorkomen dat na 2012 opnieuw discussie ontstaat over de toedeling van de lasten. Is de staatssecretaris bereid om, als er zicht is op de kosten die aan de inwoners zullen worden doorberekend, onze Kamer te raadplegen over deze kosten?

Mijn tweede vraag betreft de twee fte's formatie die de staatssecretaris structureel ter beschikking stelt van de eilanden. Worden deze formatieplaatsen gefinancierd door het ministerie van I&M en is deze financiering structureel?

Ten slotte hebben wij nog een vraag over de kosten van de aansluiting van huishoudens op de riolering. Dat is een verantwoordelijkheid van het eilandsbestuur. Onduidelijk is of het bestuur de financiële middelen zal hebben om alle huishoudens, ook de minvermogende, aan te sluiten op het rioleringsstelsel. Hoe gaat de staatssecretaris voorkomen dat we straks wel een rioleringsstelsel hebben, maar dat een deel van de inwoners daarop niet is aangesloten?

Wij wachten de antwoorden van de regering met belangstelling af.

De voorzitter: Ik stel vast dat wij meteen kunnen doorgaan met het antwoord van de regering in tweede termijn.

Het woord is allereerst aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**

*N

Minister Spies: Voorzitter. Dank u wel voor uw woorden van welkom. Laat ik de hoop uitspreken dat wij vanavond, op de eerste werkdag van deze nieuwe minister, een basis leggen voor een heel plezierige en constructieve samenwerking met uw Kamer, ook voor alle werkdagen die nog gaan volgen. Laat ik eraan toevoegen dat ik hoop dat vanavond een stukje wetgeving met betrekking tot

het Caribisch deel van Nederland een stuk verder wordt gebracht, waardoor ook daar een aantal publieke taken beter kan worden uitgevoerd.

Er zijn mij geen directe vragen gesteld door mevrouw Linthorst, dus ik laat de beantwoording graag over aan de staatssecretaris.

Rest mij nog, u een buitengewoon vruchtbaar bezoek toe te wensen, dat u begin volgend jaar gaat brengen aan dat deel van het Koninkrijk. Ik ben heel benieuwd om uw ervaringen te horen, zodat wij onze taak ten opzichte van die delen van het Koninkrijk zo goed mogelijk kunnen uitvoeren.

*N

Staatssecretaris Atsma: Voorzitter. Ik dank de Kamer voor de gestelde vragen, in het bijzonder mevrouw Linthorst voor de vragen die zij namens meerdere fracties heeft gesteld. Het overleg dat wij in oktober met uw Kamer hebben gehad heeft geleid tot het verzoek waarop wij in november een brief hebben geschreven. Ik ben blij dat de inhoud van de brief de Kamer in die zin bevalt, dat er kennelijk een adequaat antwoord is gegeven op de vraag hoe wij aankijken tegen het implementatievraagstuk. Ik wil nogmaals benadrukken dat ik uw Kamer erkentelijk ben voor het feit dat zij deze expliciete vragen heeft gesteld, omdat daarmee niet alleen het kabinet, maar ook een aantal andere partijen min of meer werden gedwongen om deze vragen heel nadrukkelijk onder ogen te zien. Dat heeft geleid tot de reeds genoemde brief. Ik ben van mening dat de impuls die u aan de discussie hebt gegeven, een positief effect heeft gehad.

Dan kom ik nu op de concrete vragen die door de verschillende fracties zijn gesteld. De eerste vraag is of er al een indicatie is te geven van het percentage dat zou kunnen worden doorberekend. Ik zal weinig nieuws zeggen als ik aangeef dat dit erg moeilijk is. Zoals ook in de bijdrage die wij zojuist hoorden wordt gesteld, is een en ander toch heel erg afhankelijk van het draagkrachtonderzoek dat door de minister van BZK is toegezegd. De minister van BZK werkt hieraan. Pas als de uitkomsten daarvan bekend zijn, kunnen wij er echt inhoudelijk een oordeel over geven. Bovendien heeft dit niet alleen te maken met het draagkrachtonderzoek, maar ook met het antwoord op de vraag wat de effecten zijn van de implementatie van de wetgeving op het kostenpakket. Kortom, draagkracht is één, maar de kosten die moeten worden gemaakt betreffen een ander onderdeel van het onderzoek. Ik denk dat het onverstandig is om daarvan nu een schatting te maken. Bovendien zou het noemen van een percentage verwachtingen kunnen wekken die wij naderhand niet kunnen waarmaken. Ik kan dat niet doen en zou het liever ook niet willen doen, omdat ik het vervolgens ook moet waarmaken, zonder dat ik nu echt zicht heb op de uitkomsten van het onderzoek. Dat lijkt mij niet verstandig en ik hoop dat de Kamer daarvoor begrip heeft.

Het is de Kamer bekend dat de kwestie van de kosten van de investeringen die nu moeten

worden gedaan in onder meer de rioolzuivering, niet alleen op het bord van het eiland Bonaire ligt. Ook een aantal andere partijen hebben hun verantwoordelijkheid genomen om te komen tot de forse investering die nodig is. In oktober heb ik al aangegeven dat de Europese Unie globaal genomen zo'n 20 mln. in het project steekt. Ook mijn ministerie en de Uitvoeringsorganisatie Stichting Ontwikkeling Nederlandse Antillen, USONA, leveren een forse bijdrage om de voorziening zoals genoemd in de vraagstelling van mevrouw Linthorst mogelijk te maken.

Daarmee zijn wij er uiteraard niet. Er zal nog meer moeten gebeuren. In het verlengde daarvan krijg ik de vraag welke bewegingen op dat punt gaande zijn. Natuurlijk spreken wij met het eilandbestuur over de mogelijkheden en ook de onmogelijkheden. Wij spreken daarnaast inderdaad ook met andere publieke organen. In dit verband noem ik de waterleidingbedrijven, die niet expliciet naar voren zijn gebracht maar die wel een onderdeel vormen dat ik ook eerder in uw Kamer heb genoemd. Voorts zijn wij in gesprek met de waterschappen. Wij hopen dat op enig moment toch ook uit al die gesprekken een oplossingsrichting naar voren komt die recht doet aan de positie van het eiland en de eilandbewoners.

Mevrouw Linthorst heeft gevraagd om uw Kamer te raadplegen bij eventuele vervolgstappen als het gaat om de aansluiting op het stelsel en eventueel de verrekening van kosten via de exploitatielasten, dan wel de nog noodzakelijke investeringen. Ik zou eigenlijk wel verder willen gaan dat dit niet alleen een raadpleging is van uw Kamer. Ik denk dat het voor mij geen enkel probleem is om toe te zeggen dat wij op dit punt geen onomkeerbare stappen zullen zetten voordat wij ook met uw Kamer hebben overlegd, wetende dat uw Kamer ook ten volle betrokken is bij dit onderwerp. Dus ik doe graag de toezegging dat wij voordat er een oplossing komt hierover eerst met uw Kamer in gesprek gaan. Overigens niet alleen met uw Kamer; ongetwijfeld zal ook met de Tweede Kamer dat gesprek dan worden gevoerd. Ik denk ook dat dat verstandig is, omdat je wel moet garanderen dat er voor de oplossing die wordt gekozen niet alleen op het eiland Bonaire een breed draagvlak is maar dat die ook hier in Nederland voldoende draagvlak heeft.

Dan de vraag met betrekking tot de afronding van het onderzoek. Ik heb al eerder aangegeven dat wij begin volgend jaar het onderzoek van BZK afgerond hopen te zien. Het is niet de bedoeling dat op enigerlei wijze ons departement zal bijdragen aan een structurele financiering van de noodzakelijke voorziening, maar wij hebben ook aangegeven -- hetgeen u ook uit de brief kunt halen -- dat wij op dit moment natuurlijk zeker niet de eilanden zullen opzadelen met kosten die zij niet kunnen dragen. Daarop is overigens ook het onderzoek van BZK gericht.

Als allerlaatste de vraag van mevrouw Linthorst hoe je kunt garanderen dat op enig moment alle panden op het rioolstelsel zijn aangesloten als het adequaat en gerealiseerd is. Dat is uiteraard een punt van overleg met het

eilandbestuur. Het bevoegd gezag ter plekke is daar ook nauw bij betrokken. Ik ben blij dat ook van de kant van Bonaire, maar ook van de andere eilanden is aangegeven dat, als het gaat om de implementatie van de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES, men ook voluit meewerkt aan datgene wat wij hier besluiten. Dus in die zin ben ik ervan overtuigd dat de bereidheid om die stap mee te zetten dan ook voluit nog eens zal worden bevestigd. Dat wij dat kunnen doen, heeft ook te maken met het feit dat vanuit ons ministerie structureel twee formatieplaatsen aanwezig zijn op het eiland. Daarmee heb ik volgens mij ook de allerlaatste vraag van mevrouw Linthorst beantwoord.

Mevrouw Linthorst (PvdA): Mag ik hieruit begrijpen dat de staatssecretaris er ook op het punt van de aansluiting van huishoudens op de riolering van uitgaat dat wij de eilanden niet met ondragelijke lasten zullen opzadelen?

Staatssecretaris Atsma: Ja, dat hebt u goed begrepen omdat, zoals een aantal afgevaardigden ongetwijfeld weet, op dit moment de hoofdinfrastructuur in aanleg is. Vervolgens moeten de aansluitingen op de verschillende panden nog worden gerealiseerd. Op dit moment is ook in onderzoek wat dat aan financiële lasten, eenmalig en vervolgens ook structureel doorverwerkt in de exploitatie, met zich mee zal brengen. Ook daarvoor geldt wat mij betreft dat het natuurlijk niet zo kan zijn dat er een onevenredig zwaar beroep wordt gedaan op de individuele huishoudens als het gaat om de financiering van het stelsel aldaar. Dat lijkt mij volstrekt voor de hand liggend. Uw Kamer heeft eerder al in onze richting aangegeven, op basis van een berekening op een sigarendoos van een van uw afgevaardigden, dat het niet zo kan zijn dat twee- of driemaal het tarief dat in Nederland gebruikelijk is zou moeten worden betaald. Daarbij sluit het kabinet zich volledig aan. Dat kan dus niet.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Samenvoeging WWB en WIJ!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet werk en bijstand en samenvoeging van die wet met de Wet investeren in jongeren gericht op bevordering van deelname aan de arbeidsmarkt en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van uitkeringsgerechtigden (32815).

De voorzitter: Ik heet de staatssecretaris van Sociale Zekerheid en Werkgelegenheid van harte welkom in de Kamer. Ik zou hem haast willen

suggereren: neem een bed mee, dan kunt u hier overnachten.

Het woord is aan de heer Postema.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer Postema (PvdA): Voorzitter. Gedurende de afgelopen tien jaar is er door kabinetten van diverse kleur en pluimage gewerkt aan het bij de tijd brengen van de sociale zekerheid in ons land. Daarbij stond, in wisselende bewoordingen, het uitgangspunt van een activerend stelsel van werk boven inkomen voorop. Ieder mens verdient het om mee te kunnen doen in de samenleving. Die samenleving heeft niet alleen een grote verantwoordelijkheid voor inkomensbescherming, maar ook om mensen de kans te geven, hun talenten te ontplooiën op de arbeidsmarkt.

Deze inspanningen hebben resultaat gehad.

De aanscherping van de bijstand, het bestrijden van fraude en de decentralisatie van de uitvoering en budgettering naar de gemeenten hebben geleid tot een substantiële daling van het aantal bijstandsgerechtigden en een evenzo grote daling van het aantal bijstandsuitkeringen. Ik verwijs hiervoor naar de studies van onder anderen Kok van SEO uit 2007 en van Van Es van het Centraal Planbureau uit 2010. Maar de opgave om mensen van bijstand naar werk te krijgen blijft groot. Daarom is het begrijpelijk dat deze regering hieraan werkt, in het bijzonder wat betreft het aanpassen van de Wet werk en bijstand, de Wet investering in jongeren, de Wajong en de Wet sociale werkvoorziening. Dit is ook voorzien in het wetsvoorstel werken naar vermogen, dat wij komend jaar in deze Kamer zullen behandelen.

Juist vanwege het grote belang van deze aanpassingen, is het ongewenst om haastige spoed te betrachten. Als er één ding is dat wij ons, en in het bijzonder de mensen die het direct betreft, niet kunnen permitteren, is het wel dat er per 1 januari 2012 op enkele deelaspecten wetswijzigingen worden doorgevoerd waarvan het onduidelijk is hoe deze samenhangen met het wetsvoorstel werken naar vermogen en waarvan heel uitvoerend Nederland -- het UWV, de SVB, de VNG, de G4, de G32, Divosa -- stelt dat men er eenvoudigweg nog niet klaar voor is.

De voorgestelde wijziging van de Wet werk en bijstand is kwetsbaar, om drie hoofdpunten, te weten: de introductie van gezinsbijstand, de bijzondere positie waarin jongeren worden gebracht en de grote problemen die met de invoering per 1 januari 2012 -- dat is precies over twaalf dagen -- worden voorzien.

Het voorliggende wetsvoorstel introduceert een nieuwe vorm van bijstand in ons land, namelijk gezinsbijstand. De benodigde omvang ervan zal worden vastgesteld op basis van een uit te voeren huishoudinkomenstoets. De Raad van State heeft in zijn advies over het wetsvoorstel juist deze noviteit van de gezinsbijstand scherp bekritiseerd. De Raad van State stelt in de eerste plaats dat er geen

rekening wordt gehouden met de onvermijdbare meerkosten van een of meerdere inwonende meerderjarigen, zoals de verplichte ziektekostenverzekering. De raad wijst er voorts op dat er weinig tot geen stimulerende werking uitgaat van de regeling, omdat er een volledige verrekening plaatsvindt van inkomsten uit arbeid. Het is in dat opzicht bijzonder dat in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel expliciet gesteld wordt dat het wetsvoorstel bijdraagt aan het voorkomen van armoedeval, terwijl de gezinsbijstand deze juist versterkt.

Verder stelt de Raad van State dat er van het voorstel een prikkel uitgaat om de familiale samenlevingsverbanden te verbreken. Los van de vraag of dit maatschappelijk wenselijk is, kan dit leiden tot een toenemend beroep op bijstand en op maatschappelijke voorzieningen voor bijvoorbeeld huisvesting en zorg. Dit zet de geraamde bezuinigingen op de bijstand van 54 mln., die de regering met dit onderdeel van het wetsvoorstel beoogt, onder druk, nog afgezien van mogelijke extra uitgaven van de overheid op andere terreinen.

Ook de Tweede Kamer heeft grote zorgen over de invoering van de gezinsbijstand geuit en zich de kritiek van de Raad van State aangetrokken. Dit heeft ertoe geleid dat zij de motie-Sterk heeft aangenomen waarin de regering wordt verzocht een regeling binnen de bijzondere bijstand uit te werken voor onvermijdbare kosten voor levensonderhoud van gezinnen met drie of meer volwassen personen die wel willen werken, maar niet kunnen werken of niet langer in staat zijn om te werken. Alhoewel wij zien welke belangrijke reparatieslag de Tweede Kamer met deze motie beoogt, stellen wij vast dat hiermee het instrument van de bijzondere bijstand feitelijk verkeerd wordt ingezet, dat gemeenten voor selectieproblemen worden geplaatst en dat er willekeur dreigt.

Ook de regering heeft in haar memorie van antwoord op onze vragen aangegeven grote moeite hebben, niet met de strekking, maar de invulling van deze motie. De mededeling dat besluitvorming hierover door de regering nog moet plaatsvinden en dat iedereen hierover wel via de verzamelbrief wordt geïnformeerd, is natuurlijk niet acceptabel. Het gaat in dit geval om een aangenomen motie die de kern van het wetsvoorstel, namelijk de introductie van gezinsbijstand, in het hart raakt. De uitvoering ervan moeten wij niet aan een verzamelbrief overlaten.

Een tweede belangrijk zorgpunt van het vandaag behandelde wetsvoorstel betreft de positie van jongeren. Dit hangt deels samen met de zojuist aangehaalde gezinsbijstand, waar het de onwenselijkheid betreft dat de gezinsnorm onafhankelijk wordt gesteld van het totale aantal inwonende personen van 21 jaar of ouder. Ook hangt dit samen met de problematische gevolgen van het wetsvoorstel voor alleenstaande ouders. Hun wacht straks een lagere bijstand zodra het kind achttien jaar wordt, terwijl juist dan extra kosten aan de orde zijn en de kinderbijslag wegvalt.

Maar ook de wijze waarop de jongeren zelf worden behandeld roept vragen op. Het

wetsvoorstel regelt immers dat personen jonger dan 27 jaar -- dit kan ook een alleenstaande ouder betreffen of ouders die beiden jonger dan 27 jaar zijn -- zonder of met gezinsleden ieder pas vier weken na de melding een aanvraag voor bijstand kunnen indienen. Zij moeten het dus vier weken maar zelf uitzoeken. Dat is, en dan druk ik mij mild uit, een weinig moedige maatregel. Blijkbaar verwacht de regering van iemand van 26 jaar meer financieel incasservermogen dan van iemand van 28 jaar. Het zal duidelijk zijn dat deze maatregel tot tal van excessen leidt, waarvan iedereen, zodra deze zich voordoen, zich afvraagt wie zo iets nu heeft kunnen verzinnen. Het feit dat de staatssecretaris heeft aangegeven dat in noodsituaties toch een voorschot kan worden verstrekt op grond van artikel 16 van de Wet werk en bijstand biedt weinig geruststelling. Niet alleen is het de vraag of deze jongeren in nood überhaupt tijdig mogen worden geholpen -- artikel 16 staat immers alleen open voor personen die niet tot de kring van rechthebbenden behoren, terwijl deze jongeren er evident wel toe behoren -- maar het is ook zeer de vraag of zij wel kunnen worden geholpen. Een voorschot kan immers uitsluitend door een college worden verstrekt indien de melding, respectievelijk de aanvraag door het UWV wordt doorgezonden naar de gemeente. Daartoe lijkt het SUWI-systeem momenteel niet adequaat toegerust.

De heer Terpstra (CDA): Ik wil een vraag stellen over de kritiek op de termijn van vier weken. Ik had begrepen dat de vier grote steden heel tevreden waren over het experiment in Rotterdam, waar alleen al door deze maatregel 40% minder jongeren een bijstand aanvraagt. Welk bezwaar heeft de heer Postema nu exact tegen dit systeem, gezien de juichende geluiden die wij uit de grote steden horen?

De heer Postema (PvdA): Die juichende tonen heb ik in ieder geval niet gehoord, maar los daarvan. Ik zei net al dat het zeer moeilijk te beargumenteren is dat iemand die onder die arbitraire grens van 27 jaar valt, vier weken van een uitkering verstoken is terwijl iemand die net boven die grens zit, die uitkering wel krijgt. Nog veel belangrijker vind ik -- en dat houd ik ook de collega-Kamerleden voor -- dat het ook kan gaan om jongeren met kinderen, alleenstaande ouders. Die moeten het dus vier weken stellen zonder een inkomen. Dat vind ik eerlijk gezegd dit land onwaardig. Ik ben ook zeer benieuwd wat de fractie van de heer Terpstra daarvan vindt.

Het derde punt van zorg dat we hebben over het onderhavige wetsvoorstel betreft de invoeringstermijn per 1 januari 2012. Laat mij dit eerst principieel adresseren. De regering heeft met de invoering van deze wetswijziging grote haast, waarbij zij te pas en te onpas verwijst naar eventuele besparingsverliezen die met latere invoering gepaard zouden gaan. Te onpas omdat het inderdaad ongepast is de bezuinigingsopgave van dit kabinet en in het bijzonder de wijze waarop het deze wenst in te vullen, te stellen boven het

ontwikkelen van adequate wetgeving, boven het belang van zorgvuldige parlementaire behandeling en boven de noodzaak om ook de uitvoeringspraktijk hierop op aan te passen.

De afgelopen periode zijn door de regering en door het parlement dikwijls het grote belang van de introductie en de handhaving van allerhande gedragscodes benadrukt. Denk aan de bankencode, de code voor toezichthouders, de vele codes voor normering van inkomens en wat dies meer zij. Graag voeg ik hier de code interbestuurlijke verhoudingen tussen Rijk, provincies en gemeenten aan toe, die stelt dat de periode tussen de aanvaarding van beleid of regelgeving en de inwerkingtreding redelijk moet zijn tot de aard van het voorstel en dat deze in overleg dient te worden vastgesteld. Voor de Wet werk en bijstand zou dit een termijn van drie maanden betekenen, hetgeen ook door de regering is onderkend. Niettemin koerst zij erop af om deze code met voeten te treden, met verwijzing naar het regeerakkoord en het vermeende besparingsverlies dat latere uitvoering mee zou brengen. Het moge echter duidelijk zijn dat een regeerakkoord geen wetgeving is en nimmer de grondslag kan vormen om voor spoedprocedures te kiezen, zeker niet wanneer hiermee voorbij wordt gegaan aan de bestuurlijke verhoudingen tussen de diverse overheidslagen en een zorgvuldige parlementaire behandeling. Ik roep de collega-fracties in deze Kamer, in het bijzonder de collega's van VVD, CDA, PVV en SGP, op om respect te hebben voor deze interbestuurlijke afspraken en borg te staan voor een zorgvuldige wetsimplementatie.

Nu naar de praktijk. De wijzigingen in de Wet werk en bijstand vergen aanzienlijke aanpassingen in werkprocessen, ICT-systemen en in de competenties en werkwijzen van de medewerkers die de uitvoering voor hun rekening moeten nemen. Dit is in het bijzonder het geval bij de voorgenomen introductie van de gezinsbijstand en de daaraan verbonden huishoudinkomenstoets. De regering heeft dit in haar memorie van antwoord ook onderkend. Niettemin lijkt de regering erin te blijven volharden dat er geen obstakels zijn bij de invoering van het wetsvoorstel en dat dit niet ten kosten zal gaan van het draagvlak.

Nu kan draagvlak niet eenzijdig door de regering worden gesanctioneerd. Dit wordt bevestigd door de brief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten van 28 november jongstleden, waarin zij op basis van een inventarisatie onder gemeenten stelt dat de ICT-implementatie talrijke knelpunten en een aanzienlijk hogere werkbelasting meebrengt. Ik ga desgewenst met de staatssecretaris in debat over de details van deze waslijst. Wij hebben ze punt voor punt met de VNG doorgenomen en tegen de reactie van de regering aangehouden. Wij zijn wat dat betreft klaar voor een discussie over het welles van de systeemproblemen en het nietes van de haast die geboden is. Liever stel ik echter met deze Kamer, met de regering en met de uitvoeringsorganisaties vast dat wij te maken hebben met een gedeeld probleem. Dat is namelijk

dat herziening van de Wet werk en bijstand weliswaar door de regering wenselijk wordt geacht, maar dat de uitvoering daarvan simpelweg tijd vergt, zeker wanneer wij ertoe besluiten geheel nieuwe arrangementen, zoals die van de gezinsbijstand en de huishoudinkomenstoets, in te voeren.

Onze drie hoofdzorgen omtrent de gezinsbijstand, de positie van jongeren en de invoeringsproblemen hebben geleid tot het verzoek aan de staatssecretaris om het wetsvoorstel Wijziging Wet werk en bijstand te hernemen en op te nemen in de Wet werken naar vermogen, die wij het komende jaar in dit huis zullen behandelen. Dat zou de onverantwoorde druk op de invoering wegnemen en biedt daarenboven mogelijkheden om de samenhang tussen deze wetgevingstrajecten beter te borgen. Graag herhaal ik dit verzoek vandaag. Is de staatssecretaris hiertoe, gegeven onze grote zorgen over het onderhavige wetsvoorstel en het te snelle invoeringstraject, bereid? Wij realiseren ons dat met een dergelijk verhoopt besluit het hoofdargument van de haast die de regering met dit wetsvoorstel heeft, niet zal zijn weggenomen, namelijk het ten doel gestelde bezuinigingseffect van 54 mln. structureel, dat bereikt dient te worden met de invoering van de huishoudinkomenstoets. Vooropgesteld dient te worden dat dit voor 2012 enkel de helft zou betreffen, namelijk 27 mln., aangezien de regering ervoor kiest om de gezinsbijstand voor bestaande gevallen effectief pas per medio 2012 in te stellen. Niettemin houden wij er rekening mee dat de regering uitstel van de wetsinvoering, hoe wenselijk dit in velerlei opzichten ook zou zijn, problematisch acht.

Het is mede daarom van belang om het door de VNG, de G4 en G32 ontwikkelde alternatief voor de gezinsbijstand en de bijbehorende huishoudinkomenstoets uiterst serieus te nemen. Hierin wordt de bijstand voor inwonende kinderen verlaagd tot een niveau dat persoonlijk voor hen noodzakelijk is. Daarbij wordt gedacht aan het niveau van de persoonlijke toelage voor mensen in een intramurale instelling. Op dit moment is die ongeveer €340 per maand. Hieruit kunnen de onvermijdbare kosten voor levensonderhoud van gezinnen met drie of meer volwassen personen, zoals de verplichte zorgverzekering en meerkosten voor voedsel, kleding, vervoer enzovoorts, worden betaald.

Dit alternatief heeft een aantal belangrijke voordelen ten opzichte van de gezinsbijstand en de bijbehorende huishoudinkomenstoets. In de eerste plaats wordt de daling van het gezinsinkomen tot onder het bestaansminimum sterk beperkt. Reparatie via de bijzondere bijstand, zoals aangegeven in de motie -Sterk, is dan ook niet meer nodig. In de tweede plaats is de uitvoering veel eenvoudiger, waardoor de vele reeds aangehaalde discussies over en problemen met de invoering van tafel zijn. Tot slot leidt het alternatief tot een even grote besparing op de kosten als bij de huishoudinkomenstoets, hetgeen door de initiatiefnemers cijfermatig wordt onderbouwd. Graag verzoeken wij de regering, ook indien zij

bereid is om de wijziging van de Wet werk en bijstand uit te stellen en eerst per 1 januari 2013 op te nemen in de nieuwe Wet werken naar vermogen, af te zien van het onderdeel invoering gezinsbijstand en dit in te ruilen voor het alternatief van de persoonlijke toelage zoals ontwikkeld door de VNG. Wij wachten de beantwoording van de staatssecretaris met belangstelling af.

*N

De heer Elzinga (SP): Voorzitter. Vorige week stemde deze Kamer in met een structurele bezuiniging van 1 mld. op het sociaal minimum. Vandaag ligt opnieuw een wetsvoorstel voor dat mensen met lage inkomens, beter gezegd: mensen in relatieve armoede, nog eens flink pakt. Als de Kamer ook daaraan steun geeft, draagt zij medeverantwoordelijkheid voor wat volgens onze fractie een onverantwoordelijke -- want ongepaste en onnodige -- ondermijning van de solidariteit in de samenleving is. Ik zal proberen aan te geven waarom dit wetsvoorstel ongepast en onnodig is.

Twee weken geleden heb ik uitgebreid beargumenteerd waarom de SP-fractie niet kan instemmen met de verlaging van het sociaal minimum. Vandaag zal ik onze bezwaren kenbaar maken tegen het wetsvoorstel Wijziging van de Wet werk en bijstand (WWB) en de samenvoeging van die wet met de Wet investeren in jongeren (WIJ). Bedoeld wordt vooral een aanscherping van en bezuiniging op de WWB, net als de WIJ ook geen investering in maar een bezuiniging op jongeren betrof, zoals ik hier twee jaar geleden ook heb betoogd.

De bezwaren van de SP-fractie zijn velerlei, maar in deze termijn zal ik mij beperken tot vijf inhoudelijke bezwaren, enkele opmerkingen over de context van andere, deels nog geplande beleidswijzigingen in relatie tot dit wetsvoorstel en uitvoeringsbezwaren van organisatorische en technische aard.

De inhoudelijke bezwaren betreffen vooral sociaal en maatschappelijk onwenselijke aspecten van het wetsvoorstel, de proportionaliteit van het wetsvoorstel met betrekking tot delen van de doelgroep en enkele effecten die naar mijn mening zelfs voor de coalitie ongewenst en mogelijk onbedoeld zijn.

Ik begin mijn kritiek met de context. Dat betreft ten eerste de beleidscontext. Ik noemde al de bezuiniging op het sociaal minimum. En tijdens die bezuiniging sprak ik ook al over een stapeling van bezuinigingen bij de kwetsbare groepen en smalle schouders door onder meer de bezuinigingen op de kindregelingen, op de zorg, op het speciaal onderwijs en volgend jaar nog op de Wajong en op de WSW. Om te reageren op de ergste uitwassen van die stapeling van negatieve inkomenseffecten is er ten opzichte van het financieel kader van het regeerakkoord 90 mln. extra uitgetrokken voor maatwerk in het kader van de bijzondere bijstand door gemeenten. Ach, hoe royaal! Alleen al dit wetsvoorstel, nog binnen dat financiële kader, bezuinigt structureel 40 mln. op de bijzondere bijstand via beperkingen aan het gemeentelijk

armoedebeleid. Blijft over 50 mln. Die bijzondere bijstand was ook reeds ter compensatie voor schrijnende stapeling beloofd bij de behandeling van de verlaging van het sociaal minimum en bij de bezuinigingen op het kindgebonden budget. Bovendien bezuinigt dit wetsvoorstel nog eens 60 mln. structureel op de WWB, vooral via de gezinsuitkering en de huishoudinkomentoets.

Op andere vlakken wordt nog harder bezuinigd. De 90 mln. aan maatwerk via de gemeenten kan nooit voor honderden miljoenen, uiteindelijk miljarden, aan kortingen op de rijksbudgetten compenseren. De gevolgen voor de laagste inkomens zijn groot. De bezuinigingen op de kindregelingen kunnen sommige gezinnen meer dan 5% inkomen kosten. De korting op het sociaal minimum kost uiteindelijk 12,5% van het netto-inkomen. Dit wetsvoorstel kan bij een deel van de gezinnen in de bijstand meer dan 40% aan gezinsinkomen kosten. Het is moeilijk voor te stellen, maar de staatssecretaris rekent het ons in de schriftelijke gedachtewisseling met het parlement zelf voor.

Als het gaat om de stapeling, waarover een Amsterdamse wethouder zinnige zaken zei, wachten wij nog op een onderbouwing van het antwoord van de minister op de door de wethouder onderbouwde berekeningen over de effecten van de cumulatie, want zonder deugdelijke onderbouwing stelt een dergelijk antwoord ook niet veel voor. Kan de staatssecretaris hierover bij zijn minister navraag doen? Het onderwerp lijkt mij daarvoor serieus genoeg.

De heer Terpstra (CDA): Ik wil graag een vraag stellen aan de heer Elzinga over de definitiekwestie. Hij is begonnen met het sociaal minimum. In de meeste discussies met SP-vertegenwoordigers over het sociaal minimum wordt vaak gezegd: je moet de sociale minima ontzien en je moet dat halen bij bovenminimale inkomens. Ik heb het idee dat de staatssecretaris nu iets wil regelen voor gezinnen die veel meer dan het sociaal minimum aan uitkeringen krijgen. Wat vindt de heer Elzinga van het idee van gezinnen met meer dan een bijstandsuitkering? Kun je die gezinnen nog sociale minima noemen of is dat iets anders? Hij gebruikt het begrip een beetje door elkaar.

De heer Elzinga (SP): Ik kom er nog uitgebreid op terug wat ik van deze regeling specifiek vind. "Sociaal minimum" is een definitie. In de huidige systematiek gaan wij ervan uit dat jongeren, ook inwonende jongeren, een zelfstandig recht hebben op een inkomen. Deze regeling verandert dat, wat om meerdere redenen onwenselijk is. Ik kom er zo over te spreken.

De context beslaat niet alleen de stapeling van het bezuinigingsbeleid. Ook het feit dat met dit voorstel tot aanscherping van de WWB de polisvoorwaarden voor de nieuwe Wet werken naar vermogen worden neergelegd, maakt dat we extra goed naar dit voorstel moeten kijken. Dat zijn de voorwaarden waaronder straks Wajongers en WSW'ers in de bijstand worden gestopt. Ik vind het nog steeds erg spijtig en naar de uitvoerders toe

onbegrijpelijk dat deze polisvoorwaarden, de aanscherpingen in de WWB, niet samen met de Wet werken naar vermogen wordt behandeld. Ik kan mij dan ook helemaal bij het pleidooi van de vorige spreker aansluiten dat wij dat wel zouden moeten doen. Dan had het veld namelijk fatsoenlijk de tijd gehad om nieuwe uitvoeringssystemen en protocollen in te voeren. En dan hadden wij tenminste ook geweten wat we mogen verwachten aan concreet beleid om mensen inderdaad aan werk te helpen. Want ook al verhoog je de financiële prikkel tien keer, de meeste mensen willen werken, maar vinden niets geschikts en/of passends. De banen zijn er gewoon niet. Of laat de staatssecretaris anders eens aanwijzen waar hij de banen ziet waarin de mensen die nu in de WWB zitten morgen aan de slag kunnen. In dat geval ziet hij meer dan wij en met ons de mensen die van dit beleid het slachtoffer worden. Zonder banenbewijs kan ik niet anders dan vaststellen dat zijn beleid mensen in armoede stort zonder een reële kans, althans op afzienbare termijn, daar via betaald werk uit te komen.

Ook de crisis, die naar het zich laat aanzien langer aanhoudt dan eerder nog werd gedacht, die misschien zelfs weer verdiept en volgens sommigen het reële risico in zich draagt tot een heuse depressie te verworden, is onderdeel van de context. Dat betekent nog meer mensen in de bijstand en nog minder kans om er uit te komen. Ziet de staatssecretaris dat ook zo?

In de Tweede Kamer gaf de staatssecretaris aan dat momenteel ongeveer 355.000 mensen een beroep doen op de bijstand. Naar inschatting van de regering zouden er 150.000 tot 200.000 eenvoudig aan de slag kunnen. De rest heeft een grotere afstand tot de arbeidsmarkt, dus ook nog altijd 150.000 tot 200.000 mensen. Voor het kabinet en voor de staatssecretaris is het in ieder geval onacceptabel dat er zoveel mensen zijn die wel kunnen werken, maar die de kans niet krijgen. Hoe vergroot dit voorstel de kans, zo vraag ik de staatssecretaris.

Natuurlijk, hoe lager het uitkeringsniveau, hoe groter de financiële noodzaak om werk te vinden mits werk daadwerkelijk loont, al blijft mijn stelling dat de meeste mensen willen werken. Geen misverstand, wie kan werken, die moet ook werken. Maar dan moet er ook werk zijn. Anders is het een loze slogan, die het soms goed doet, maar nergens op slaat. Kunnen is meer dan fysiek, psychisch, verstandelijk en mentaal in staat zijn. Om arbeidskracht te kunnen omzetten in daadwerkelijk werk, moet dat werk ook gevraagd worden en passen bij degene die arbeid aanbiedt.

In de Tweede Kamer merkte de staatssecretaris op dat het opvallend was ook dat het bijstandsvolume steeg, terwijl het aantal WW-uitkeringen juist een dalende trend liet zien. Wellicht komt dat doordat steeds meer mensen geen alternatieve regelingen meer kennen dan het laatste vangnet. In elk geval is het een gegeven dat werkgevers liever iemand aannemen met recente werkervaring. Graag hoor ik wat de staatssecretaris als verklaring ziet. Hoe dan ook, voor komend jaar wordt weer een oplopende werkloosheid voorspeld

en ik voorspel dat de WWB dan weer wel de WW zal volgen.

Niet voor niets gaf de staatssecretaris in reactie op een interruptie in de Tweede Kamer ook aan dat, hoewel 150.000 tot 200.000 bijstandsgerechtigden door hem worden ingeschat als in staat tot werk, dit nog geen kwantificeerbare doelstelling is. Dat zou ook niet kunnen, want of mensen inderdaad een baan krijgen, is natuurlijk van veel meer factoren afhankelijk dan van alleen de bijstand, zo zei de staatssecretaris terecht. Maar als hij dat erkent, waarom wil hij dan vooral werk blijven stimuleren door alleen op de aanbodzijde te focussen en waarom alleen door negatieve prikkels, terwijl er veel aanwijzingen zijn dat die nauwelijks een doorslag geven? Wij hebben er twee weken geleden ook al uitgebreid over gedebatteerd.

Sterker, moet de staatssecretaris niet erkennen dat bezuinigen op sociale zekerheid in tijden van crisis procyclisch beleid is en dus economisch niet erg verstandig, zeker als je in ogenschouw neemt dat dit geen normale recessie betreft, maar een langdurige financiële crisis die depressieachtige proporties dreigt aan te nemen? Kent de staatssecretaris de recente waarschuwingen van onder andere het IMF, de OESO en Nobelprijswinnaars Stiglitz en Krugman over de risico's van te harde bezuinigingen op het verkeerde moment? Zien zij het allemaal verkeerd en, zo ja, waarom? Als de regering erkent dat er meer factoren zijn die bepalen of iemand een baan krijgt, waarom bezuinigt dit kabinet dan uitgerekend op re-integratiemiddelen?

Ten slotte is er naast een beleidscontext en een sociaal-economische context ook nog een maatschappelijke context, maar ik hoef de staatssecretaris er vast niet meer op te wijzen dat voorliggend wetsvoorstel erg omstreden ligt en elk draagvlak mist. Hij heeft de brieven van maatschappelijke organisaties, vakbonden, de VNG, de G4 en de G34, Divosa, de CG-Raad, de Landelijke Cliëntenraad et cetera ook wel gelezen.

Meer mensen aan het werk is een belangrijke opdracht van de regering. De WWB dient daarom optimaal activerend te zijn richting werk, aldus de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel. Maar als ik de inhoud van dit voorstel bekijk, zie ik juist op een aantal punten het tegenovergestelde effect als meer waarschijnlijk. Door deze punten te benoemen leg ik een inconsistentie in het beleid bloot, waarover wij veertien dagen terug ook al spraken bij de verlaging van het sociaal minimum.

Het eerste punt is de verplichting een tegenprestatie te doen in ruil voor de uitkering. Al moet het hier om additionele werkzaamheden van beperkte duur gaan, het blijven de facto werkzaamheden die onder het minimumloon worden gewaardeerd en dus wordt daarmee het minimumloon uitgehold. Hoezo, werken moet lonen? Kan de staatssecretaris dat nog eens toelichten en ook waarom er met deze maatregel geen sprake is van gedwongen arbeid?

Werken tegen een lage loonschaal, net iets boven 110% van het minimumloon wordt ook minder lonend, want het minimabeleid wordt nu

gemaximeerd op 110% van het wettelijk minimumloon en dus komt de armoedeval eerder en minder geleidelijk. Dat is mijn tweede punt van inhoudelijke kritiek op dit voorstel. In de memorie van antwoord stelt de staatssecretaris ook dat de inkomensnormering van het gemeentelijk minimabeleid niet is bedoeld om extra banen te creëren. Dat is helder, maar lijkt niet in lijn met de officiële motivatie, zoals die in de memorie van toelichting wordt gegeven: Dit wetsvoorstel is gericht op bevordering van deelname aan de arbeidsmarkt en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van uitkeringsgerechtigden en strekt ertoe de Wet werk en bijstand (WWB) aan te passen. Het pakket maatregelen heeft tot doel het versterken van het activerende karakter van de WWB. Nogmaals, ik zie op dit punt het activerende karakter niet terug.

Ook de huishoudinkomenstoets helpt hier niet en dat is mijn derde punt van kritiek op de inhoud van het wetsvoorstel. Een inwonende meerderjarige jongere kan zijn verdiende inkomen direct inleveren om zijn ouders te onderhouden. Ik ben echt onder de indruk van de financiële prikkel die daarvan uitgaat. Of erkent de staatssecretaris ondertussen ook dat deze prikkels geen doorslaggevend instrument zijn, omdat ze ook in de praktijk niet zoveel effect hebben? De staatssecretaris lijkt dit in de memorie van antwoord te suggereren: "Algemeen uitgangspunt is dat een beroep op bijstand moet worden voorkomen of zo kort mogelijk moet zijn. De focus binnen een gezin dient daarom te zijn gericht op werk. Ook daar waar er niet meteen een directe financiële vooruitgang bij werkaanvaarding te verwachten is, dient werk de norm te zijn. Het gaat immers om het verkrijgen van een zo groot mogelijke financiële zelfstandigheid." En daarmee kan niemand het oneens zijn natuurlijk. Maar iets anders is het als je uit een niet al te riant inkomenspositie nog eens flink achteruitgaat door betaald werk te vinden. Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Toch is dit het geval indien iemand met een Wajonguitkering thuis woont bij ouders die op de bijstand zijn aangewezen. De Wajong wordt van de huishoudinkomenstoets vrijgesteld, maar als de betreffende Wajonger gaat werken, gaat het inkomen direct naar het onderhouden van de ouders. Je moet wel heel graag willen werken om je economische zelfstandigheid juist in te willen leveren. Dit effect is overduidelijk in tegenstelling met wat de regering met dit voorstel zegt te beogen. Graag een toelichting van de staatssecretaris.

Een werkende ouder (kostwinner) met een of twee kinderen in de bijstand, of een inwonend werkend kind met een of twee ouders in de bijstand, raakt tot bijna de helft van het inkomen kwijt. Dat is het concrete gevolg van de introductie van de gezinsuitkering en de huishoudinkomenstoets. Vindt de staatssecretaris een inkomensachteruitgang van meer dan 40% voor een beperkte groep mensen met nu al een relatief lage inkomenspositie en in veel gevallen ook niet veel perspectief op verbetering, niet buitenproportioneel? Voor de zekerheid wijs ik er

maar op dat daar ook mensen tussen zitten die niet aan de slag kunnen en dat ook niet hoeven, die althans om goede medische redenen zijn vrijgesteld van deelname aan betaalde arbeid en/of een sollicitatieplicht. Ik werd pas, naar aanleiding van de behandeling van dit wetsvoorstel, bijvoorbeeld gebeld door een mevrouw die door dit voorstel getroffen dreigt te worden. Zij was tamelijk radeloos. Zij is op latere leeftijd door een medische conditie ongeschikt geraakt voor werkzaamheden op de arbeidsmarkt en ook thuis in toenemende mate afhankelijk van haar man geworden. Toen hij overleed en zij niet voor een nabestaandenuitkering in aanmerking bleek te komen, kwam ze in de bijstand en was haar werkende zoon gelukkig bereid weer in te trekken om thuis een aantal noodzakelijke zorgtaken te verrichten. Hoe kan dit voorstel dit huishouden helpen? Moet hij het huis uit en moet de AWBZ of de gemeente worden ingeschakeld voor de zorgtaken? Of moet hij behalve qua mantelzorg ook financieel zijn moeder gaan onderhouden en moeten zij samen gaan verhuizen omdat ze de woonlasten niet meer kunnen dragen? Graag een argumentatie waarom dit wetsvoorstel toch ook voor deze mensen eerlijk zou zijn.

Het vierde inhoudelijke kritiekpunt dat mijn fractie bij dit wetsvoorstel wil benadrukken, is de behandeling van jongeren. Pas na minimaal vier weken -- en dat kan oplopen tot drie maanden -- wachten, krijgen jongeren onder de 27 jaar ondersteuning bij het zoeken naar werk of anderszins een uitkering. Wie in de tussentijd de huur of andere kosten voor het levensonderhoud betaalt, is niet de zorg van deze regering. Dat zoekt de jongere zelf maar uit. Kennen mensen onder de 27 jaar geen noodzakelijke kosten van bestaan en dan in het bijzonder mensen onder de 27 jaar die ook nog de verantwoordelijkheid hebben voor de kinderen, zoals uit het voorbeeld van de vorige spreker bleek? Bij wie moet de jongere zonder eigen middelen van bestaan de eerste maand of maanden aankloppen volgens de staatssecretaris? En kan dat altijd volgens hem? En wat moet er gebeuren als dat niet kan? Vindt de staatssecretaris ook niet dat hier het proportionaliteitsbeginsel in het geding is?

De SP-fractie heeft ook bij de verlaging van het sociaal minimum al gewezen op de ongelijke behandeling van verschillende groepen ouderen, namelijk die met en die zonder volledige AOW. Net als twee weken terug ziet mijn fractie ook nu weer een beperking van de vrijheid en rechten van 65-plussers die op een aanvullende bijstand zijn aangewezen. En ook nu heeft de regering in elk geval de schijn tegen. Wederom lijkt deze beperking vooral ingegeven om niet-westerse allochtonen dwars te zitten. Veel voormalige gastarbeiders hebben hier lang gewerkt en niet altijd het meest aantrekkelijke werk gedaan, maar hebben hier niet de volle 50 jaar gewoond om een volledige AOW op te bouwen. Twee weken terug is hun inkomen beperkt en nu staan hun verblijfsmogelijkheden buiten Nederland op de tocht, terwijl ze in tegenstelling tot bijstandsgerechtigden onder de 65 jaar, helemaal

niet beschikbaar hoeven te zijn voor de arbeidsmarkt. Dat was voor deze termijn mijn laatste inhoudelijke bezwaar tegen voorliggend wetsvoorstel.

Ik rond af met de zorgen van mijn fractie rondom de invoering. Ik had al gewezen op het gebrek aan draagvlak voor dit voorstel. Dit betreft enerzijds de inhoud, maar voor een groot deel van de breed gedeelde kritiek onder gemeenten, sociale diensten, de VNG en Divosa, betreft het ook kritiek op de invoering. Mijn fractie had er graag in samenhang met de Wet werken naar vermogen over gesproken, dan hadden we wellicht ook perspectieven gezien. Nu zien we alleen de verslechterde polisvoorwaarden. Uitstel had zeker rust gebracht aan het front van de uitvoerders, die keer op keer wijzen op het niet klaar zijn, zowel organisatorisch als technisch. De ICT is niet klaar en de gemeenten voorzien grotere en kleinere problemen en daarvan worden mensen de dupe. Mensen met weinig geld dreigen teveel te krijgen en komen vervolgens in de problemen als dat teveel moet worden teruggevorderd. En mensen die ten onrechte geen of onvoldoende bijstand krijgen, komen al direct in de problemen. Dergelijke problemen waren met een jaar uitstel te voorkomen geweest. Naar de mening van mijn fractie tekent het een schromelijk gebrek aan achtung van dit kabinet voor maatschappelijk draagvlak, en een schromelijke overschatting van parlementair draagvlak dat berust op niet meer dan de helft plus een in beide Kamers, dat een constructief, zeer compromisgericht voorstel van de G4, gesteund door de meeste gemeenten en de VNG, met één pennenstreek wordt doorgehaald.

De heer Terpstra (CDA): Voor mijn eigen helderheid wil ik de heer Elzinga een vraag stellen. Aan de ene kant heeft hij bezwaren tegen dit wetsvoorstel. Dat kan ik allemaal volgen. Aan de andere kant bepleit hij uitstel. Nu is uitstel bepleiten over het algemeen interessant als je over een jaar bepaalde dingen wel zou accepteren. Als je dan ook tegen alles nee zegt, heeft uitstel natuurlijk niet zo veel waarde. Vandaar mijn vraag welke elementen van dit wetsvoorstel de heer Elzinga zou aanvaardt als het een jaar wordt uitgesteld.

De heer Elzinga (SP): Zoals ik al heb betoogd worden de polisvoorwaarden van de WWB verslechterd. Ik kan mij daar mogelijk iets bij voorstellen op het moment dat het onderdeel uitmaakt van een pakket waarin de kansen van mensen om daadwerkelijk betaald werk te kunnen vinden en aan de slag te kunnen gaan, aanzienlijk worden verbeterd. Maar daarop hebben we helemaal geen zicht, want in dit voorstel gaat het alleen maar over die polisvoorwaarden. Als we uitsluitend praten over de inkomensachteruitgang van veel mensen zonder dat ze op de een of andere manier zicht hebben op meer kansen op betaald werk, dan kunnen we daar sowieso niet mee akkoord gaan.

Voorzitter. Het mag duidelijk zijn: mijn fractie is bijzonder teleurgesteld in de wijze waarop deze regering de mensen met de minste

mogelijkheden het hardste gelag laat betalen. Het is een politieke keuze die niet de onze is, maar, zoals betoogd, ook een keuze die, zeker in haar snelheid en hardheid, onverantwoord is en alleen al daarom zou moeten worden afgewezen. Ik zie de reactie van de staatssecretaris zoals altijd met belangstelling tegemoet.

*N

De heer Terpstra (CDA): Voorzitter. Vandaag bespreken wij een wetsvoorstel dat uitgebreid is behandeld in de Tweede Kamer. Ook wijzelf hebben in de schriftelijke rondes veel onderwerpen aan de orde gesteld. Over deze wet hebben wij zeer veel brieven mogen ontvangen, waarvan een groot deel met exact dezelfde bewoordingen. Uit contacten met een aantal briefschrijvers is mij gebleken dat deze actie wordt gevoerd op initiatief van de SP, een bewonderenswaardig actieve partij. Daarvoor mijn complimenten. Hierbij wil ik de heer Elzinga dankzeggen voor zijn aandeel in deze actie. Alle briefschrijvers heb ik beloofd, mijn bijdrage vanavond toe te sturen. Mede daarom begin ik met enkele algemene opmerkingen die voor ons van groot belang zijn bij het beoordelen van het wetsvoorstel zelf. Het zijn over het algemeen onderwerpen die ik mis bij het motiveren van de afwijzing van andere partijen.

Dit wetsvoorstel staat enerzijds op zichzelf. Het is een waarde op zich, maar het is ook een onderdeel van het weer gezond maken van onze overheidsfinanciën. Bij de algemene financiële beschouwingen in november heb ik opgemerkt dat een gezond financieel beleid een absolute voorwaarde is voor een goed sociaal beleid. Ook ons land heeft een groot gat in de begroting en een vrij grote staatsschuld. Daarover betalen wij met zijn allen ruwweg 11 mld. per jaar. Daarmee kunnen wij niet doorgaan. Het beleid van het kabinet om hier iets aan te doen, steunen wij dan ook van harte.

Bij dezelfde algemene financiële beschouwingen ben ik ook ingegaan op de trend van de overheidsuitgaven in het algemeen in de komende jaren. Daaruit blijkt dat de uitgaven voor rente, zorg en sociale zekerheid, met name de AOW, constant blijven stijgen in de komende jaren. Uitgaven voor onderwijsinnovatie bijvoorbeeld blijven daarbij duidelijk achter of dalen zelfs. Ook met die algemene trend, steeds meer rente betalen en steeds meer uitgeven aan de zorg en de sociale zekerheid en niets uitgeven voor onderwijs en innovatie, kunnen wij niet doorgaan.

Een aantal partijen in dit huis heeft tot nu toe steeds elk voorstel van het kabinet om de financiën op orde te brengen afgewezen op verschillende gronden. Vaak werd gezegd: stel het maar een jaar uit. Daarbij heb ik nooit zeker vernomen of men er na een jaar anders over denkt. Sommige partijen, de PvdA bijvoorbeeld bij de algemene financiële beschouwingen, vinden dat het kabinet veel beter en veel meer zou moeten bezuinigen.

De heer Thissen (GroenLinks): Waar is de tijd gebleven dat het CDA bij zo'n onderwerp begon te praten over mensen en over sociaal beleid? Waar is de inzet van het CDA voor het rentmeesterschap gebleven? De heer Terpstra praat als een penningmeester. Dat valt mij in de traditie van Hannie van Leeuwen, Marga Klompé, Jaap Boersma en Albeda zwaar van u tegen, mijnheer Terpstra.

De heer Terpstra (CDA): Ik kan ook nog wel zeven andere CDA'ers noemen die iets anders dachten, maar ik sta in diezelfde traditie. Ik ben begonnen met mensen die brieven hebben geschreven en met het idee dat als de overheidsfinanciën in de soep draaien, je zeker weet welke mensen daar last van krijgen. Dat zijn de gepensioneerden en de zwakkeren. Over het algemeen zijn dat niet de miljonairs. Die hebben daar geen last van.

De heer Thissen (GroenLinks): U bent begonnen met mensen die een gelijkkluidende brief hebben geschreven, waarmee u suggereert dat dit door de SP is georganiseerd en daardoor maakt het blijkbaar ...

De heer Terpstra (CDA): Nee, nee, ik suggereer niks.

De heer Thissen (GroenLinks): U zegt dat die actie door de SP is geëntameerd. Daarmee suggereert u dat die brieven minder waarde hebben. Ik weet nog dat er een minister-president van CDA-huize was die er door de vele gelijkkluidende brieven van overtuigd was dat Lingo gehandhaafd moest worden op de publieke omroep.

De heer Terpstra (CDA): Ja, dat kan ik mij nog herinneren. Ik ben zelf ook een groot Lingo-liefhebber. Mijn argumentatie is echter dat de briefschrijvers recht hebben op een goed antwoord, dat ik graag wil geven. Om dat antwoord wat evenwichtiger te maken, wil ik motiveren waarom wij bepaalde standpunten hebben. Dat is mijns inziens niet fout. Verder heb ik totaal niks gesuggereerd. Een aantal briefschrijvers heeft zelf vermeld dat het een actie is van de SP. Daarom complimenteerde ik de SP ermee dat men mensen motiveert. Ik zie niet in wat dat voor suggestiefs inhoudt.

De PvdA heeft zelfs bij de algemene financiële beschouwingen gesteld dat de overheid op dit gebied misschien wel te weinig doet. Daarmee kunnen zij niet doorgaan, althans volgens mij. Alle maatregelen afwijzen en toch benadrukken dat er iets moet gebeuren aan het tekort en aan de staatsschuld, betekent dat de lasten steeds verder omhoog moeten gaan. Dat is volgens het CDA ongewenst. Lastenstijgingen bovenop de reeds afgesproken stijging van lasten in de begroting 2012 is naar onze overtuiging niet gewenst, zeker niet in de huidige zeer onzekere situatie. Wij denken dat lastenstijging betekent dat er meer werklozen komen. Dat is voor degenen die dat raakt een ramp. Dat willen wij niet extra bevorderen.

Vanuit deze overtuiging kijken wij ook naar de diverse voorstellen van het kabinet. In het onderhavige wetsvoorstel wordt voor de bijstand een huishoudinkomenstoets voorgesteld. Dat is op zichzelf nieuw. Het argument van de staatssecretaris dat een cumulatie van uitkeringen in één gezin niet bevorderlijk is voor het deelnemen aan de arbeidsmarkt kunnen wij delen. Wij ontvingen een brief van een Zeeuwse vader -- over het algemeen een streek waar heel veel nette mensen vandaan komen -- met een bijstandsuitkering en twee zonen. Het gezamenlijk inkomen van het gezin bedraagt €2850 netto. Dit komt overeen met een nettoloon van een werknemer die ongeveer €5500 bruto zou moeten verdienen. Dit is aanmerkelijk meer dan een modaal salaris. Graag hoor ik van de SP hoe zij aankijkt tegen dit inkomensargument van de staatssecretaris, die in zijn verdediging steeds wijst op de inkomensverschillen tussen gezinnen onderling. Op het gebied van wachtgeld voor oud-politici heeft juist de SP zich altijd uitgesproken tegen een cumulatie van inkomens, zelfs bij dezelfde persoon.

De cumulatie van inkomens en uitkeringen binnen een gezin is een direct gevolg van de individualisering van de sociale zekerheid. Op dit terrein is het CDA vaak verweten op de feiten achter te lopen, met name door partijen die de individualisering hoog in het vaandel hadden. Het huidige wetsvoorstel draait een deel van deze individualisering terug. Kan de staatssecretaris nog eens ingaan op dit aspect?

Ter wille van de tijd zal ik mij beperken tot de punten die ik ook in de schriftelijke voorbereiding aan de orde heb gesteld. Daarvoor zou ik nog graag een vraag willen stellen over het alternatief van de G4. In de schriftelijke ronde heb ik mij daar redelijk positief over uitgelaten. Het argument van de staatssecretaris was dat er een groot financieel gat is ten opzichte van wat de staatssecretaris zelf voorstelt. Nu heb ik uit de laatste brief van de G4 begrepen dat zij bereid zijn dat gat te dichten, eventueel via het Gemeentefonds. Is de visie van de staatssecretaris op dit voorstel daardoor gewijzigd?

Onze punten bij de schriftelijke voorbereiding gingen onder andere over de termijn van invoering.

De heer Postema (PvdA): Voordat de heer Terpstra op de specifieke punten ingaat, dank ik hem dat hij ons eraan herinnert dat wij bij de bespreking van het Belastingplan 800 mln. op jaarbasis aan weggegeven belastinggeld -- de kleine belastingen -- wilden besparen voor deze regering. Dus hij kan ons niet het verwijt maken dat wij geen alternatieven hebben voor heel slechte bezuinigingsplannen. Dat gezegd hebbende, kom ik met het positieve punt en dat is dat wij ook hebben opgemerkt dat het CDA net als wij zeer geïnteresseerd is in het alternatief van de G4, de G32 en de VNG. Is de heer Terpstra bereid om daadwerkelijk mee te gaan met dat voorstel door die gemeenten als uitvoerders van deze regeling het voordeel van de twijfel te geven, zodat hiermee

voor 2012 de ten doel gestelde bezuinigingen wel degelijk hard worden gemaakt?

De heer Terpstra (CDA): Ik heb die positieve vragen gesteld in de vorige rondes, omdat ik wel onder de indruk was van het idee dat de G4 zelf het probleem onderkent. Uit de eerste brieven van de VNG maakte ik dat niet op. Het antwoord van de staatssecretaris was dat er nogal grote financiële gaten zitten tussen het G4-voorstel en het wetsvoorstel. In de laatste brief van de G4 staat dat zij het gat wel willen financieren. Is de staatssecretaris hierdoor van mening veranderd?

De heer Postema (PvdA): Ik geef u graag in uw overwegingen mee dat het huidige voorstel allerlei effecten heeft die tegen de bezuinigingen inwerken, bijvoorbeeld dat mensen uitwonend willen zijn. Ik hoop dat het CDA met ons en met vele fracties in dit huis, naar ik hoop, serieus kijkt naar de integrale effecten van beide voorstellen. Ik hoop dat de heer Terpstra het voorstel van de gemeenten vanavond en morgen een serieuze kans geeft.

De heer Terpstra (CDA): Een van de sterkste punten van het CDA is naar mijn mening dat de leden altijd kijken naar de integrale effecten van alles, dus ook van dit onderwerp. De punten die ik tot nu toe naar voren heb gebracht, hebben betrekking op de termijn van invoering, de mate waarin men jongeren aanmoedigt om te gaan werken en de uitvoering van de motie-Sterk over onvermijdbare kosten van levensonderhoud. Die drie punten heb ik aan de orde gesteld.

Door de VNG is herhaaldelijk aangedrongen op uitstel tot 1 januari 2013. Uit een van de laatste brieven van de VNG over de ICT-problemen leid ik af dat de VNG nu uitgaat van invoering per 1 januari 2012, maar wel een zekere coulance vraagt van de staatssecretaris met betrekking tot het rechtmatigheidtoezicht. Dat klinkt mij vrij logisch in de oren.

Voor inwonende kinderen worden veel uitzonderingen op de huishoudinkomenstoets voorgesteld. Het gaat daarbij om mantelzorgers -- van tien uur AWBZ-geïndiceerd -- Wajongers, studenten en jongeren die een leerlingstelsel volgen. Vooral dit laatste punt vinden wij zeer belangrijk.

Alleen voor jongeren die gaan werken bestaat geen regeling. Door de verrekening ontstaat een marginaal tarief van 100 %. Dit percentage komt bij ons hoog over. Ook heb ik bepaalde VVD'ers wel eens horen zeggen dat een marginaal tarief van 100% ook nadelen heeft. Zou een regeling waarbij het gaan werken meer lonend wordt voor deze groep jongeren, niet positief zijn voor het verhogen van de arbeidsparticipatie? Het CDA denkt daarbij -- met dank aan de suggestie van de G4 -- aan een bedrag per werkende jongere dat niet verrekend wordt.

Het CDA is nogal geschrokken van de inschatting van het kabinet van het aantal gezinnen dat zich door deze wet zou opsplitsen. Het zou daarbij gaan om 10.000 van de in totaal 18.000

gezinnen, die onder deze wet vallen. Naar onze mening zou dit getal aanmerkelijk lager kunnen uitvallen indien er ook een regeling komt voor werkenden. Als de regering zou meegaan met deze gedachte, is gelijk voldaan aan de motie-Sterk.

De heer Postema (PvdA): Mijnheer Terpstra, ik heb waardering voor het initiatief om dit belangrijke onderdeel van deze wetgeving ter sprake te brengen, het thema van de armoedeval, in het bijzonder voor jongeren, waarop de fractie van de SP en mijn fractie al eerder hebben gewezen. Wordt hiermee naar de mening van de heer Terpstra ook een alternatief voor de gezinsbijstand geboden? Hij verwijst naar de brieven van de VNG, maar zij stelt voor om de gezinsbijstand in te ruilen voor deze toelage of voor de mogelijkheid om inkomsten uit werk te behouden. Ziet de heer Terpstra dit echt als een alternatief?

In de tweede plaats vraag ik of dit te hoge marginale tarief van 100% naar zijn mening ook zou moeten gelden voor Wajongers die aan het werk gaan.

De heer Terpstra (CDA): Mijn eerste gedachte is dat het bijna 1 januari is en dat je niets alles overhoop moet halen in de laatste paar dagen van het jaar. Daarnaast wordt in het voorstel van de staatssecretaris de Wajong uitgesloten en het is daardoor beter dan het G4-alternatief. De G4 doet dus niet op alle terreinen iets beter dan het kabinet. Daarom heb ik geopperd om de regelingen voor studenten, het leerlingwezen et cetera te aanvaarden zoals ze zijn en in overleg met de VNG alleen een regeling te treffen voor die groep waarvan wij denken dat de regeling niet bevorderlijk is voor het aanvaarden van werk. Ik kom met een pakketje van drie punten als slot van mijn betoog.

De heer Postema (PvdA): Nu zijn Wajongers uitgesloten van deze maatregel. Zij behouden hun uitkering ongeacht de gezinsbijstand en de huishoudentoeets, maar op het moment dat zij gaan werken, zullen zij wel degelijk moeten inleveren. Geldt in die gevallen ook het pleidooi van de heer Terpstra dat zij het geld voor het grootste deel of misschien zelfs geheel zouden moeten behouden?

De heer Terpstra (CDA): Als zij onder de categorie "werkenden" vallen en er is voor die groep een oplossing gevonden, dan vallen zij daar uiteraard ook onder. Als een Wajonger gaat werken, is hij of zij een "werkende". Dat lijkt mij een heldere zaak.

Concreet vraagt ik namens mijn fractie aan de staatssecretaris om met de VNG in overleg te treden over de volgende drie punten:

- coulance m.b.t. het toezichtregime;
- het meer lonend maken van werken voor jongeren;
- de uitvoering van de motie-Sterk.

Vooral met betrekking tot de twee laatste punten zie ik een combinatiemogelijkheid. Wil de staatssecretaris ons van de resultaten op de hoogte stellen, ruim voor de ingangsdatum van 1 juli aanstaande, de dag die in het wetsvoorstel wordt

genoemd voor gezinnen met een bestaande uitkering?

Ik krijg graag een reactie van de staatssecretaris op dit gehele pakket.

Mevrouw Scholten (D66): Ik heb even gewacht met mijn interventie tot de heer Terpstra klaar was. Ik wil hem aanspreken op een artikel in Trouw waarin hij het woord heeft gegeven aan mevrouw Karin Zandbergen. De kop van dit artikel luidt: Het CDA past nieuwe regels bijstand op valreep aan. Mijn hart sprong op, want ik dacht: dat is een mooi plan. Nu hoeven wij vanavond misschien minder ingewikkeld te discussiëren. Het is bekend dat het CDA het op dit moment een beetje laat schuren in de relatie met de gedoog- en coalitiepartner. Vorige week stond al een kop in de krant over de verhoging van de maximum snelheid tot 130 km en nu kwam deze kop. De VVD en PVV vinden dat toch kennelijk wat minder aangenaam, omdat er nu opeens ook weer bezuinigd moet worden op het mediabeleid.

Ik vroeg mij af of er nu een andere wind gaat waaien bij het CDA en of zij zich de vraag heeft gesteld hoe het nu verder moet met dit wetsvoorstel. De heer Terpstra zegt nu dat hij de staatssecretaris de vragen over de aanpassingen van de VNG voorlegt, maar uit dit artikel blijkt dat hij daarover toch een andere mening is toegedaan en dat hij van mening is dat het voorstel echt moet worden aangepast.

De voorzitter: U krijgt zelf ook nog een eerste termijn. Dit wordt wel een erg lange interventie. Wilt u een concrete vraag stellen?

Mevrouw Scholten (D66): Dat spijt mij, voorzitter. Mijn concrete vraag is hoe de heer Terpstra zijn bijdrage nu ziet in verhouding tot dit artikel in Trouw van vanmorgen.

De heer Terpstra (CDA): In de tweede termijn zal ik de maximum snelheid van 130 km en de andere aspecten meenemen. Ik heb de kop boven het artikel niet bedacht en in het artikel staat niets wat in strijd is met wat ik nu heb gezegd. Dus wat mij in het artikel in de mond wordt gelegd, is allemaal correct. De kop heb ik niet gemaakt en die schuurt wel met iedereen, maar ik schuur met niemand.

*N

De heer Thissen (GroenLinks): Voorzitter. De mensen die dit het minst kunnen lijden, worden van verschillende kanten gepakt. Het Rijk bezuinigt op zorgtoeslag en zorg, de zorgverzekeringspremie gaat omhoog en het eigen risico wordt flink verhoogd. Het Rijk bezuinigt op passend onderwijs, het pgb en het kindgebonden budget. Het Rijk bezuinigt op de bijstand, de re-integratie en de sociale zekerheid. Daarnaast bezuinigen de gemeenten fors op hun voorzieningen en voor een groot gedeelte treft dit de meest kwetsbaren extra hard. En er staat nog heel wat voor de deur met WSW en Wajong, een en ander in het kader van de Wet werken naar vermogen.

Het kabinet spreekt iedereen aan op zijn eigen verantwoordelijkheid. Iedereen moet de weg naar zelfredzaamheid op, onder het motto "de overheid lost het niet voor mensen op, maar kan hen wel ondersteunen". GroenLinks beoordeelt dit wetsvoorstel in het licht van de vraag of het de deelname aan de arbeidsmarkt bevordert, of de eigen verantwoordelijkheid van mensen in de bijstand erdoor wordt vergroot, of de gemeenten deze wijzigingen per 1 januari aanstaande kunnen uitvoeren, of wij de ideologische uitgangspunten achter deze wet delen en of wij de impliciete kritiek op de gemeentelijke uitvoeringspraktijk Wwb/WIJ sinds 2004 onderschrijven.

De fractie van GroenLinks heeft een activerend mensbeeld voor ogen en wil mensen, ook al zijn ze er, al dan niet tijdelijk, niet of minder toe in staat, mogelijkheden bieden om zichzelf te ontwikkelen naar een bestaan dat leidt tot zelfstandig burgerschap, en wel zó dat ze kunnen voorzien in het eigen levensonderhoud en kunnen worden wie ze willen en kunnen zijn en naar vermogen duurzaam op de arbeidsmarkt actief kunnen zijn. De vraag is of het met dit wetsvoorstel lukt.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau constateert verschillende jaren achtereenvolgend Nederlanders zeer tevreden zijn over zichzelf, maar zich grote zorgen maken over de burens. Buiten het eigen huis begint de verruwing, de onhoffelijkheid, de onveiligheid. Het is een paradoxale opvatting waarin men alle begrip verwacht voor de overlast van een eigen verbouwing, waarbij de drillboor iedere ochtend om 7 uur aangaat, maar men tegelijkertijd intolerant staat tegenover de herrie van de burens. Ik moest hier steeds sterker aan denken toen ik de afgelopen periode las hoe de regering zich opstelt in dit wetsvoorstel. Voor deze regering maakt het niet uit hoe die 54 mln. kan worden bijgeschreven in het eigen huishoudboekje. Iedereen moet snappen dat deze verbouwing voor wat herrie en overlast zorgt. Waar zeuren de mensen toch over? Adviezen van burens -- lees: collega-overheden, de gemeenten -- om de verbouwing door te laten gaan, maar dan zonder dat de buurt dagen- en nachtenlang wakker ligt, worden in de wind geslagen. De regering zegt: niets mee te maken, we vertrouwen alleen ons eigen verbouwingsplan, niet dat van de burens.

Harde afspraken over de hoffelijke omgang met elkaar in de buurt -- dus tussen de overheden onderling -- moeten uiteraard wijken voor het grote doel: de 54 mln. Pech dat we ooit drie maanden hebben afgesproken als fatsoenlijke Invoeringstermijn. U snapt toch wel dat het crisis is? Uit de beantwoording van vragen van deze Kamer, met woorden die overigens heel vaak geen antwoord zijn, spat het ongeloof van de regering. Dat de omgeving toch niet snapt dat deze verbouwing door moet gaan, dat daar harde regels van hoffelijkheid als vanzelfsprekend voor moeten wijken! Waarom wil toch niemand snappen dat we nu even alle zorgvuldige en onderbouwde afspraken in het onderlinge overhedenverkeer aan de kant moeten schuiven? In feite vraagt deze regering dat van alle overheden. Nergens enig excuus over

het gedrag van deze regering. Natuurlijk kunt u een voornemen opschrijven in het regeerakkoord, een doel dat u wilt behalen. Maar het regeerakkoord is geen sinterklaaslijstje, dat automatisch zal worden ingewilligd, ook al is 5 december al weer voorbij. Mogelijk gebeurt dat wel door de leden in deze Kamer die zich niet vrij durven opstellen en gedwee akkoord zullen gaan, ook al gruwen ze achter de schermen van deze wet en afhankelijk zijn van een gedoogpartner die vanavond, bij de eerste termijn van de behandeling van dit wetsvoorstel, niet eens aanwezig is.

Een wetsvoorstel vereist ook voldoende voorbereidingstijd; hoe slechter een bewindspersoon zijn werk vooraf doet, hoe meer vragen en problemen hij in het parlement zal ondervinden. Die tijdigheid is zijn verantwoordelijkheid en daar heeft hij zich danig op verkeken. Er zit straks tussen de nog onzekere parlementaire aanvaarding en de datum waarop de wet van kracht moet worden, zo'n anderhalve week. Erkent de staatssecretaris dat hij de uitvoering daarmee feitelijk schoffeert?

Een wet heeft ook draagvlak nodig, zeker als het gaat om zaken die ver van de rijksoverheid worden uitgevoerd. Dat draagvlak vind je niet op de maagdelijke tekentafel, waarop alles kloppend te krijgen is, er geen menselijke factoren in het geding zijn, waar iedere systeem- en automatiseringsverandering als vanzelf en naadloos en op tijd verloopt. Nee, draagvlak ligt in de werkelijkheid van gemeenten en die van huishoudens; bij mensen van vlees en bloed, die heel veel ervaring hebben met de dolgedraaide wetgevingsmolen op sociaal terrein en ervaring hebben met mensen die niet als vanzelf worden uitgenodigd bij werkgevers.

Dit kabinet lijkt zich er niet van bewust dat het de gemeenten, de collega-overheid, keihard nodig heeft om deze en nog tal van voorgenomen bezuinigingen te realiseren. De dovemansoren van deze regering voor de voorstellen en handreikingen die gemeenten doen om de uitvoeringsellende, uitvoeringskosten en uitvoeringsrisico's van dit overhaaste avontuur te beperken, worden zonder argumentatie ter zijde geschoven. Behalve dan dat de staatssecretaris vreest zijn bezuiniging niet te halen. Zijn zoektocht naar eigen argumenten kent overigens geen grenzen. Op de constatering van de VNG met betrekking tot de raming van de omvang van de gezinsbijstand, gevolgen voor ICT, de werkprocessen en het rechtmatigheidtoezicht reageert hij ronduit schofferend. Ik citeer uit de brief van de VNG: "Wij vinden het schokkend om te lezen dat de regering zich met betrekking tot dit wetsvoorstel niet of nauwelijks wenst te verplaatsen in de situatie die zij hiermee creëert voor gemeenten en hun cliënten. Gemeenten zelf worden niet bevraagd op de implicaties, er wordt gewerkt met niet-onderbouwde veronderstellingen (bijvoorbeeld het percentage gezinsbijstand, het beschikbaar blijven van huidige koppelingen en andere voorzieningen zal ook in de nieuwe situatie afdoende zijn), en er is zelfs sprake van een aantal feitelijke onjuistheden (bijvoorbeeld de stelling over het standpunt van de VNG dat deze niet meer tegen

de invoeringsdatum van 1 januari zou zijn, wat niet klopt; het thans verplicht zijn van de elektronische intake volgens de staatssecretaris, wat niet klopt, het is een voorgenomen verplichting in de aanpassing van de SUWI-wet, die momenteel aan het parlement gezonden is. VNG is overigens geen voorstander van deze voorgenomen verplichting." Graag een reactie van de staatssecretaris op deze brief van de VNG.

Waarschijnlijk vanwege het grote succes van de Wwb dacht en denkt het Rijk dat er nog wel meer in het vat moet zitten. Nog maar 2,5 jaar geleden moesten gemeenten jongeren uit de Wwb halen en onder het regime van de WIJ plaatsen; ook al zo'n overhaaste invoering toen, die gemeenten hebben bestreden als volstrekt overbodige wetgeving, maar wel met veel uitvoeringsconsequenties én -kosten. Het arbeidsbevorderende karakter kon niet worden aangetoond. Wat resteerde, was een bezuiniging die het Rijk kon bijschrijven, maar geen investering in jongeren. Die WIJ gaan wij nu, krap 2,5 jaar later, weer aan de wilgen hangen. Over kapitaalvernietiging gesproken! Kan de staatssecretaris deze Kamer vertellen welk bedrag aan investeringen 2,5 jaar geleden zijn gedaan en nu worden weggegooid? De staatssecretaris stelt voor om één jaar voorafgaand aan een zeer ingrijpende wetswijziging, namelijk de Wwnv voor één jaar opnieuw de gemeenten met een ingrijpende uitvoeringspraktijk en uitvoeringskosten op te zadelen. Kan de staatssecretaris deze Kamer vertellen welke kosten gemaakt moeten worden door gemeenten, ook overheidsgeld, en wat de voordelen zouden zijn als die kosten dit jaar niet worden gemaakt, maar er wordt toegewerkt naar een zeer ruime invoeringstermijn voor de Wwnv?

Wellicht is het voor gemeenten zelfs goedkoper om het Rijk voor 2012 rechtstreeks 27 mln. terug te geven -- namelijk de opbrengst die deze staatssecretaris in zijn eigen huishoudboekje moet bijschrijven -- dit wetsvoorstel ter zijde te schuiven en alle energie gebruiken om een fatsoenlijke en ook kostenefficiënte invoering van de Wwnv te realiseren. Dat vergt uiteraard ook van deze bewindspersoon dat hij veel eerder zijn wetsvoorstellen klaar moet hebben, zodat er een zorgvuldige behandeling in het parlement kan plaatsvinden. Graag zie ik een samenhangende berekening van de staatssecretaris, waarin het niet alleen draait om de vermoede opbrengsten voor het Rijk, maar ook de kosten van de gemeenten zijn meegenomen.

Uit de reactie van de staatssecretaris op de vragen van deze Kamer kan ik niet anders concluderen dan dat hij hier is met één vraag: help mij in 2012 27 mln., en vervolgens 54 mln. op te halen bij de gemeenten, die dat op hun beurt weer moeten weghalen bij tienduizenden gezinnen. Het waarom is uiterst zwak onderbouwd. Geen stapeling van uitkeringen in een gezin. Het was beter geweest als deze staatssecretaris eerst met zijn premier had gesproken die, toen hij nog op het ministerie van Sociale Zaken verantwoordelijkheid droeg, een visie had; hij had een idee voor ogen over mensen die even of langdurig niet meedoen op

de arbeidsmarkt en een beroep doen op een uitkering. In dit wetsvoorstel komt de arbeidsmarkt niet voor.

Wat als argumentatie wordt aangevoerd, is niets meer of minder dan een ideologische opvatting over mensen die in de ogen van de staatssecretaris doelbewust uitkeringen aan het stapelen zijn. En aan die praktijk moet een einde worden gemaakt! We moeten ze prikkelen, anders gaan ze niet aan de slag. Minder geld: het zal ze leren! Het moet allemaal niet te makkelijk zijn voor jonge mensen in een bijstandsgezin. Dat is de boodschap van de regering. Eigen schuld, dikke bult! De diensten van gemeenten die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering, is niet gevraagd in hoeverre deze aanname klopt en dus ook niet of de voorgestelde oplossing adequaat is. De staatssecretaris heeft een simpele stelling: als we de mensen die in zijn ogen doelbewust uitkeringen stapelen maar de pas afsnijden, dan gaan ze wel werken.

Maar uit de staatssecretaris daarmee niet impliciet kritiek op de gemeentelijke uitvoering? Want als hij vindt dat deze mensen doelbewust werk en uitkering tegen elkaar afwegen en als deze mensen die keuze blijkbaar hebben, dan hadden ze dus ook aan het werk kunnen zijn. Vindt de staatssecretaris dat de gemeenten mensen te makkelijk een uitkering geven, omdat ze net zo goed aan het werk hadden kunnen zijn? Als hij dat vindt, is deze wetswijziging dan niet een heel ingewikkelde? Omdat de gemeenten hun werk niet goed doen, gaan we het jongvolwassenen moeilijker maken om een eigen bestaan op te bouwen.

Het alternatief van de G4, ondersteund door de VNG en de G32, wijst de staatssecretaris af, maar uitsluitend om financiële redenen. Voor zijn huishoudboekje gaat de teller dan, zo betoogt hij, niet vanaf 1 januari lopen, en omdat het huishoudboekje zijn hoogste doel is, schuift hij ook dit alternatief terzijde. Maar hij wijst het niet inhoudelijk af. Zou de kwestie van de novelle er niet zijn, zou de staatssecretaris dan mee gaan met dit vanuit de uitvoeringspraktijk opgestelde voorstel, een voorstel waardoor de simpele uitruil tussen uitkering en werk voor een deel van de gezinnen geen werkelijkheid zou worden? Een voorstel dat voorkomt dat er vervolgens te weinig inkomen in die huishoudens is om van te leven, iets waarop ook de Raad van State heeft gewezen. Een voorstel dat tegemoet komt aan de gemeenten die niet zitten te wachten op de onzekere route via de motie Sterk. Durft de staatssecretaris met andere woorden te erkennen dat de uitvoering een veel beter voorstel heeft, omdat dit voorstel gebaseerd is op de praktijk en het veel minder onzekerheden voor de uitvoering bevat? Hij zou de uitvoering enorm kunnen helpen en daarmee ook de burgers die het betreft. Graag een reactie die verder gaat dan de kwestie van de novelle. Mijn fractie houdt een motie achter de hand over het voorstel van de G4, een voorstel dat de adhesie heeft van de G32 en de VNG.

Met veel moeite heeft de minister onze vragen over de motie Sterk en de vraag of deze

regering die motie gaat uitvoeren, positief beantwoord. Maar gemeenten moeten wachten op een wetswijziging in de Wwb, voordat het realiteit wordt. Wanneer gaat dat gebeuren? En toont dit niet opnieuw aan dat de staatssecretaris slecht heeft nagedacht over de onderbouwing van het wetsvoorstel en de gevolgen ervan? Gemeenten en burgers mogen niet de dupe worden van slechte wetgeving. Deze Kamer draagt daarvoor een belangrijke verantwoordelijkheid en dat zeg ik met name tegen de leden die deze coalitie steunen dan wel gedogen.

Als de staatssecretaris zo sterk gelooft in de financiële prikkel als een middel voor gedragsbeïnvloeding, hoe kijkt hij dan aan tegen jonge mensen die thuis wonen met een Wajong-uitkering? Deze jonge mensen zullen het volgens zijn redenering van financieel gedreven gedrag uit hun hoofd laten om te gaan werken, want zolang hun ouder of ouders een bijstandsuitkering hebben, raakt deze gemotiveerde aan het werk zijnde Wajonger zijn loon kwijt. Dat is hopelijk niet iets wat hij nastreeft, want daarmee rijdt hij de gemeenten, die hij zo hard nodig heeft met het oog op de Wet werken naar vermogen, in de wielen.

Als de staatssecretaris inderdaad heilig gelooft in het effect van financiële prikkels, dan zou hij ook andere gevolgen heel aannemelijk moeten vinden. Een jongvolwassene zou volgens zijn redenering bijvoorbeeld wel moeten besluiten om niet legaal maar illegaal te gaan werken, want dan komt de uitkering van zijn ouders niet in gevaar en hoeft hij zijn inkomen niet te besteden aan het onderhoud van zijn ouders. Een jongere zou volgens die redenering bij zijn tante moeten gaan wonen en zijn nichtje op haar beurt bij zijn ouders, want dan is er geen eerstelijns familieband. Gaan we dit allemaal bestrijden met fors handhavingsbeleid? Volgens mij kunnen wij beter gaan werken aan een wet met een heldere doelstelling en een wet die een logische uitvoeringspraktijk met zich mee brengt. Graag een reactie van de staatssecretaris.

De staatssecretaris hamert er bij voortdurend op dat het hard nodig is om jonge mensen op hun eigen verantwoordelijkheid te wijzen. Daarom gaat hij met dit wetsvoorstel weer wat verder dan met de WIJ. Waarop baseert hij zijn aanname dat jonge mensen hun eigen verantwoordelijkheid kennelijk niet of onvoldoende nemen? Uit welke evaluatie van de uitvoeringspraktijk blijkt dit? Volgens mij willen jonge mensen juist wel graag werken. Zij willen van betekenis zijn en denken helemaal niet aan een uitkering als een aangename hangmat of als een vangnet. Dat blijkt ook wel uit het onderzoek van Motivacion onder jongeren, zie het boek met als titel "De grenzeloze generatie".

Het recht dat jonge mensen hebben onder de WIJ -- de gemeente moet een werkleeraanbod doen zodanig dat de jongere in zijn levensonderhoud kan voorzien, hetzij via studiefinanciering, hetzij via loon -- komt met dit wetsvoorstel te vervallen. Als de minister zou durven zeggen dat uit de evaluatie van de WIJ blijkt dat gemeenten jonge mensen juist op een heel

goede manier kansen bieden, iets waarover ik uit eigen ervaring kan zeggen dat dat niet het geval is, dan heb ik voor hem de volgende vraag: Waarom laat hij die fantastische praktijk dan toch vallen? En hoe bevordert deze wijziging de deelname aan de arbeidsmarkt? Hoe denkt de staatssecretaris bij te dragen aan de eigen verantwoordelijkheid van jonge mensen als zij in een positie terechtkomen waarin zij geen plek op een school kunnen afdwingen, geen baan en dus ook geen loon kunnen afdwingen -- iets wat de gemeenten onder de WIJ ook al niet konden, maar dan was er tenminste nog een uitkering via de WIJ -- en als zij door deze wetswijziging ook geen inkomen meer via het vangnet kunnen afdwingen wanneer zij nog thuis wonen bij ouders met een bijstandsuitkering?

Over welke eigen verantwoordelijkheid heeft de staatssecretaris het als een jongvolwassene verantwoordelijk wordt voor het onderhoud van zijn ouders en de schulden van zijn ouders? Als er beslag kan worden gelegd op het inkomen van de jongvolwassene? Hoe draagt deze verantwoordelijkheid voor de situatie van de ouders bij aan de arbeidsparticipatie van jonge mensen? Geldt een en ander trouwens ook voor het geprivilegieerde gezin uit Bloemendaal of Wassenaar met thuiswonende meerderjarige kinderen? Kunnen die kinderen ook worden aangesproken op de enorme hypotheekschuld van hun ouders?

Praat de staatssecretaris wel eens met jonge mensen die hun jonge leven hebben doorgebracht met ouders die het hoofd maar net of net niet boven water wisten te houden? Praat hij wel eens met kinderen die al op zeer jonge leeftijd een volwassen rol hebben gekregen in een huishouden met incapabele ouders? Als deze kinderen achttien worden, dan kunnen ze niet zoals hun welgestelde leeftijdsgenoten onafhankelijk worden. Is dat wat de staatssecretaris beoogt? Jongvolwassenen die het hebben getroffen met hun ouders, kunnen onbeperkt baantjes hebben, al het geld is voor hen, en vaak stoppen hun ouders hen nog flink wat geld toe.

Plaats daarnaast de jongvolwassenen die het in financieel opzicht slechter hebben getroffen. Die jongeren moeten op hun achttiende, wanneer ze hun studie beëindigen, een ingewikkelde afweging maken. Kan ik maar beter verhuizen? Zo ja, waar haal ik dan het geld voor een verhuizing vandaan? De woningmarkt is immers ook nog niet hervormd. Waarom kan ik niet net als partners die op huwelijks voorwaarden trouwen, mijn inkomen vrijwaren van een vader of moeder die voortdurend schulden maakt? Hoe moet ik de kosten die gepaard gaan met een baan, reiskosten en kledingkosten, betalen als het minimumjeugdloon volledig opgaat aan de verzorging van mijn ouders? Er is nauwelijks geld in mijn gezin en als ik hard ga werken, kan ik flink bijdragen zodat mijn jongere broertjes en zusjes af en toe nieuwe kleren hebben. Maar ja, wat heeft dat nog voor zin als alles direct wordt gekort?

De staatssecretaris hamert op de eigen verantwoordelijkheid van jonge mensen. Met dit wetsvoorstel ontnemt hij echter een bepaalde

groep jonge mensen iedere vorm van eigen verantwoordelijkheid, omdat hij ze de middelen ontnemt om de verantwoordelijkheid voor hun eigen leven te nemen. Wat heeft dat toch te maken met de liberale opvattingen van de staatssecretaris? Vindt de staatssecretaris dat een werkende thuiswonende jongvolwassene verplicht kan worden om zijn ouders, inclusief minderjarige broertjes en zusjes, te onderhouden, zodra zijn vader of moeder werkloos wordt of, aangewezen raakt op de bijstand, iets waarop hij of zij dan geen recht meer heeft? Waarom hoeven zelfstandig wonende kinderen hier niet aan bij te dragen, maar een thuiswonend kind wel? Waarom hoeft een kind, wanneer een van zijn ouders werkloos wordt en recht op WW heeft, zijn ouders niet te onderhouden, maar wel wanneer het geen WW maar bijstand wordt? Kan de staatssecretaris dat uitleggen, niet alleen aan deze Kamer, maar ook aan de samenleving?

De staatssecretaris draagt het argument aan dat er dan een extra stimulans is voor de ouders om aan het werk te gaan. Ik stel op mijn beurt: de staatssecretaris legt de verantwoordelijkheid van de ouders en de samenleving op de frêle schouders van een jongvolwassene. Is dat wat de staatssecretaris nastreeft? Is dat iets wat wij als samenleving zouden moeten nastreven? Een kind kan een ouder stimuleren, maar hij kan zijn ouder niet veranderen. Een kind kan ook niet in zijn eentje onze samenleving veranderen, een samenleving waarin mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, mensen boven de 45, mensen met een verslaving of een verslavingsverleden, mensen met beperkte verstandelijke vermogens, mensen zonder of met een slechte opleiding en mensen zonder werkervaring niet vooraan staan als er banen worden uitgedeeld, zo er al banen worden zijn.

Voorzitter. Ik heb mij terdege afgevraagd of behandeling vandaag wel zin heeft, aangezien de regering geen moeite heeft gedaan om de grote zorgen die er zijn over zorgvuldigheid, uitvoerbaarheid, haalbaarheid en vooral ook het doel van het voorstel weg te nemen. Misschien wordt het deze Kamer wat duidelijker wat de staatssecretaris nu precies voor ogen heeft als hij met ons zijn visie op sociale diensten zou delen. Zijn deze diensten er om mensen een nieuw perspectief te bieden wanneer zij het even niet zelfstandig kunnen redden of zijn deze diensten bedoeld om het volume in de bijstand te verminderen en de poort zo veel mogelijk dicht te houden? Zijn zij met andere woorden vooral uitvoeringskantoor van het Rijk? Graag heldere antwoorden op deze vragen, ook in relatie tot het onderhavige wetsvoorstel.

Waarom begint de staatssecretaris niet aan de andere kant? Waarom zorgt hij er niet voor dat gezinnen waar mensen een bijstandsuitkering hebben en waar ook de jongvolwassenen in een uitkering terechtkomen, weer perspectief op werk krijgen? Als de staatssecretaris, net zoals zijn premier onlangs nog van harte deed, met de uitvoering zou praten, dan zou hij weten dat de

woorden "eigen verantwoordelijkheid" snel zijn opgeschreven, maar dat het in de praktijk van alledag toch iets ingewikkelder ligt. Kinderen die opgroeien in financieel en sociaal gedepriveerde gezinnen hebben namelijk vaak al een achterstand wanneer ze voor het eerst naar school gaan. Die achterstanden worden daar lang niet altijd weggewerkt, met alle gevolgen van dien. Die kinderen lopen een grotere kans op een slechter opleidingsniveau en het niet behalen van diploma's. Als ze dan de volwassen leeftijd bereiken, zegt u "pech gehad, je mag nu voor je ouders gaan zorgen", als de jongere tenminste werk heeft, of "pech gehad, je teert maar op de lege zak van je ouders", of "wat heb ik ermee te maken dat school je niet meer wil, een werkgever ook niet, en de sociale dienst de deur moet dichthouden?". Zouden we niet veel beter kunnen investeren in het tegengaan van slechte uitgangspunten op de arbeidsmarkt, zowel voor de ouders als voor de kinderen? Dat beschouw ik nog steeds als een verantwoordelijkheid van de gehele samenleving.

Ik heb het geluk gehad om op diverse momenten in mijn jonge leven mensen tegen te komen die het in mij zagen zitten en die mij hebben gestimuleerd om te worden wie ik wil en kan zijn. De realiteit is dat de kans om dergelijke mensen tegen te komen tamelijk afhankelijk is van waar je opgroeit. Dit wetsvoorstel betekent feitelijk dat de staatssecretaris tegen een specifieke groep jonge mensen die al in een omgeving zit waarin die kansen klein zijn, zegt: eigen schuld, dikke bult, zoek het maar uit; hoe jullie je huishoudboekje vanaf nu regelen, is niet mijn zorg, want mijn huishoudboekje is op orde wanneer ik die 54 mln. bezuinig.

Dit wetsvoorstel bevordert niet de arbeidsdeelname als zodanig, vergroot niet de zelfstandigheid van jongeren, stelt gemeenten voor grote uitvoeringsproblemen, brengt mensen in één gezin in meer problematische relaties tot elkaar en lijkt slechts ingegeven door plat bezuinigen. Het is een draak van een wetsvoorstel, wellicht één met zeven koppen.

Ik keer weer terug naar het SCP. "Met mij gaat het goed, met de samenleving minder." Is dat wat de staatssecretaris straks kan zeggen? "Met de rijksfinanciën gaat het goed, maar die samenleving is financieel, sociaal en emancipatoir toch zo'n puinhoop." Laat de staatssecretaris dan bedenken dat dit veroorzaakt is door het monomane bezuinigen van dit kabinet.

*N

De heer Ester (ChristenUnie): Voorzitter. Mijn fractie heeft met belangstelling maar ook met zorg kennis genomen van het wetsvoorstel. Het gaat om een aantal substantiële ingrepen in de bijstand die om een gedegen behandeling in dit huis vragen. Het aanscherpen van de regels voor jongeren onder de 27 jaar, het afschaffen van bijstand voor inwonenden, het vervangen van de partnertoets door een toets op het huishoudinkomen en het maximeren van het gemeentelijk minimabeleid vormen in combinatie een vergaand

bezuinigingspakket. Mijn fractie deelt de noodzaak om stapelingen van uitkeringen binnen gezinnen te voorkomen. Het is niet de bedoeling dat uitkeringsafhankelijkheid intergenerationeel wordt doorgegeven. Dat leidt tot sociale uitsluiting en sociale isolatie. De oplossing daarvan is echter geen kwestie van resolute bezuinigingen maar vooral, zoals ik zal betogen, van innovatief en activerend arbeidsmarktbeleid.

Juist vanwege het vergaande karakter van het wijzigingsvoorstel wil mijn fractie een kritische noot plaatsen bij de gevolgde procedure. Wij moeten constateren dat ons op het einde van dit jaar een groot aantal wetsvoorstellen van het departement van de staatssecretaris bereiken die ieder voor zich drastische consequenties hebben voor de doelgroep. Met name daar waar het ingrepen in de sociale zekerheid betreft, zoals ook bij het onderhavige voorstel het geval is, wordt ter legitimatie en ondersteuning verwezen naar de wet werken naar vermogen die de Kamer volgend jaar tegemoet kan zien. Dit betekent dat de huidige voorstellen zijn losgezongen van hun achterliggende visie die we immers in een latere fase zullen bespreken. Dit heeft naar de mening van mijn fractie een negatieve impact op de kwaliteit van de beraadslaging. Deze ontkoppeling van wetsvoorstel en achterliggende visie zagen we eerder deze maand ook bij het debat in de senaat over het kindgebonden budget en de kindregelingen. Ook hier wordt verwezen naar een onderliggend visiedocument dat begin volgend jaar zal verschijnen.

Mijn fractie maakt bezwaar tegen deze gang van zaken die veel weg heeft van een salamistrategie, zoals al eerder is betoogd. Mijn fractie vraagt de staatssecretaris waarom de politieke leiding van zijn departement telkenmale op deze strategie terugvalt? Daaraan verbind ik de vraag welke maatregelen hij en de minister zullen nemen om deze procedureel en inhoudelijk laakbare gang van zaken te keren? Dit huis hecht zeer aan een hoge kwaliteit van behandeling van wetsvoorstellen, maar daarvoor is de gelijktijdige beschikbaarheid van het wetsvoorstel en de bredere inhoudelijke legitimering onontbeerlijk.

Het heeft ook consequenties voor de uitvoeringspraktijk van wetsvoorstellen. Wat is nu precies de zin van dit wetsvoorstel gelet op het feit wij over nog geen jaar hier de zojuist genoemde wet werken naar vermogen zullen bespreken die in overkoepelende zin maatregelen formuleert rond de bijstand en de onderkant van de arbeidsmarkt? Het wordt er op deze manier niet transparanter op en het zadelt bovendien de uitvoeringsinstanties op met grote implementatieproblemen. De Wwb is immers volgend jaar alweer achterhaald. De VNG en ook Divosa hebben hierop terecht gewezen. Ligt het dan niet voor de hand, zo vraagt mijn fractie aan de staatssecretaris, om de gewijzigde Wwb samen in te voeren en parlementair te bespreken met de wet werken naar vermogen? De argumentatie van de staatssecretaris in de memorie van antwoord vermag niet echt te overtuigen.

Diezelfde VNG heeft in niet mis te verstane bewoordingen te kennen gegeven dat de

invoeringsdatum van 1 januari aanstaande uitvoeringstechnisch onmogelijk is. Deze inwerkingtreding staat haaks op de Code Interbestuurlijke Verhoudingen die een termijn aanhoudt van drie maanden na de officiële afkondiging van regelgeving. Uit de memorie van antwoord blijkt dat de staatssecretaris zich deze schending van afspraken realiseert; hij doet daarmee echter verder niets. Wij stuiten met regelmaat op problemen met de invoeringstermijn van wetsvoorstellen van het departement van de staatssecretaris. De ingreep in de kindregelingen, het kindgebonden budget, de afbouw van de dubbele heffingskorting en de wijziging van de ingangsdatum AOW-ouderdomspensioen zijn daarvan een paar heel recente voorbeelden. Mijn fractie stelt dan ook de vraag hoe serieus de staatssecretaris deze code interbestuurlijke verhoudingen nu eigenlijk neemt. Weegt de staatssecretaris deze inbreuk wellicht anders?

De implementatie van de wetwijziging is bepaald niet eenvoudig. Alle 300.000 bijstandsccliënten zullen moeten worden doorgelicht op hun gezinssituatie om de huishoudtoets te kunnen berekenen. Voor gezinnen met meerderjarige kinderen met een eigen inkomen moet een hernieuwde berekening plaatsvinden waarvoor ongetwijfeld ook aanvullend dossieronderzoek vereist is. Het gaat om een uitvoeringstechnisch complexe materie. De VNG heeft in brieven van 12 september en 7 november jongstleden een lange waslijst opgenomen van knelpunten en technische problemen die overwonnen moeten worden om de wetwijziging naar behoren uit te voeren. De invoering van de wetwijziging vereist grote zorgvuldigheid en dat is met de huidige invoeringstermijn nauwelijks realiseerbaar. Daarover bestaat in de uitvoeringswereld brede consensus. De staatssecretaris doet hierover in de memorie van antwoord wat luchtigjes. De vraag die mijn fractie dan ook stelt is of, en zo ja welke waarborgen de staatssecretaris heeft ingebouwd om een correcte implementatie van de beleidsmaatregelen te verzekeren. Is hij bereid om garanties op dit punt te geven? Wat is het meest recente oordeel van de VNG over de uitvoeringsproblematiek?

Het wetsvoorstel is uiteindelijk ook bedoeld om de arbeidsparticipatie te verhogen. Ook hier komt de vraag naar de onderbouwing naar boven. Arbeidsongeschikte jongeren die onder het Wajong-regime vallen, zullen door de herijking van de uitkeringen echt niet meer aan het werk komen. Een inwonende jongere met beide ouders in de bijstand die gaat werken, ziet zijn inkomsten verrekend met de uitkering van zijn ouders. Voor velen is dat geen aantrekkelijk perspectief. Hoe schat de staatssecretaris de effecten van zijn voorstel op arbeidsdeelname in? Zijn deze inschattingen gebaseerd op onderzoek? In ieder geval blijkt uit de evaluatie van de Wet investeren in jongeren dat de integrale benadering van activering van jongeren nog niet in alle gemeenten is aangeslagen en dat met name jonggehandicapten om extra zorg vragen. Dat geldt zeker voor

jongeren met complexe multiproblematiek. Vooral kleinere gemeenten zijn hierop minder toegerust.

We moeten daarbij constateren dat de gemeentelijke re-integratiebudgetten onder sterke druk staan. Sterker, er is sprake van ingrijpende bezuinigingen. Mijn fractie vraagt de staatssecretaris dan ook of deze bezuinigingen de transitie van uitkering naar werk onder de doelgroep van de WWB niet verder zullen problematiseren.

Uit vrijwel alle recente wetsvoorstellen van de staatssecretaris en zijn minister blijkt een onwankelbaar geloof in de werking van financiële prikkels om individuen aan te sporen gewenst gedrag te vertonen, in dit geval de transitie naar betaalde arbeid. De vraag is evenwel hoe een generieke prikkel als verwoord in het wetsvoorstel werkt op de huidige arbeidsmarkt en welke werkgelegenheidseffecten hiervan te verwachten zijn. Dat is zeker geen uitgemaakte zaak. Bij welke groepen uitkeringsgerechtigden mag men positieve effecten verwachten en voor welke groepen zal een en ander geen of weinig effect sorteren? Kan de staatssecretaris hier uitsluitsel over bieden? Daaraan koppel ik de vraag -- die ook door andere fracties is gesteld -- of het inderdaad het wetsvoorstel werken naar vermogen is dat bedoeld is om deze transitie van uitkering naar werk te realiseren. Hoe moeten wij de verhouding tussen beide voorstellen dan zien en wegen? Hier wreekt zich het gebrek aan samenhang der dingen.

In ieder geval is het zo dat het verzetten van financiële prikkels alleen niet voldoende is om mensen in de bijstand te bewegen de transitie naar een betaalde baan te maken. Daar komt natuurlijk veel meer bij kijken. Met name betreft dit de verhouding tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Het gaat dan wat de vraagkant betreft om de feitelijke beschikbaarheid van banen voor mensen op bijstandsniveau. Kan de staatssecretaris hierover cijfermatig inzicht bieden? Wat voor banen zijn dit eigenlijk en in welke sectoren? Welk perspectief bieden deze banen? Wat is het effect van de huidige recessie daarop? Maar minstens zo belangrijk is het dat de jongeren die het betreft over de juiste combinatie van vaardigheden -- hard en soft skills -- beschikken, die hen aantrekkelijk maken op de arbeidsmarkt. Een arbeidsmarkt die ook in toenemende mate hogere eisen heeft gesteld aan vakbekwaamheden en ervaring, ook aan de onderkant. Dan helpt het dus niet om alleen het instrument van financiële prikkels in te zetten. Het gaat ook om competentieontwikkeling, om de juiste scholing, om de juiste attitude en om het slechten van de mismatch tussen vraag en aanbod. Het verlagen van de gezamenlijke uitkering voor mensen die niet over de juiste vaardigheden beschikken of gewoon niet kunnen werken, biedt dan geen soelaas.

De werking van financiële incentives is echt iets ingewikkelder dan de staatssecretaris in de memorie van antwoord aangeeft. Als we mensen in de bijstand aan een betaalde baan willen helpen, dan hebben we activerend en innovatief arbeidsmarktbeleid nodig en dat gaat veel verder dan schuiven met financiële prikkels. Het gaat om

vernieuwende vormen van "empowerment" voor mensen in de bijstand. Eerst dan fungeert de bijstand niet louter als een vangnet, maar vooral als een trampoline richting arbeidsmarkt. Dat gold voor de afbouw van de dubbele heffingskorting, dat geldt ook hiervoor. Mijn fractie ziet graag een reflectie van de staatssecretaris op deze noodzakelijke samenhang van prikkels en competenties binnen de context van sterk gewijzigde vraag- en aanbodverhoudingen op de arbeidsmarkt en de rol die actief arbeidsmarktbeleid daarbij kan spelen. De Commissie-Bakker heeft hierover wijze woorden gesproken in haar rapport over arbeidsparticipatie.

De Raad van State heeft zorgen geuit over de vraag of de gekozen bijstandsnorm toereikend is voor een huishouden van meer dan twee volwassen personen. De Raad wijst daarbij ook op onvermijdbare kosten die ieder lid van een huishouden moet maken, bijvoorbeeld de verplichte zorgverzekering. Het gaat dus niet alleen om "economy of scale"-voordelen. De G4-wethouders - ze zijn vanavond al een paar keer genoemd - stellen onomwonden in hun brief van 9 november dat er op deze manier bijstandsniveaus ontstaan die "in redelijkheid niet passen binnen het Nederlandse sociaal zekerheidsstelsel: er valt simpelweg niet van rond te komen". Hieraan kunnen de stapeffecten van een reeks van andere maatregelen worden toegevoegd, zoals de onlangs aangenomen afbouw van de dubbele heffingskorting.

Graag wil mijn fractie nog eens van de staatssecretaris horen wat voor hem een toereikende bijstandsnorm in dit verband is en hoe hij het geïndividualiseerde en budgettaire neutrale alternatief van de VNG of denkbare varianten daarop in dit verband evalueert. Is de staatssecretaris gekant tegen iedere vorm van individualisering van de bijstandsnorm? Ook wil ik graag op dit punt een nadere beschouwing op de waarschuwing van de Raad van State inzake de fraudegevoeligheid van de huishoudtoets, ofwel de waarschijnlijkheid dat gedragseffecten als uitwonen zullen optreden om inkomensachteruitgang te omzeilen. Vreest de staatssecretaris niet dat zijn voorstel een prikkel bevat om gezinsverbanden te doorbreken? Zullen jongeren zich niet clandestien op andere adressen inschrijven? Dat moeten we niet willen, zo meent mijn fractie.

Ook wil mijn fractie nog eens vragen of het nu klopt dat, als een Wajonger gaat werken, zijn of haar loon onder de huishoudtoets komt te vallen, waardoor het gezinsinkomen lager wordt, terwijl omgekeerd de Wajong-uitkering niet onder deze toets valt? Dat zou wel eens een zeer perverse prikkel zijn als het gaat om het bevorderen van arbeidsdeelname van Wajongers. Kan de staatssecretaris op dit toch gevoelige punt enige duidelijkheid bieden, ook in het verlengde van zijn brief van 16 december over deze kwestie? Het gaat immers om een prikkel die haaks staat op het beleid om arbeidsdeelname onder deze groep te bevorderen.

Mijn fractie is op zichzelf genomen geen tegenstander van het vragen van een zekere

wederkerigheid in het bijstandssysteem. Solidariteit en reciprociteit kunnen onder bepaalde voorwaarden best samengaan. Er valt ook wel wat te zeggen voor het leveren van een maatschappelijke tegenprestatie door mensen die daartoe in staat zijn. Het bevordert participatie en het behoudt ook vormen van arbeidsroutines en competenties. De wetswijziging bepaalt over deze tegenprestatie: "naar vermogen door het college opgedragen maatschappelijk nuttige werkzaamheden te verrichten, die verricht worden naast of in aanvulling op reguliere arbeid en die niet leiden tot verdringing op de arbeidsmarkt". De vraag die zich bij mijn fractie opdringt is of deze toch wat academische verwoording door de staatssecretaris ook vertaald kan worden in een meer operationele definitie die voor alle betrokkenen helder is. Aan welke maatschappelijk nuttige activiteiten, die aan de genoemde combinatie van definitieclausules voldoen, denkt de staatssecretaris? Geldt hierbij gedwongen activiteitennering? Met andere woorden, moet de bijstandsgerechtigde ieder aanbod aanvaarden en zo ja wat zijn dan de sancties? Valt mantelzorg ook onder de definitie van tegenprestatie? Daarbij stelt zich in algemene zin de vraag of de staatssecretaris spanning ziet tussen het principe van de tegenprestatie en Europees recht, bijvoorbeeld artikel 4 van het EVRM. Ook de Raad van State heeft daarop gewezen. Graag krijg ik een reactie van de staatssecretaris op deze punten.

Het zal duidelijk zijn dat mijn fractie nogal wat vragen heeft rond het wetsvoorstel. Die betreffen de procedurele en inhoudelijke samenhang met allerlei aanpalende wetsvoorstellen, het ontbreken van een integrale visie op de onderkant van de arbeidsmarkt, de uitvoeringsproblematiek, de gezinseffecten, de arbeidsmarkteffecten en de veronderstelde toereikendheid van de nieuwe bijstandsnorm voor huishoudens.

Graag zien wij de beantwoording van onze vragen door de staatssecretaris tegemoet.

*N

Mevrouw Scholten (D66): Voorzitter. We hebben het de staatssecretaris al vaak horen zeggen: werken moet lonen. We hebben even vaak geconstateerd dat iedereen het hiermee eens is. Dit kabinet legt sterk de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid. Ditmaal door middel van de introductie van een "huishoudtoets", de 4 wekeneis voor 27-minners, de tegenprestatie voor bijstandsverlening en het beperken van het gemeentelijk minimabeleid. D66 is ook voor een activerende sociale zekerheid. D66 is ook voor heel veel meer, bijvoorbeeld voor verhoging van de AOW-leeftijd en voor activerend ontslagrecht, maar daar hebben wij het vandaag niet over. Vandaag hebben wij het over een bijstandswet. Het is de vraag of bovenstaande maatregelen daadwerkelijk activeren.

Ik wil vandaag graag vier punten bespreken: de huishoudtoets, de 4 wekeneis, de ontheffing voor alleenstaande ouders en de

uitvoeringsproblematiek. Ik heb een aantal van die punten al eerder horen langskomen vanavond.

Onlangs maakte het CBS bekend dat het aantal bijstandsuitkeringen onder jongeren daalt. Gezien de economische situatie waar wij ons op dit moment in bevinden is dit opmerkelijk. Mijn fractie ziet uiteraard graag dat deze ontwikkeling zich doorzet. Toch hebben wij hier een hard hoofd in. De staatssecretaris introduceert met dit wetsvoorstel een huishoudtoets, waarvan ook mijn fractie de effectiviteit ernstig in twijfel trekt.

Ik grijp terug naar het advies van de Raad van State. De Raad heeft in zijn advies de opmerking gemaakt dat door de introductie van deze toets mogelijk een ontmoedigend effect ontstaat op het daadwerkelijk zoeken van een baan. Immers, wanneer een meerderjarig inwonend kind met ouders in de bijstand -- dit betreft 44% van de gevallen waar dit wetsvoorstel over gaat -- vanuit de bijstand gaat werken en loon gaat verdienen, worden zijn ouders gekort op hun uitkering. De staatssecretaris heeft in de Tweede Kamer genoeg concrete voorbeelden gehoord. De financiële prikkel voor het kind zal in veel gevallen averechts werken. Het nieuwe inkomen waarvoor het kind hard gewerkt heeft, vervangt het bijstandsinkomen. Niet echt stimulerend, zou ik zeggen. Het zou toch zonde zijn als door deze maatregel het CBS over een aantal maanden de voorzichtige conclusie moet trekken dat door deze maatregel het werken niet langer lonend is. Ik onderscheid voor het goede begrip zes gevallen.

Het gaat in deze wet in de eerste plaats om gezinnen met meerderjarige thuiswonende kinderen die werken: het kindinkomen valt onder de huishoudtoets en de ouders worden gekort op de bijstand.

Het gaat in de tweede plaats om gezinnen met meerderjarige thuiswonende kinderen die niet werken: alle kindtoeslagen vervallen. Ouders worden niet gekort maar er is geen extra bijstand voor het meerderjarige kind.

Het gaat in de derde plaats om gezinnen met meerderjarige thuiswonende kinderen, die werken en een interne bedrijfsopleiding volgen. Deze gezinnen worden gekort op de bijstand.

Het gaat in de vierde plaats om gezinnen met meerderjarige thuiswonende kinderen, die studeren met een rijksstudietoelage. Die studietoelage en de bijverdienssten tot een bepaald plafond vallen buiten de huishoudtoets. Ouders worden niet gekort op de bijstand.

Het gaat in de vijfde plaats om gezinnen met een thuiswonende Wajonger, die niet worden gekort.

Het gaat in de zesde plaats om gezinnen met een zorgbehoevend gezinslid van tien of meer uren per week, waarbij een van de inwonende gezinsleden deze zorg verleend. De zorgbehoevende heeft in dat geval zelfstandig recht op bijstand, waardoor het gezin niet wordt gekort.

Dit alles betekent dat de staatssecretaris de plicht herintroduceert dat ouders voor hun volwassen kinderen gaan zorgen en vice versa. Het betekent ook dat een aantal ongelijkheden wordt ingevoerd. Meerderjarige kinderen die werken en

meerderjarige kinderen die een interne opleiding volgen en ook werken, worden ongelijk behandeld ten opzichte van meerderjarige kinderen die een studie met studiefinanciering volgen en ten opzichte van de Wajongers. Deze maatregel zorgt dus voor alle kinderen voor ongelijke startkansen.

De VVD-fractie heeft in het verslag ten aanzien van de huishoudtoets al gevraagd naar eenzelfde regel voor zowel de meerderjarige studerende kinderen als voor de kinderen die een opleiding volgen. Een vergelijkbare regeling, of een uitzondering op de huishoudtoets tot een bepaald inkomen, versterkt de eigen verantwoordelijkheid van zowel het meerderjarig kind als de ouders. Mijn fractie vindt het bijzonder jammer dat een dergelijke regeling niet is opgenomen in het wetsvoorstel. Graag vernemen wij een reactie hierop van de staatssecretaris.

Bovendien is het de vraag of dit wetsvoorstel werkelijk de beoogde besparingen oplevert. Het voorbeeld van de meerderjarige die zelfstandig gaat wonen -- al dan niet gefingeerd -- en in dat verband bijstand, huur- en zorgtoeslag aanvraagt, is al langskomen. Zou de staatssecretaris daarop ook willen reageren?

Mijn fractie heeft in het verslag eveneens gevraagd naar het bestaan van schulden binnen een gezin in relatie tot dit wetsvoorstel. De staatssecretaris zet in de memorie van antwoord uiteen dat het meerderjarig kind zijn of haar inkomen behoudt en niet mee afbetaalt. Tegelijkertijd zegt de staatssecretaris dat de hoogte van het inkomen van het gezin de afloscapaciteit van de schuldenaar bepaalt. Dit betekent dat bij de berekening van de zogeheten beslagvrije voet, het inkomen van het meerderjarig kind wel meetelt en het kind dus indirect toch mee afbetaalt. Ik kan het antwoord van de staatssecretaris echt niet anders lezen. Mijn vraag is: vindt de staatssecretaris het terecht dat deze kinderen op die manier toch meebetalen aan een schuld die zij zelf niet op hun geweten hebben?

Ik raak ook nog even aan de motie -Sterk. De huishoudtoets leidt in een aantal gezinnen tot een verlaging van het besteedbaar inkomen. Om ervoor te zorgen dat de bijstandsnorm toereikend blijft voor gezinnen met meerdere inwonende meerderjarige kinderen en zij aan onvermijdbare kosten als zorgpremies kunnen blijven voldoen, is de motie -Sterk aangenomen. De staatssecretaris heeft gezegd dat hij voornemens is deze motie uit te voeren. Dit doet mijn fractie deugd. Echter, de staatssecretaris zegt ook dat deze motie een wijziging van de Wet werk en bijstand vergt. Hij wil deze wetswijziging meenemen in een volgend wetgevingstraject. Dat is te laat. Vanaf 1 januari a.s. krijgen verschillende gezinnen al te maken met een verlaging van de bijstand en tegelijkertijd met stijgende premiekosten. Hoe kijkt de staatssecretaris hier tegenaan?

Ik kom bij het alternatief dat de G4 hebben voorgesteld. Het moge duidelijk zijn dat mijn fractie niet erg positief is over deze huishoudtoets. Dit wil niet zeggen dat wij het probleem van een stapeling van uitkeringen ontkennen en hier niets aan willen doen. Integendeel, wij staan positief tegenover het

alternatief van de G4, waarbij een persoonlijke toeslag wordt geïntroduceerd. De staatssecretaris heeft hier al vele vragen over gehad maar ziet niets in het voorstel. Hij zegt dat er besparingsverliezen optreden wanneer voor dit voorstel wordt gekozen, maar is dat wel zo? Heeft de staatssecretaris bij deze berekening ook rekening gehouden met kosten voor het uitvoeren van de motie -Sterk? Wanneer dit niet het geval is, zou de staatssecretaris opnieuw de voorstellen willen vergelijken, waarbij deze kosten wel worden meegenomen?

De staatssecretaris heeft ook gezegd dat het voorstel een breuk betekent met het regeerakkoord. Dat lijkt onze fractie niet dermate ernstig wanneer de afwijking een verbetering betreft. Overigens is de staatssecretaris al eerder afgeweken van het regeerakkoord. Ik verwijz naar de ontheffing van de alleenstaande ouders voor de sollicitatieplicht en naar de afwijking in de Wet op het kindgebonden budget. De vraag is of die besparingsverliezen elders in de begroting zijn gedekt. Ook daarover zou ik de staatssecretaris graag horen.

Dan kom ik bij mijn tweede punt, de vierwekeneis. Het CBS merkte voorzichtig op dat de genoemde daling van het aantal uitkeringen onder jongeren wel eens het gevolg zou kunnen zijn van het vooruitlopen van gemeenten op deze eis. Mijn fractie staat dan ook positief tegenover deze maatregel. Wat ons betreft gaat de staatssecretaris alleen niet ver genoeg. Het is ons nog steeds niet duidelijk waarom in het wetsvoorstel voor deze eis een onderscheid wordt gemaakt tussen 27-minners en 27-plussers. Want wanneer we de voorzichtige conclusie van het CBS overnemen en deze maatregel een positief effect heeft op het verminderen van het aantal bijstandsuitkeringen, waarom stelt de staatssecretaris dit dan niet verplicht voor iedereen? De argumentatie die de staatssecretaris hanteert in de memorie van antwoord waarom dit specifiek aan 27-minners wordt gevraagd, is ook toepasbaar op 27-plussers. Bij hen is het eveneens belangrijk om te hameren op eigen initiatief en eigen verantwoordelijkheid. Het kabinet doet bij elk wetsvoorstel een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van iedereen, niet alleen van jongeren. De staatssecretaris wil toch ook zo veel mogelijk mensen vanuit een uitkeringssituatie naar werk krijgen? Bovendien is het nog maar de vraag of de staatssecretaris hier niet in aanraking komt met een onjuiste toepassing van het gelijkheidsbeginsel en/of met leeftijdsdiscriminatie. Graag zouden wij ook hierop een reactie van de staatssecretaris krijgen. Het derde punt, de ontheffing van de alleenstaande ouders, kan ik niet onbesproken laten en kent een korte geschiedenis. Al jarenlang strijdt D66 samen met de VVD, en meestal ook met GroenLinks, voor een sollicitatieplicht voor alleenstaande ouders. De verschillende moties die wij samen hebben ingediend, heb ik hier op een rijtje staan. De staatssecretaris, van nature een liberaal, heeft echter een kniebuiging moeten doen in de Tweede Kamer om een meerderheid te krijgen in die Kamer, waardoor voor ons een van de belangrijkste

maatregelen uit het wetsvoorstel is verdwenen. Mijn fractie hoeft de staatssecretaris niet te vertellen dat economische zelfstandigheid ook voor alleenstaande ouders van groot belang is, zodat zij niet langdurig met hun kinderen in armoede hoeven te leven. Hoe langer deze mensen aan de kant staan, des te moeilijker het wordt om weer te gaan participeren op de arbeidsmarkt. Mijn fractie is dan ook diep teleurgesteld dat dit principiële punt uit het wetsvoorstel is geschrapt.

Tot slot kom ik bij misschien wel het meest bediscussieerde punt van dit wetsvoorstel: de uitvoerbaarheid. De afgelopen twee weken is hierover een groot aantal vragen gesteld, en dan heb ik het voornamelijk over de haalbaarheid van de ingangsdatum van 1 januari 2012. Hier zitten nogal wat haken en ogen aan. Het lijkt mij onnodig om alle punten uit de brief van de VNG van 15 december 2011 in reactie op de nadere memorie van antwoord voor te lezen; als het goed is heeft de staatssecretaris deze ook voorhanden. Een zorgvuldige invoering van dit wetsvoorstel is voor ons erg belangrijk, ook om problemen in de toekomst te voorkomen. Tot op heden heeft de staatssecretaris mijn fractie in ieder geval niet kunnen overtuigen dat de ingangsdatum van 1 januari aanstaande reëel is. Uiteraard staan wij open voor een gedegen argumentatie. Overigens staat de ingangsdatum niet in het wetsvoorstel. Deze wordt dus bij Koninklijk Besluit en zonder wetwijziging in deze Kamer bepaald.

Voorzitter. Het moge duidelijk zijn dat de fractie van D66 vooralsnog grote twijfels heeft over het wetsvoorstel. Mijn fractie wacht het antwoord van de staatssecretaris met belangstelling af.

*N

Mevrouw Klever (PVV): Voorzitter. Vandaag behandelen wij het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet werk en bijstand en de samenvoeging van die wet met de Wet investering jongeren. Dit is belangrijk, want meer dan 300.000 Nederlanders worden direct geraakt door dit wetsvoorstel. Zowel de Tweede als de Eerste Kamer heeft dan ook zeer zorgvuldig naar dit wetsvoorstel gekeken. In totaal zijn er door de Tweede Kamer bijna 700 schriftelijke vragen aan de regering gesteld over dit wetsvoorstel. Bij de schriftelijke behandeling in de Eerste Kamer is er nog een groot aantal vragen bij gekomen. Wat ons betreft is het wetsvoorstel uitputtend behandeld. Op basis van alle tot op heden ingebrachte argumenten is onze fractie tot de conclusie gekomen dat dit wetsvoorstel op hoofdlijnen onze steun verdient. Omdat er inhoudelijk weinig valt toe te voegen aan de behandeling tot nu toe, zal ik beginnen met enkele beschouwingen op hoofdlijnen.

Bezuinigen doet pijn. Niet bezuinigen of te laat bezuinigen doet nog veel meer pijn. Griekenland heeft daar inmiddels enige ervaring mee: tienduizenden ambtenaren krijgen ontslag, er wordt ongekend fors gekort op de overheidsuitgaven, belastingen gaan omhoog en er komen nieuwe

belastingen bij. Nederland staat er gelukkig beter voor. Wij hebben nog goede sociale voorzieningen, met als vangnet de bijstand. Maar Nederland kan ook leren van Griekenland: ieder vangnet kan stuk gaan, als je het maar genoeg belast.

En het vangnet van de bijstand wordt belast. Jaren van massa-immigratie hebben ertoe geleid dat inmiddels bijna 50% van de bijstandsuitkeringen wordt verstrekt aan niet-westerse allochtonen. Bij 65-plussers wordt zelfs 90% van de bijstandsuitkeringen verstrekt aan niet-westerse en westerse allochtonen. De verzorgingsstaat werkt als een magneet op kansarme immigranten en diezelfde verzorgingsstaat zorgt ervoor dat kansarme immigranten in toenemende mate terecht komen in het vangnet van de bijstand. Een gemiste kans, want ondanks de crisis en de oplopende werkloosheid is er nog steeds werk in Nederland.

De heer De Lange (OSF): Ik hoor grote woorden, en grote woorden leiden tot grote vragen. Ik hoor het woord "massa-immigratie". Dat hoor ik heel veel van de PVV, maar ik ben zo langzamerhand benieuwd waar in de visie van de PVV immigratie eindigt en massa-immigratie begint. Als wij daar nu een keer duidelijkheid over krijgen, weten wij in de toekomst met ons allen precies wat wij bedoelen. En dat is toch de bedoeling van een debat? Dat is mijn eerste punt.

Mijn tweede punt is dat mevrouw Klever stelt dat het percentage 65-jarige allochtonen met een uitkering zeer hoog is, maar zich niet afvraagt hoe deze mensen hier gekomen zijn. Zij zijn hier niet zomaar aan komen fietsen. Nee, zij zijn hier gekomen op verzoek van de Nederlandse samenleving om klussen te doen die de Nederlandse samenleving zelf niet wilde doen. Wat is uw voorstel, mevrouw Klever? Is het uw bedoeling om deze mensen, die in moeilijke omstandigheden leven en bijvoorbeeld geen volledige AOW hebben omdat zij hier te kort geweest zijn, verder te korten op hun uitkering of ze misschien met geweld te deporteren? Wat zijn uw gedachten hierover?

Mevrouw Klever (PVV): Dat zijn twee vragen. Ik begin met de massa-immigratie. Vorig jaar was een record: 150.000 immigranten zijn vorig jaar Nederland binnengekomen. Ik neem aan dat iedereen het met mij eens is dat dit massa-immigratie is. Verder bestrijd ik ...

De heer De Lange (OSF): Mag ik zeggen dat ik dit niet met u eens ben?

Mevrouw Klever (PVV): Dat mag u zeggen.

De heer De Lange (OSF): Dan is "iedereen" dus een overstatement.

Mevrouw Klever (PVV): Prima.

De heer De Lange (OSF): Ja?

Mevrouw Klever (PVV): Die krijgt u van mij. Als u rustig gaat zitten, ga ik u vertellen wat ik wil doen aan ouderen in de bijstand. Wij zijn natuurlijk een voorstander van minder immigratie. Alle mensen in Nederland die aan de voorwaarden voldoen, hebben natuurlijk recht op bijstand. Maar wij moeten ervoor waken dat het vangnet van de bijstand overspoeld wordt, waardoor het niet meer betaalbaar is. Ik denk dat het wel duidelijk wordt in mijn betoog.

Tussen de 200.000 en 300.000 mensen uit overige Europese landen zijn werkzaam in Nederland en ondanks de crisis verwacht de Algemene Bond van Uitzendbureaus dat dit aantal de komende jaren nog toe zal nemen. Niet zo gek als je bedenkt dat het gemiddelde maandloon in een land als Bulgarije rond €350 bedraagt. Als je dat bedrag afzet tegen de Nederlandse bijstand inclusief de verschillende toeslagen, begrijpt iedere burger wel waarom er zo veel immigranten naar Nederland komen. Het is in onze optiek dan ook onbegrijpelijk dat er fracties zijn die aan de ene kant zeggen op te komen voor de kwetsbaren in onze samenleving, maar aan de andere kant tegen maatregelen zijn om de immigratie van kansarmen beter te reguleren.

Het zal duidelijk zijn: als het om de bijstand gaat, gaat het wat onze fractie betreft onlosmakelijk ook over de immigratie. Hoe kan het dat er honderdduizenden immigranten een baan vinden in Nederland, terwijl tegelijkertijd honderdduizenden Nederlanders afhankelijk zijn van een uitkering en kennelijk geen baan kunnen vinden? Aan deze paradox moet een einde worden gemaakt, omdat wij anders het risico lopen dat deze paradox een einde maakt aan onze goede sociale voorzieningen. Dat is waar de fractie van de PW voor staat. Om deze paradox te doorbreken moeten wij iets doen aan de immigratie van kansarmen, moeten wij iets doen aan de bereidheid van werkgevers om mensen uit de bijstand in dienst te nemen, moeten wij iets doen aan het onderwijs, waar wij volop sleutelen aan competenties waar geen werkgever op zit te wachten, en moeten wij iets doen aan de bijstand zelf.

De voorliggende wijziging van de Wet werk en bijstand en de samenvoeging van die wet met de Wet investering jongeren is wat onze fractie betreft een stap vooruit in de bescherming en het behoud van onze sociale voorzieningen. De maatregelen zoals genoemd in de wet zijn pijnlijk en niet onomstreden, maar de gedachte achter iedere individuele maatregel is logisch en eerlijk. Waar de maatregelen onrechtvaardig uit kunnen pakken, heeft de regering gezorgd voor uitzonderingen. Los van die uitzonderingen, zoals het 10 uren criterium voor zorg en de Wajong, heeft het kabinet 90 mln. extra ter beschikking gesteld aan bijzondere bijstand. Verder is de regering bezig met het wetsvoorstel werken naar vermogen. Deze wet moet in 2013 ingevoerd worden. Voor zover de regelgeving onverwachte problemen oplevert, is er nog ruimte om deze problemen op te lossen in de wet werken naar vermogen. Wat sommige fracties zien als een salamtactiek, zien wij als een

gefaseerde verandering die voldoende mogelijkheid biedt tot bijsturing.

Wat betreft de huishoudinkomenstoets is onze fractie van mening dat een gezinsbenadering beter aansluit op het karakter van de bijstand als laatste vangnet dan een individuele benadering. Het is voor onze fractie onbegrijpelijk dat een gezin in de bijstand meer dan twee keer zoveel geld kan overhouden dan de buurman die als kostwinner zijn gezin van een minimumloon moet onderhouden of de zzp 'er die aan het eind van de maand soms nog minder dan de bijstand overhoudt. Een stapeling van uitkeringen is volstrekt in tegenspraak met het fundamentele uitgangspunt dat de bijstand een laatste vangnet is, geen inkomensvoorziening is en altijd aanvullend is op reeds aanwezige middelen. Dat neemt niet weg dat voor degenen die door deze maatregel worden getroffen, de maatregelen pijnlijk zullen zijn. Daarom vragen wij de staatssecretaris hier expliciet om de gevolgen van de maatregelen te blijven toetsen en monitoren en de meest kwetsbare groepen te beschermen.

Voorzitter, onze fractie merkt op dat het wetvoorstel uiteraard draait om degene die een bijstandsuitkering ontvangt. Wat onze fractie betreft zou de regering in een vervolg meer aandacht moeten besteden aan de rol van de werkgever en de gemeente. Nog te vaak hoort onze fractie verhalen van met name ouderen dat ze wel graag willen werken, maar dat er geen werkgever is die hun een baan wil geven. De gemeente zit bijna dagelijks aan tafel met de banenmotor van Nederland, namelijk de mkb-ondernemer. Het gaat dan om bestemmingsplannen, vergunningen, opdrachten die moeten worden vergeven, enzovoorts. Onze fractie is er op voorhand niet van overtuigd dat in deze dynamiek de belangen van mensen in de bijstand voldoende aan de orde komen. Iedereen die wel eens een huis heeft gekocht, weet dat de makelaar ergens in het gesprek ineens ook begint over de verzekering en de hypotheek waar hij nog een leuke aanbieding voor heeft. Waarom zouden gemeenteambtenaren die veel contact hebben met werkgevers, hier ook niet wat meer aandacht aan besteden? Dat een sociale dienst primair verantwoordelijk is voor de bijstand, sluit niet uit dat ook de rest van het gemeentelijke apparaat een steentje bijdraagt aan het helpen van mensen in de bijstand. Graag zouden wij willen vragen hoe de regering hierover denkt en of de regering mogelijkheden ziet, gemeenten meer te ondersteunen om het potentieel van bijstandsgerechtigden beter onder de aandacht van werkgevers te brengen.

Voorzitter, ik rond af. Ingrepen in de bijstand zijn per definitie pijnlijk, maar in dit geval onvermijdelijk. Onvermijdelijk omdat de bijstand als vangnet behouden moet worden voor toekomstige generaties. Onze fractie zal dit wetsvoorstel dan ook steunen.

De heer Thissen (GroenLinks): Ik hoor de collega terecht zeggen dat er blokkades zijn op de arbeidsmarkt voor mensen in de bijstand en dat de gemeenten een grotere rol zouden moeten spelen om toegang tot de arbeidsmarkt voor mensen in de

bijstand mogelijk te maken. Het is van tweeën één. Er zijn mensen in de bijstand die graag willen werken, maar te maken hebben met blokkades. Dat staat in schril contrast met wat mevrouw Klever in het begin zei, dat er vooral mensen in de bijstand zitten die als gevolg van massa-immigratie hierheen zijn gekomen om van de bijstand te profiteren en niet met de bedoeling om te werken. Wat bedoelt zij nu precies?

Mevrouw Klever (PVV): Als de helft van de bijstand gaat naar voormalige immigranten, kun je niet over de bijstand praten zonder ook over massa-immigratie praten.

De heer Thissen (GroenLinks): Willen die mensen nu werken of profiteren zij van onze bijstand?

Mevrouw Klever (PVV): Het kan allebei. Ik weet het niet ...

De heer Thissen (GroenLinks): Ze willen dus werken. U bent bereid om naar gemeenten uit te stralen dat zij hun best moeten doen om ook voormalige allochtonen of migranten die nu een bijstandsuitkering hebben, aan de slag te helpen, want zij willen best?

Mevrouw Klever (PVV): Uiteraard, iedereen.

De heer Thissen (GroenLinks): Waarvan acte. De PVV zegt eigenlijk twee dingen in één verhaal, maar het laatste klopt: de meeste mensen in de bijstand, ook de allochtonen die als gevolg van massa-immigratie hiernaartoe zijn gekomen, willen graag werken maar ondervinden blokkades op weg naar de arbeidsmarkt. Is dat juist?

Mevrouw Klever (PVV): Nee, u verdraait mijn woorden. Er zijn twee kanten aan het verhaal.

De heer Thissen (GroenLinks): Ik vat samen wat u mij zojuist vertelde.

Mevrouw Klever (PVV): Er zijn twee kanten aan het verhaal. Ten eerste werkt de bijstand als een magneet op kansarme immigranten. Ten tweede zijn er genoeg banen in Nederland. Ik doe een beroep op de regering om ook de gemeenten aan te spreken om zich in te zetten om die mensen aan het werk te krijgen.

De heer Thissen (GroenLinks): Omdat zij allemaal best bereid zijn om te werken en uit de bijstand te komen.

Mevrouw Klever (PVV): Individueel wel.

De heer Beckers (VVD): Hartstikke mooi!

De voorzitter: Het woord is aan de heer Beckers, die zijn maidenspeech zal houden.

**

*N

De heer Beckers (VVD): Mijnheer de voorzitter. Ik voel het als een voorrecht dat ik hier de eerste keer kan staan om het woord te voeren en daarbij een wetsvoorstel te behandelen dat voor velen in onze samenleving consequenties heeft, consequenties nu of in de toekomst.

Het wetsvoorstel kent naar de mening van mijn fractie veel positieve elementen, zoals de decentralisatie van de uitvoering van het sociale beleid naar gemeenten, waardoor meer maatwerk mogelijk wordt, maar zeker ook de positieve impulsen die gericht zijn op de ontwikkeling en daarmee de zelfstandigheid van de individuele mens en, met die grotere zelfstandigheid, een beperktere rol van de overheid. Spinoza zei het ruim 300 jaar geleden al: Het doel van een overheid is niet om mensen te veranderen van rationele wezens in volgzaam dieren of marionetten, maar integendeel, om hen in staat te stellen hun lichaam en geest te ontwikkelen in veiligheid en alle vermogens van hun geest te ontplooiën in volle vrijheid, zonder dat zij zelf zich te buiten gaan aan haat, woede of bedrog, maar ook zonder dat ze gebukt gaan onder naijver of onrecht van anderen. Uiteindelijk is het doel van de overheid niets anders dan vrijheid.

Tot zover het citaat. Die grotere zelfstandigheid is onder andere mogelijk door te werken en daarmee eigen inkomsten te verwerven. Dat kan in deze tijd. De arbeidsmarkt is nog steeds redelijk gunstig voor werkzoekenden, ook al lopen de werkloosheidscijfers de laatste weken op. Er is nog steeds veel vraag naar arbeidspotentieel en op de lange termijn ontstaat er krimp in de beroepsbevolking, hetgeen voor de tewerkstelling gunstig kan zijn. Voor het eerst sinds tientallen jaren neemt de beroepsbevolking af. De verhouding tussen het aantal werkenden en het aantal vijftenzestigplussers was ooit 7:1, is thans 4:1 en loopt de komende decennia terug tot 2:1. De totale beroepsbevolking zal met ongeveer 800.000 mensen afnemen. Dat betekent naast zorgen en te nemen maatregelen ook kansen voor de minder en lager geschoolden en voor de uitkeringsgerechtigden, kansen om aan de slag te komen. Het biedt aan gemeenten de ruimte en de opdracht om hun daarbij behulpzaam te zijn.

Nu de omvang van de werkgelegenheid en de kansen om aan het arbeidsproces deel te nemen een zo belangrijke rol spelen voor de veranderingen in dit wetsvoorstel, is het wenselijk om de gevolgen van de crisis en de eventuele recessie voor de arbeidsmarkt nauwgezet te volgen. Wij vragen de staatssecretaris dan ook of, en zo ja, wanneer en op welke wijze de regering denkt maatregelen te nemen om de omvang van de werkloosheid en de werkgelegenheid te beïnvloeden, zodat de voorgenomen uitstroom uit de bijstand naar werk werkelijk kan plaatsvinden.

Thans worden reeds 300.000 arbeidsplaatsen ingevuld door buitenlandse arbeidskrachten. Daar is op zich niet veel op tegen. Het is immers ook een bijdrage tot verdere ontwikkeling van mensen. Deze immigratie is echter niet goed als in eigen land medeburgers niet aan het werk zijn en van een uitkering leven. Wij

moeten dus bij voldoende werkgelegenheid ervoor zorgen dat er geen uitkering is voor degene die kan werken, en voorts dat degene die vanuit een uitkering gaat werken er dan ook behoorlijk beter van wordt. Mensen die kunnen werken, zullen dat ook moeten doen en wellicht meer en langer dan tot nu toe gebruikelijk is. Deze omstandigheid biedt kansen voor mensen onder andere om door middel van arbeid zelfstandig en onafhankelijk te worden.

Wij als VVD gaan ervoor om mensen in hun kracht te brengen, in hun sterkte. Uitgangspunt voor de VVD is dat ieder mens talenten heeft en dat het zaak is om die verder te ontwikkelen en aan te spreken. De nadruk komt dan te liggen op wat die mens wel kan in plaats van hetgeen hij of zij niet zou kunnen. Ontwikkeling van mensen leidt tot betere kansen op de arbeidsmarkt en vervolgens leidt werk tot onafhankelijkheid, zelfstandigheid, meer zingeving en grotere tevredenheid.

Veel mensen met arbeidsbeperkingen staan te vaak aan de zijlijn. Wij zullen ons wederzijds verplicht moeten voelen om de beperkt getalenteerde medemens een actieve rol in het arbeidsproces te laten vervullen. Doordat in deze wet de praktijk van het beleid gedecentraliseerd wordt, is de kans op een individuele aanpak en daarmee de slagingskans een stuk groter.

Deze inzet tot ontwikkeling en participatie moet niet ontmoedigd of verstoord worden door verkeerde honoreringstelsels. Derhalve moeten wij ervoor zorgen dat werken loont. Belangrijk is dan dat de overheid zorgt voor een stimulerend stelsel van sociale zekerheid dat mensen ontwikkelt tot zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Voor degenen die het niet op eigen kracht kunnen, is er ondersteuning en zo nodig bescherming. Het is onnodig dat in ons land 350.000 mensen een uitkering krijgen terwijl arbeidsmigranten de behoefte aan arbeidscapaciteit komen invullen. Dit wetsvoorstel kan een bijdrage leveren om uitkeringontvangers op een actieve arbeidsplaats te krijgen. Naast deze ontwikkelings- en tewerkstellingsdoelstelling kent het wetsvoorstel ook nog de bijdrage aan de economie en aan de bezuinigingsopdracht van 18 mld. of misschien nog meer.

Ik denk dat ik daarmee de goede volgorde hanteer. De fractie van de VVD zou ook zonder de bezuinigingsopdracht van dit kabinet deze wet, die mensen stimuleert tot werk, wenselijk vinden. Ik was dan ook twee weken geleden bij de behandeling van het wetsvoorstel tot afschaffing van de dubbele heffingskorting blij te horen dat de staatssecretaris diezelfde mening heeft.

Ik kom dan aan bij de belangrijkste maatregelen die in dit wetsvoorstel worden voorgesteld. De regering wil de toets op het partnerinkomen vervangen door een toets op het huishoudinkomen en tevens de bijstand voor inwonenden afschaffen, waardoor een lagere uitkering ontstaat. Dit lijkt mijn fractie een terechte maatregel. Veel leden van de Kamer zijn de voorbije dagen geconfronteerd met mails en brieven over deze wet en met name over de redelijkheid en de effecten van de huishoudinkomestoets. Een van die effecten zal

zijn dat er een financiële prikkel ontstaat om intensiever te zoeken naar werk en daarbij ook minder eisen te stellen en sneller een baan en werk te accepteren. Dat is goed, niet alleen voor de overheid, die zodoende minder lasten heeft, maar vooral voor de betrokkenen zelf, omdat de stap naar werk leidt tot zelfstandigheid en onafhankelijkheid, inspireert tot sociale contacten en een bijdrage levert aan zingeving en tevredenheid.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau schrijft in 2010: degenen die daadwerkelijk uit armoede zijn geraakt, hebben dit in veruit de meeste gevallen direct of indirect aan werk te danken. Maar ook de redelijkheid vraagt om maatregelen. Het is zeker in een tijd van ruime werkgelegenheid niet uit te leggen, als er door stapeling van uitkeringen meer inkomen wordt verworven dan door arbeid. Wij kennen alle voorbeelden van gezinnen waarvan meerdere volwassenen in de bijstand zitten en gezamenlijk meer inkomen ontvangen dan de alleenverdienende buurman met minderjarige kinderen. Dat is een slechte stimulans om te werken. Maar nog erger is dat het oneerlijk is en niet bijdraagt aan het maatschappelijk gevoel van verantwoordelijkheid nemen voor je eigen leven en tevens voor het wel en wee in de samenleving. De invoering van de huishoudinkomenstoets zal stevige consequenties hebben met betrekking tot de gestapelde uitkeringen, maar dat lijkt mij verantwoord nu er talrijke kansen op de arbeidsmarkt zijn.

De ontvangen reacties zijn extra emotioneel als er jongeren bij de huishoudinkomenstoets betrokken zijn. De leden van mijn fractie zijn benieuwd om hoeveel jongeren het feitelijk zal gaan. Velen van hen zullen niet onder de huishoudinkomenstoets vallen, omdat zij studeren of als Wajonger een uitkering krijgen of onder het mantelzorg- en AWBZ-criterium vallen. Deze gegevens zijn van belang en als ze niet voor handen zijn, zouden wij graag zien dat de staatssecretaris die gegevens laat registreren.

Zo juichen wij ook toe dat degenen die terecht een uitkering krijgen daarvoor een tegenprestatie moeten leveren die nuttig is voor de samenleving. Zou het niet normaal moeten zijn dat je je verplicht voelt om iets voor de samenleving terug te doen, als zij jou in staat stelt om een uitkering te verkrijgen? Deze tegenprestatie betreft onbeloofde en maatschappelijk nuttige werkzaamheden die het reguliere werk niet mogen verdringen. Daarmee zijn rekbare begrippen gehanteerd. De leden van de VVD-fractie vragen zich dan ook af of het niet wenselijk is om wat meer uitleg over de kaders van deze begrippen te geven ter ondersteuning aan de colleges van burgemeester en wethouders, die ze moeten toepassen.

In diezelfde sfeer is de VVD-fractie tevreden met de inperking van de verblijfsduur in het buitenland. Op dit terrein zijn er ook te veel voorbeelden van mensen die het met een uitkering al te comfortabel hebben ten opzichte van degenen die bijdragen aan het economische en sociale proces in ons land. Artikel 17 van de Wet werk en

bijstand houdt een meldplicht in omtrent buitenlands verblijf. Naleving daarvan en vervolgens handhaving kan voor gemeenten lastig zijn en vraagt extra inzet. Hoe denkt de regering de gemeenten extra te kunnen aanzetten tot handhaving van deze verplichting?

De zoektermijn van vier weken voor jongeren zou voor de VVD-fractie, zeker nu de eerste resultaten in Rotterdam en Amsterdam succesvol blijken, ook uitgebreid kunnen worden naar de hele WWB-populatie. Het is door D66 al gezegd en wij onderschrijven dat met graagte. Ik besef dat gemeenten vrij zijn die keuze zelf te maken. Dat staat in onze wet. Maar iets meer stimulering door het ministerie zou het succes kunnen verbreden en vergroten. De leden van de VVD-fractie zouden graag van de staatssecretaris vernemen of hij bereid is de ervaringen van de gemeenten Amsterdam en Rotterdam te analyseren, te monitoren en vervolgens breed te communiceren, zodat bij gunstige uitkomsten landelijke toepassing gerealiseerd kan worden op basis van vrijwillige toepassing door die gemeenten zelf. Ook zouden wij graag vernemen wanneer er sprake is van het begrip "voldoende inspanningen" die door jongeren geleverd moeten worden in de periode van vier weken en of dat begrip niet meer uniformiteit door middel van een objectief kader moet krijgen. Is hier het risico van te grote diversiteit niet aanwezig nu honderden ambtenaren in 400 gemeenten daaraan inhoud moeten geven?

Ten slotte kom ik nog aan bij de problemen die de VNG bij herhaling heeft aangegeven en waarop de staatssecretaris meerdere malen heeft gereageerd. Toch blijven er bij de G4 en de VNG vragen bestaan over hetgeen te zien is als de beste oplossing. Dat wekt de indruk dat een uitvoerig gesprek tussen hen en de staatssecretaris opheldering kan geven.

De VNG geeft bij herhaling aan dat gemeenten niet in staat zijn om hun ICT-systeem en de daarbij behorende programma's tijdig in te richten. Blijkens het antwoord van de regering naar aanleiding van het nader voorlopig verslag is de regering van oordeel dat de gemeenten per 1 januari aanstaande voldoende gereed kunnen zijn om tot invoering van het wetsvoorstel over te gaan. Toch zullen er, zoals steeds bij dergelijke omvangrijke stelselwijzigingen en veranderingen in de werkprocessen, implementatieknelpunten ontstaan. De kans daarop wordt nog groter als er ook nog eens een omvangrijke wijziging c.q. vernieuwing van het ICT-systeem moet plaatsvinden. Deze extra werkzaamheden komen bovenop het gewone werk en dat in een jaarperiode die altijd al extra druk kent. Gaat de invoering per 1 januari c.q. per 1 juli aanstaande in alle gemeenten lukken? De VVD verneemt graag van de staatssecretaris of de regering bereid is in het eerste jaar na invoering de rechtmatigheidstoets richting de gemeenten soepel toe te passen.

De leden van de VVD-fractie vinden dit een positief getint wetsvoorstel met stimulansen en kansen voor degenen die kunnen en willen en dat het ondersteuning geeft aan degenen die niet kunnen. Wij wachten de beantwoording van onze

vragen door de staatssecretaris met belangstelling af.

De voorzitter: Mijnheer Beckers, gefeliciteerd met uw maidenspeech, al moet ik u helaas meedelen dat u niet naar Londen gaat, aangezien u een tijdsoverschrijding hebt van 1 minuut en 47 seconden.

**

De heer Beckers (VVD): Dat is boven de limiet.

De voorzitter: Ja, precies. Dat is een limietoverschrijding.

Geboren in het Zuid-Limburgse dorpje Mheer raakte u al vroeg vertrouwd met de kwaliteiten van openbaar bestuur. Uw vader was burgemeester, net als uw grootvader en overgrootvader. Het moge dus duidelijk zijn wat u had moeten worden. Maar dat is niet gebeurd, want op jeugdige leeftijd, in 1966, koos u voor het lidmaatschap van uw partij, de VVD. Bestuurlijke functies in die partij lopen als een rode draad door uw leven, al hebben uw hoofdfuncties altijd op een ander vlak dan de politiek en het openbaar bestuur in enge zin gelegen.

U studeerde notarieel recht in Nijmegen. Als kandidaat-notaris zag u van 1975 tot 1981 in de meest uiteenlopende situaties hoe rechtshandelingen uitwerken op het individu en intermenselijke verhoudingen. Die inzichten vormen een drijfveer voor uw inzet als politicus en als lid van deze Kamer.

In 1981 trad u in dienst van het Kadaster, aanvankelijk als hoofd juridische zaken bij de directie Roermond. Later werd u directeur van de vestiging Brabant. In 1994, kort na de verzelfstandiging van het Kadaster, trad u aan als lid van de raad van bestuur. Deze functie hebt u vervuld tot aan uw pensionering in 2004.

In de partijorganisatie van de VVD maakte u zich onder meer verdienstelijk als plaatsvervangend voorzitter van de Kamercentrale Limburg en als lid van het hoofdbestuur van 1983 tot 1986. U diende het lokaal bestuur als lid van de gemeenteraad van 's-Hertogenbosch, in de zittingsperiode 2006-2010. Naast uw werk als Kamerlid bent u thans werkzaam als adviseur van kleinere bedrijven en geeft u startende ondernemingen juridische en administratieve raad.

In het eerste halfjaar van uw werkzaamheden in de Kamer gaf u blijk van een sterke betrokkenheid bij sociale vraagstukken. In fractieverband vestigt u vaak de aandacht op de consequenties van wetgeving voor kwetsbare groepen in onze samenleving. In de maidenspeech die u zojuist hield, komt dit eveneens tot uiting. In uw ogen is het sociale profiel van uw partij ook een kernwaarde van het liberalisme. In deze Kamer legt u zich met name toe op onderwerpen op het terrein van sociale zaken en werkgelegenheid. U bent dan ook lid van de gelijknamige commissie, evenals van de commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport; met dat laatste hebt u veel affiniteit. Voorts bent u lid van de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en van

de commissie voor Koninkrijksrelaties. Zowaar een mooie taak. Graag wens ik u een zeer prettige en vruchtbare periode toe als lid van de Eerste Kamer.

**

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

De voorzitter: Na het onvervalste Limburgs-Brabantse geluid van de heer Beckers is als laatste het woord aan de heer De Lange.

**

*N

De heer De Lange (OSF): Voorzitter. Ook vanaf deze plaats feliciteer ik de heer Beckers met zijn maidenspeech. Verder merk ik op dat ik mijn bijdrage mede uitspreek namens 50PLUS.

De kans lijkt me aanzienlijk dat het voorliggende wetsvoorstel zal eindigen als een 3837-er. Men kan zo langzamerhand constateren dat in het licht van in achterkamertjes bekookstooftedoogconstructietjes met de term 3837-er staatkundige geschiedenis wordt geschreven. Ongetwijfeld zal terugbetaling in de vorm van het ridderen van enige weigerambtenaren en het verder beperken van het aantal koopzondagen op termijn zichtbaar worden. Deze ultraliberale ontwikkelingen, in combinatie met de door sommigen diepgevoelde noodzaak om met 130 km/u over onze overvolle autowegen te razen, wettigen onmiskenbaar het vertrouwen dat het met Nederland eindelijk de goede kant op gaat. Zo is het toch?

Laten we, alvorens cynisch te worden, teruggaan naar het wijzigingsvoorstel van de Wet werk en bijstand en de samenvoeging ervan met de Wet investeren in jongeren, gericht op bevordering van deelname aan de arbeidsmarkt en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van uitkeringsgerechtigden. De titel alleen al suggereert dat er veel overhoop wordt gehaald, en zo is het ook. Aan de Eerste Kamer, het wetsvoorstel te beoordelen op rechtmatigheid -- waaronder rechtszekerheid -- uitvoerbaarheid en haalbaarheid. Maar om te beginnen maak ik een aantal opmerkingen over de maatschappelijke context.

Allereerst moet het onze fracties van het hart dat onze eerder uitgesproken verontrusting over het feit dat het voorstel samen met een lange reeks van andere voorstellen als spoedeisend is gekwalificeerd door de memorie van antwoord niet is weggenomen. Nog steeds wordt op zijn minst de suggestie gewekt dat het tijdig halen van een bezuinigingsdoelstelling voorrang geniet boven zorgvuldigheid. Ook de samenhang met wetgeving die nog in voorbereiding is, is aan de orde. In dit verband baart het ons grote zorgen dat de voorgenomen Wet werken naar vermogen geheel onafhankelijk van de huidige wetgeving behandeld wordt. Dat maakt de taak van de Eerste Kamer nodeloos ingewikkeld zo niet onmogelijk. Graag een reactie van de staatssecretaris.

Gedurende een lange reeks van jaren heeft onze samenleving zich steeds meer ontwikkeld in de richting van toenemende individualisering. Het

nu voorliggende wetsvoorstel betekent op dit punt een aanzienlijke trendbreuk door de invoering van het begrip huishoudinkomen en het actief toetsen daarvan. Hiermee worden mensen die zich in een uitkeringssituatie bevinden in een totaal andere situatie geplaatst dan de rest van de bevolking. Er ontstaan dus twee categorieën Nederlanders, één met vergaande en ideologisch onderbouwde individuele zelfstandigheid en onafhankelijkheid, een andere met afdwangende onderlinge afhankelijkheid en onderworpen aan diverse vormen van controle en mogelijke financiële sancties. Als dat geen stigmatisering inhoudt, wat dan wel? Dat dit voorstel ver gaat, blijkt uit de zinsnede uit de memorie van antwoord dat bij niet nakoming van de nieuw opgelegde verplichtingen van één van de gezinsleden het aan de gezinsleden is, elkaar hierop aan te spreken. Dat kan nog gezellig worden rond de familietafel.

Het wetsvoorstel beoogt mensen uit een uitkeringssituatie aan te moedigen, aan het werk te gaan. Niemand die bij zinnen is, kan tegen een dergelijke intentie zijn. Werk is beter dan een uitkering. Maar door dat als een mantra te herhalen, komt een oplossing niet in zicht of zelfs dichterbij. De kernvraag is natuurlijk welk werk dat dan wel zou moeten zijn. En daar doet de regering buitengewoon luchtig over. Ook het eendimensionale geloof dat financiële prikkels de snelweg naar arbeidsparticipatie plaveien wordt niet gesteund door de feiten. Voor een grote groep mensen aan de onderkant van de samenleving, dikwijls slecht opgeleid, langdurig levend in moeilijke omstandigheden en met een grote dosis maatschappelijke frustratie is uitsluitend financiële dwang niet het wondermiddel waar deze regering kennelijk op hoopt. Wat onze fracties nu missen is een beleid dat mede gericht is op begeleiden naar werk. Werk, ik herhaal het, dat er dan wel moet zijn, op een realistisch niveau.

De regering voert geen gericht werkgelegenheidsbeleid. De regering beseft dat door de huidige conjuncturele omstandigheden -- mijn fractie noemt dat gewoon crisis -- de gevolgen voor de arbeidsmarkt ongunstig zijn. Echter, roept men hoopvol, we moeten ons niettemin voorbereiden op de gevolgen van arbeidsschaarste. Over het wanneer en hoe, en voor wie, geen woord. Ook over het feit dat in het zeer grote bestand van zzp'ers veel verborgen werkloosheid zit, spreekt deze regering bij voorkeur niet. Over datzelfde werkgelegenheidsprobleem noteren we nog een aantal curieuze opmerkingen. Volgens de memorie van antwoord heeft het wetsvoorstel niet tot doel om specifiek de instroom van goedkope arbeid uit Oost-Europa en instroom in de bijstand te beperken. Ook is het kabinet van oordeel dat indien uitkeringsontvangers kunnen werken, zij met voorrang naar de arbeidsmarkt moeten worden bemiddeld? Met voorrang? Op wie? En bemiddeld? Door wie?

Het wetsvoorstel heeft curieuze en ongewenste gevolgen voor zowel jongeren als ouderen. Jongeren komen slechts in aanmerking voor een uitkering of ondersteuning bij het zoeken naar werk als zij geen door het Rijk bekostigd

onderwijs kunnen volgen. De vraag is hoe dat door de jongeren moet worden aangetoond. De aanvraag van een uitkering wordt minimaal na vier weken beoordeeld. Het verkrijgen van de uitkering is afhankelijk van het oordeel van de gemeente of betrokkene zich voldoende heeft ingespannen om werk te vinden of onderwijs te volgen. Hoe de jongere dat moet aantonen, wordt aan de gemeente overgelaten. Duidelijk is dat willekeur op de loer ligt. Voor bepaalde ouderen zijn er eveneens grote problemen. Het voorstel om de termijn voor verblijf in het buitenland voor mensen met een AOW met een aanvulling uit de bijstand -- AIO'ers -- te verkorten van 26 naar 13 weken geldt niet voor ouderen met alleen maar AOW. Wij vragen ons af of hier geen sprake is van ongelijke behandeling. Graag het commentaar van de staatssecretaris.

De uitvoering van de wet wordt door de regering met een zucht van opluchting aan de gemeenten overgelaten. Mogelijke fraudeproblemen worden weggewuifd. Een voornemen van de regering is om gemeenten meer gelegenheid te geven tot het afleggen van wat eufemistisch huisbezoeken worden genoemd. Dat kan gezellig worden aan de voordeuren van onze prachtwijken. Over de kosten van dit soort in de ogen van onze fracties bizarre voorstellen wordt begrijpelijkerwijs niet gerept. Ook de vraag -- nou ja, vraag -- aan uitkeringsgerechten om een tegenprestatie naar vermogen te leveren, is een beleidsvoornemen waarvan de uitwerking wijselijk buiten beschouwing wordt gelaten. Bovendien worden bij dergelijke activiteiten zo veel onderling tegenstrijdige voorwaarden gesteld, dat ofwel de maatregel een klucht wordt ofwel dat er een kostbaar controleapparaat moet worden opgetuigd. Het wordt steeds leuker in onze steden en dorpen, want rechtse mensen likken zich er ongetwijfeld de vingertjes bij af.

Een wetsvoorstel dat op een realistische wijze zou beogen mensen uit een uitkering te begeleiden -- begeleiden dus -- naar zinvol werk op een niveau dat past bij het vaak lage scholingsniveau van mensen die zich jarenlang zonder perspectief bewogen hebben aan de onderkant van de samenleving zou zonder meer de steun van onze fracties krijgen. Het huidige ideologisch getinte wetsvoorstel waarbij de kennelijk weerspannige uitkeringsstrekker met veel stok en weinig wortel de maar zeer ten dele bestaande arbeidsmarkt moet worden opgejaagd, is naar de mening van mijn fractie een monstrum dat onze samenleving nog verder in het slop dreigt te brengen.

Een nieuwe 3837'er? Het zou wel eens een kil dagje voor Nederland kunnen worden. De staatssecretaris doet er wijs aan niet op de steun van onze fracties te rekenen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Veteranenwet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het voorstel van wet van de leden Eijsink, Van Dijk, Hachchi, El Fassed, Voordewind, Ouwehand, Van der Staaij, Hernandez, Bruins Slot en Bosman tot vaststelling van regels omtrent de bijzondere zorgplicht voor veteranen (Veteranenwet) (32414).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw Eijsink: Voorzitter. Laat ik beginnen te zeggen dat de initiatiefnemers zich een half jaar geleden niet hadden kunnen voorstellen vandaag hier te mogen en kunnen staan om onze wet bij u te kunnen en mogen verdedigen. Wij hebben de initiatiefwet op 16 juni van dit jaar ingediend. Wie kon toen bedenken dat wij op 19 december, een half jaar later, na de verdediging in de Tweede Kamer, de wet nu ook in de Eerste Kamer mogen verdedigen. Wij zijn daar heel blij mee.

Voorzitter. Ik dank u en de leden van de Eerste Kamer dat het mogelijk is dat wij zo snel, nog dit jaar, deze wet mogen verdedigen. Dat is goed nieuws. Op 27 oktober jongstleden zat vak K in de Tweede Kamer vol met de vertegenwoordigers van tien partijen. Het rare van goed nieuws is dat het geen nieuws is. Dat tien partijen gezamenlijk een initiatiefwet indienden, was geen nieuws. Wij vochten niet met elkaar, maar wij gingen met elkaar voor hetzelfde, namelijk voor de veteranen; voor de mannen en vrouwen die worden uitgezonden; velen van u hebben daarover gesproken. Mannen en vrouwen die door ons worden uitgezonden naar missiegebieden waar veel gebeurt. Zoals een van u zei: militairen zijn speciale mensen. Dat zijn ze ook.

Het is voorrecht om vandaag in deze Kamer namens de initiatiefnemers het woord te mogen voeren. In deze Kamer hebben zo veel burgemeesters zitting, in de termen van de definitie zou ik willen spreken over "actief dienende burgemeesters" of "postactieve burgemeesters". Daardoor weten de leden van de Kamer zo goed wat het betekent om in de eigen gemeenten iets te willen en kunnen doen voor veteranen. In veel gemeenten wordt ook jaarlijks de veteranendag meegenomen. Voorzitter, ik weet dat u dit ook als geen ander hebt gedaan in de afgelopen jaren. Ook dat maakt het heel speciaal om vandaag hier te mogen staan.

Ik zei het al: op donderdag 27 oktober jongstleden is het voorstel behandeld in de Tweede Kamer. Dit was voor ons een speciale dag. Ik herhaal wat ik eerder zei: het was goed nieuws, geen nieuws, want het was ook de dag waarop wij over de euro spraken en over Mauro. Veel veteranen hebben ons daarna benaderd en gezegd dat het fantastisch was. Zij zaten op de publieke tribune en vroegen: hoe kan dit nou. Ik zei al: goed nieuws is geen nieuws. Het zal vandaag waarschijnlijk weer zo zijn, althans, ik loop dan een

klein beetje op de zaken vooruit. Uiteraard hopen de initiatiefnemers dat de Kamer de wet vandaag zal goedkeuren, misschien wordt het morgen als het iets na twaalfen wordt.

Ik zal op een aantal vragen ingaan. Wij hebben dit voorstel namens tien partijen ingediend, maar het is natuurlijk niet de bedoeling dat wij alle tien spreken. Dat zou een beetje te veel worden. De heren Bosman en Van Dijk zullen ook een aantal vragen beantwoorden.

Ik feliciteer mevrouw Vlietstra met haar maidenspeech. Het is mooi dat wij bij de behandeling in de Tweede Kamer ook een maidenspeech hadden, namelijk van de heer Holtackers van het CDA. Iedereen refereert er dan toch aan dat je tijdens het indienen van een initiatiefwet over zo'n onderwerp, veteranen die namens Nederland zijn uitgestuurd, je maidenspeech kunt voeren. Dat is fantastisch. Mevrouw Vlietstra zei terecht: goed dat het geen hamerstuk is, anders doen wij de veteranen tekort. Dan doen wij tekort aan hun inzet en aan de maatschappelijke discussie. Ik ben het uiteraard van harte met haar woorden eens.

Een aantal leden heeft erop gewezen dat er door de jaren heen veel is ontwikkeld. De Eerste Kamer heeft daar indertijd enorm aan bijgedragen. In 1991 kwam Relus ter Beek met de eerste Veteranennota. Dat is twintig jaar geleden, dus nog niet zo heel lang geleden. In 1998 kwam mevrouw Tiesinga van de D66-fractie in de Eerste Kamer met de resultaten van het onderzoek naar het Cambodjaklachtencomplex; Cambodja I en II zoals dat toen werd genoemd. Die onderzoeken vormen de wortel van de nadere discussie over het toetsingskader. Er wordt wel eens gezegd dat het geheugen van deze Kamer met 75 leden groter is dan dat van de Tweede Kamer met 150 leden. Dat weet ik niet, maar ik kan me er iets bij voorstellen. Ook bij die ontwikkeling was een van de senatoren betrokken, namelijk de heer Van Middelkoop. Wij refereren aan alle kennis en kunde hier waarop wij hebben voortgebouwd.

Door de jaren heen is het nodige ontwikkeld. Twintig jaar geleden was er nog geen brede maatschappelijke ondersteuning voor veteranen. Tien jaar geleden was er nog geen brede ontwikkeling van het maatschappelijk werk voor veteranen. Daarnaast is het belangrijk om het thuisfront te noemen. "Thuisfront" klinkt altijd een beetje afstandelijk, maar voor die mannen, vrouwen, kinderen, ouders en niet te vergeten burens is veel meer aandacht gekomen. Ik heb mij laten vertellen dat je naar de burens gaat als er werkelijk iets is en je bent maanden op missie. Ik heb het dan over de geestelijke verzorging en alle organisaties in het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen waaraan de minister vanaf 2007 heeft meegewerkt. Verder verwijs ik naar de casecoördinatoren.

Ik noemde al even de minister, minister Hillen, want hij maakte zijn kaderwet ondergeschikt aan onze initiatiefwet. Dit maakt het mogelijk dat wij hier vandaag zitten. Wij zijn hem daar dankbaar voor. Wij zijn hem ook dankbaar voor het feit dat de schadebosstelling werkelijkheid is geworden

nadat daar jaren om is gevraagd. Zijn persoonlijke betrokkenheid bij dit onderwerp en bij de mensen is van groot belang geweest en heeft ertoe geleid dat het bedrag van 110 mln. beschikbaar is gekomen. Gelukkig niet van de begroting van het ministerie van Defensie, nee, de minister is erin geslaagd dit bedrag bij de minister van Financiën weg te halen. Uiteraard niet uit de Defensiebegroting want dat kan niet meer. Als de minister zijn kaderwet niet ondergeschikt had gemaakt, hadden wij hier vandaag niet gestaan. De voortgang die de minister heeft bewerkstelligd is voor ons en de veteranen van grote betekenis geweest.

Zorg en erkenning. De heer Ganzevoort zei: niet zuinig, maar ruiterlijk. Daarmee zijn wij het uiteraard eens. Een oorlog is niet normaal. Dit maken ook de veteranenkinderen mee, de "anjerkinderen" zoals ze wel worden genoemd. Er werd om een symbool gevraagd. Ik draag vandaag een witte anjer. Dat is het symbool geworden voor veel veteranen en de betekenis daarvan hoeft ik zeker in deze Kamer niet verder toe te lichten.

De heer Vliegthart zei eerder: militaire mensen zijn bijzondere mensen. Laat ik dit nu helemaal met hem eens zijn. Militaire mensen zijn heel bijzondere mensen. Ik kom daar straks nog op terug. De heer Franken noemde terecht ook oud-collega Ina Aasted Madsen. En waar zouden wij zijn zonder Remi Poppe, waar zouden wij zijn zonder Theo van den Doel? Dit zijn allemaal mensen die dit mogelijk hebben gemaakt. Niemand kan naar zichzelf wijzen en zeggen: ikke. Dit is een regeling die door veel mensen gezamenlijk tot stand is gebracht.

Op 27 oktober van dit jaar zaten wij in vak K in de Tweede Kamer. Een vak vol defensiewoordvoerders, maar het woord werd ook gevoerd door socialezakenwoordvoerders en VWS-woordvoerders. Wij hebben dit als defensiewoordvoerders onmiddellijk aangegrepen en wij hebben gezegd: jullie zijn nu medeverantwoordelijk. Wij willen juist dat de VWS-woordvoerders, de woordvoerders over zorg en sociale zaken en alle leden hier, zich gezamenlijk verantwoordelijk voeren voor de veteranen die wij hebben uitgestuurd.

De heer De Graaff sprak prachtig over dat stukje grond. Ik heb de ruilverkaveling nog meegemaakt en gezien hoe toen de grond werd verdeeld. Dat is niet meer aan de orde en dat kunnen wij niet meer doen, maar de gedachte daarachter is natuurlijk prachtig. Hij probeerde natuurlijk te zeggen dat wij de veteranen moeten laten toekomen wat hen toekomt. Dat is erg belangrijk.

De heer Nagel sprak, terecht, met nadruk over de verschillende missies: Libië, Bosnië, Afghanistan, Irak. Dat zijn natuurlijk heel verschillende missies met een verschillende inzet en met een heel verschillende artikel 100-brief, die wij als Kamer sinds 2001 gebruiken.

Over wie hebben we het met "veteranen", hoe komen we tot een duiding of beperking? Ik kan verzekeren dat wij bij deze discussie niet over één nacht ijs zijn gegaan. Wij hebben gekeken door de tijd heen. Ik denk dat dit ook de kracht was van de

samenwerking van de verschillende partijen; niet alleen de politieke partijen achter deze tafel, maar ook de organisaties, zoals de vakbonden, alle organisaties die zich bezighouden met zorg, zoals de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers, stichting de Basis, de organisatie voor jonge veteranen. Velen weten hoe versnipperd het landschap van de organisaties voor veteranen is. Dat is ook logisch, want de Indiëveteraan denkt bijvoorbeeld: die veteranen uit Libië zijn maar vier maanden geweest, ik ging jaren weg; de veteraan naar Afghanistan ging vier maanden, kwam terug en ging nog eens vier maanden. De discussies tussen de verschillende uitgezonden militairen, veteranen daarna, hebben hen nader tot elkaar gebracht, ook door te praten over de definities, over de vraag: wie ben jij? Die discussies hebben we door de tijd heen gevoerd. Dat is natuurlijk niet makkelijk en nogmaals, daarbij ga je niet over één nacht ijs. We hebben met hen gesproken. Ik heb Relus ter Beek al aangehaald. We hebben door de tijd heen bekeken wat de veteraan nodig heeft. Er waren vele gesprekken, een rondetafeldiscussie vorig jaar mei in de Tweede Kamer. We hebben alle mensen uitgenodigd, om te zien aan wie wij recht zouden doen. En laat het duidelijk zijn, een definitie is niet per definitie statisch. Als het goed is, probeer je zo veel mogelijk mensen te bedienen en te geven waar ze recht op hebben, juist vanwege de zwaarte van de uitzendingen en onze zorgplicht. Ook het advies van de Raad van State hebben wij vanzelfsprekend meegewogen.

De definitie gaat uit van de persoon van de veteraan en het waarborgen van de zorg die de veteraan als gevolg van zijn inzet nodig heeft. De definitie maakt daarom ook geen onderscheid tussen veteranen die nog bij Defensie werkzaam zijn en zij die niet meer bij Defensie werken. Voor onze zorg mag daar geen scheiding meer tussen zitten. Voor de duidelijkheid: dit was een verzoek van de veteranen zelf, vanuit hun diverse organisaties. Actief dienenden raakten tussen wal en schip, want zij waren niet geregistreerd. Dat men van nu vanaf het begin wordt geregistreerd, is een groot goed en belang. Wij hebben daarover met velen gesproken. De heer Van Dijk komt zo terug op de registratiesysteem. Ik zal een voorbeeld geven van mensen die tussen wal en schip raken: je komt terug van een missie, dient nog een aantal maanden bij de krijgsmacht. In de komende periode zullen helaas vele militairen de organisatie moeten verlaten. Sommigen willen de organisatie verlaten, sommigen moeten de organisatie verlaten. Wij moeten hen geregistreerd houden, weten waar zij zijn. De Kamer kent de situaties van soldaten die na jaren een posttraumatische stressstoornis oplopen, na jaren onverklaarbare lichamelijke klachten krijgen. In dat geval is het van belang dat wij deze mensen weten te vinden, dat hun partners weten waar zij naartoe kunnen. Dan is het ook van belang -- en ik weet dat ik hier geen reclame mag maken, maar hiervoor doe ik het zeer graag -- dat ze dat geweldige blad Checkpoint ontvangen. Checkpoint is een onafhankelijk maandblad voor veteranen, waarin dezen alle informatie kunnen vinden. Doordat ook

de actief dienenden, mochten zij de dienst verlaten, meteen onder deze definitie vallen, ontvangen zij meteen alle noodzakelijke informatie. Misschien vinden ze die nog niet zo interessant als ze 22 of 23 zijn, of 25, of 30. Maar naarmate ze ouder worden, wordt die informatie steeds belangrijker; dat weten we van de veteranen zelf.

Zoals ik al zei, door die definitie mag er geen scheiding komen in de zorg. De heer Kuiper vroeg om een reflectie. Wij zijn ons ervan bewust dat er verschillende definities gangbaar zijn. Wij hebben deze naast elkaar gelegd en vergeleken. We hebben echter ook heel duidelijk gekeken naar de Nederlandse situatie. Die verschilt namelijk van de Amerikaanse situatie. Militairen uit de Verenigde Staten worden namelijk meer dan een jaar uitgezonden, de Britten sturen militairen zes maanden uit, of korter. Wij hebben gekeken naar de specifieke Nederlandse situatie, die voor ons van belang is voor de bijzondere zorgplicht. Wij hebben deze bekeken en deze onderkend. Wij hebben gezegd dat zowel de actief dienende militair als de postactieve militair met vergelijkbare, aan de uitzending overgehouden, gezondheidsproblemen onder die definitie moeten kunnen vallen. Daarbij maakt het voor ons niet uit hoe lang een militair in een uitzendgebied heeft gefunctioneerd. Het maakt ons ook niet uit hoe de omstandigheden waren. Wij hebben niets in de afgelopen periode in Afghanistan gezien, met die raketaanval op Kamp Holland. Wij maken die afweging niet, wij willen juist deze discussies voorkomen. Dat betekent dat ook militairen die relatief kort in een uitzendgebied zijn geweest, door ons als veteranen worden aangemerkt.

Een en ander relateert ook aan de diverse onderzoeken. Wij hebben natuurlijk ook bekeken wat door de jaren heen is onderzocht. Wat hebben de Amerikanen geleerd van Vietnam? Wat hebben wij geleerd van Libanon, wat hebben wij geleerd van Irak? Wat hebben wij geleerd van boeken als die geschreven door Joeri Boom over Afghanistan, van "Task Force Uruzgan" geschreven door Noël van Bommel en anderen. Wij hebben de boeken gelezen en ook met de schrijvers gesproken, en uiteraard met de veteranen.

Meerdere sprekers vroegen of de definitie desondanks niet te beperkt is. Met name werd hierbij verwezen naar met oorlogsomstandigheden vergelijkbare situaties. De wet heeft nu juist verduidelijkt wat wij eronder verstaan. Het was namelijk steeds de vraag of vredesmissies daar ook onder vielen. Daarom noemt de wet nu specifiek de missies die als zodanig zijn aangewezen. De wet werkt dus naar de toekomst. Wat ons betreft, gaat het niet om een inperking, maar om een verduidelijking, juist op basis van alle discussies die wij hebben gevoerd. Niet een inperking dus, maar een verduidelijking. Onder de eerdere definitie, waarin sprake was van met oorlog overeenkomende omstandigheden, is de veteranenstatus niet aan deze groep verleend. Wij willen overigens duidelijk stellen dat de erkenning van en de waardering voor deze groep militairen niet ter discussie staat.

Het mag duidelijk zijn dat erkenning, waardering en zorg losstaan van deze definitie en

van toepassing zijn op allen die zijn uitgezonden. Ook staat niet ter discussie dat zij deze zorg niet zouden krijgen; daarop hoefde de definitie dus niet te worden aangepast. Het gaat niet om het onder de definitie brengen van alleen deze specifieke groep waarover werd gesproken. Met het oprekken van de definitie komen echter ook weer andere groepen in beeld, wat weer nieuwe discussies oproept. We hebben met deze wet juist getracht om discussies van jaren bij elkaar te brengen en in een wet neer te zetten, om daarop als Tweede Kamer vervolgens controle te kunnen uitoefenen. Wij denken wel dat het voor deze groep, en andere groepen die in Nederland zijn ingezet voor bijvoorbeeld een binnenlandse inzet, goed zou zijn om te onderzoeken of er niet een speciaal daarop gericht erkenningsteken in het leven kan worden geroepen. Maar als initiatiefnemers willen wij dat niet betrekken bij een discussie over de definitie van "veteraan".

Nog het volgende over de invulling van deze wet als Algemene Maatregel van Bestuur. Een aantal leden vroeg namelijk naar de uitwerking. De wet zelf stelt de normen voor het beleid en de kaders, waaraan de uitvoering wordt getoetst. Ik kan verzekeren dat dit al een heel grote stap is in het versnipperde veteranenlandschapbeleid. Op die manier wordt de eenduidigheid van het veteranenbeleid door ons vastgelegd, maar wij dragen de uitvoering op aan de regering, met de minister van Defensie als eerste aanspreekpunt. Daarmee wordt de uitvoering vormgegeven op een niveau waarop de regering ervoor verantwoordelijk is, met de Algemene Maatregel van Bestuur. Het zou te ver voeren om nu en détail op alles van deze wetgeving in te gaan, want als we dat zouden doen, zouden we weer beperkingen opleggen. Ik zal een voorbeeld geven. Op dit moment beschikken wij over de stichting De Basis voor maatschappelijk werk, het Veteraneninstituut en een aantal andere organisaties. Vandaag is met het oog daarop terecht gesproken over versnippering. Wij vonden echter als initiatiefnemers dat wij zaken niet vast moesten timmeren en dat wij ons moesten beperken tot een opdracht aan de regering. Dat kan ook, want het is ons gezamenlijke doel om de zorg voor veteranen zo te stroomlijnen dat wij in de toekomst met één loket toekunnen. Het is nu aan de regering om dit loket vorm te geven. Ik kan de Kamer verzekeren dat de minister hieraan het nodige zal gaan doen. Ook wij zien dus uit naar die Algemene Maatregel van Bestuur.

Het zou overigens te ver voeren om alle details in de wet te regelen. Door de normen in de wet op te nemen, is dat ook niet nodig. Ik benadruk nogmaals dat die normen samen met de organisaties zijn bedacht. Deze normen zijn dus niet afkomstig van de initiatiefnemers en daardoor is de toetsing zowel voor de organisaties als voor de Kamer een stuk makkelijker en kunnen wij de versnippering beter tegengaan.

Voorzitter, tot zover mijn bijdrage. Ik geef graag het woord aan de heer Bosman als er geen vragen meer zijn.

De voorzitter: Het woord geven? Laat ik dat maar zelf doen, mevrouw Eijnsink!

**

Mevrouw Eijnsink (PvdA): Excuus, voorzitter.

**

De voorzitter: Het is goed.

Mijnheer Bosman, u hebt het woord. Maar voordat u van start gaat, heet ik mevrouw Bruins Slot van harte welkom. Mevrouw Bruins Slot, ik heb u verontschuldigd aan het begin van de bespreking van het wetsvoorstel, maar fijn dat u er nu bent.

**

*N

De heer Bosman (VVD): Voorzitter. Ook ik bedank de woordvoerders voor hun inbreng in eerste termijn. Zoals velen voor mij al hebben gememoreerd, is het ook voor deze Kamer bijzonder dat vandaag de Veteranenwet aan de orde is. Het is immers een wet die de zorg voor, tijdens en na de uitzending zal borgen.

Net als de heer Kuiper heb ik een broer en ook mijn broer heeft in Libanon mogen dienen. Hij was in 1982 dienstplichtig kok. In die tijd was de kennis over uitzendingen naar een crisisgebied nog zeer beperkt, en dan zeg ik het heel netjes. De begeleiding vooraf bestond uit lessen in het maken van een roadblock. Als je dat onder de knie had, was je klaar voor uitzending naar een missiegebied en kon je aan de slag!

Hoewel mijn broer als kok naar Libanon ging, heeft hij toch ook door wadi's patrouille gelopen. Verder zat hij in Libanon toen de Israël's het UNIFIL-gebied doorkruisten. Bepaald geen geringe zaken! Bij zijn thuiskomst werd hij bij de vliegtuigtrap welkom geheten met de mededeling: lever over twee weken je plunje in en bedankt voor de bewezen diensten. Dat was toen de zorg voor veteranen!

Hoe anders gaat het nu. Ik refereer daarvoor aan mijn eigen uitzending als F16-liaisonofficier naar Kabul, Afghanistan. Hoe anders! Ik kreeg uitgebreide informatie vooraf, waardoor ik wist wat er ging gebeuren. Ik had kennis van het uitzendingsgebied. Ik ontvang verder goede zorg tijdens de uitzending en professionele nazorg na mijn terugkeer in Nederland. En ook al was die wat versnipperd, het hielp mij wel weer om zaken in perspectief te plaatsen

Defensie is de afgelopen jaren ver gekomen met haar zorg voor militairen en veteranen. Die is sterk verbeterd en dit wetsvoorstel is dan ook een mooie afronding van dat proces. De wet zal echter zeker geen afsluiting zijn. Daarmee kom ik toe aan de vragen van de heer Franken over de tijdelijke inkomensvoorziening.

Voor de goede beeldvorming zal ik de zorg voor de veteraan afpellen. Voor de militair in actieve dienst verandert deze wet niets aan de huidige situatie. De zorg van Defensie voor haar militairen is uitstekend! Mocht de militair niet genezen en daardoor genoodzaakt zijn om de dienst te verlaten, dan maakt hij aanspraak op een arbeidsongeschiktheidsuitkering en het militair

invaliditeitspensioen. Ook voor deze groep verandert de wet niets aan de huidige situatie.

Voor de militair die de dienst verlaat, elders werk vindt en vervolgens ziek wordt, is eerst de werkgever verantwoordelijk voor de zorg en de re-integratie. De werknemer valt dan onder het stelsel van de sociale zekerheid. Als de ziekte missiegerelateerd is, is de tijdelijke inkomensvoorziening van toepassing. Daarbij kunnen tussen het verlaten van de militaire dienst en het constateren van de missiegerelateerde ziekte soms vele jaren liggen.

Dit brengt mij de groep die echt baat zal hebben bij de tijdelijke inkomensvoorziening. Dat zijn de veteranen die zorg nodig hadden, maar die nooit hebben gekregen. Waarom ze die nooit gekregen hebben, laat ik in het midden. Of ze die zorg hebben ontweken of vonden dat ze die zorg niet nodig hadden: dat laat ik nu maar even voor wat het is. Deze groep bestaat uit mensen die vaak langzaam afglijden. Langzaam maar zeker krijgen ze steeds meer problemen, zowel privé als op het werk. Vaak gaat dit gepaard met drugs, alcohol, gokken en het maken van schulden. Deze groep valt op dit moment tussen wal en schip.

Als de nood voor deze veteraan en zijn of haar omgeving zo groot wordt dat er een melding komt, is het vaak zaak om zo snel mogelijk in te grijpen, zowel in het belang van de veteraan als dat van de samenleving. De tijdelijke inkomensvoorziening kan dan worden gebruikt om financiële rust te creëren voor de veteraan en zijn of haar gezin of relatie om actief te gaan werken aan het genezingsproces en daar waar mogelijk aan het re-integratieproces. Dat re-integreren kan ook geleidelijk aan tijdens het genezingsproces plaatsvinden, mits het ondersteunend is aan het genezingsproces.

Dit re-integratieproces is dan ook niet vrijblijvend. Er worden afspraken gemaakt met de zorgcoördinator over de geneeskundige behandeling, de re-integratie en het werkproces. Deze afspraken zijn niet vrijblijvend, want als de veteraan in gebreke blijft, vervalt zijn recht op ondersteuning. Daarmee is het een dwingend onderdeel en is er geen sprake van vrijblijvendheid. Hoe sneller deze groep in het genezingsproces terecht komt, hoe beter het is.

Voorzitter. Ik meen dat ik hiermee duidelijk heb gemaakt dat een beperkte groep mensen gebruik zal maken van de tijdelijke inkomensregeling. De schatting van 100 tot 150 veteranen lijkt zowel de indieners als Defensie reëel, zeker ook omdat de Veteranenwet inzet op preventie van problemen. Door de zorg voor, tijdens en na de uitzending goed te regelen zou deze groep zelfs kleiner kunnen worden. Voorkomen is beter dan genezen! En door deze aanpak kunnen dan ook langdurige uitkeringen worden voorkomen, wat betekent dat er sprake zal zijn van inderdiencapaciteit. Daardoor is deze regeling toekomstbestendig.

*N

De heer Jasper van Dijk (SP): Voorzitter. Ik bedank de sprekers voor hun inbreng in eerste termijn. Het is ook voor mij een hele eer om hier de Veteranenwet te mogen verdedigen, een wet die terecht de erkenning van en de waardering voor veteranen regelt. Alle respect voor deze lieden!

Er zijn mij drie vragen gesteld over het veteranenregistratiesysteem en de veteranenombudsman. De eerste vraag is gesteld door de woordvoerder van de Partij van de Arbeid. Waarom is gekozen voor verplichte registratie van veteranen? Dit heeft te maken met gezondheidsrisico's. Alle veteranen worden in het veteranenregistratiesysteem opgenomen. Het verplichte karakter van dit systeem betekent inderdaad een beperking van het recht op eerbiediging van het privéleven. Maar deze inmenging voorziet wel in een dringende maatschappelijke behoefte.

Het inzicht is gerezen dat veteranen na verloop van enige tijd na terugkomst uit een uitzendgebied mogelijk aan een gezondheidsrisico bloot kunnen hebben gestaan. De inmenging is daarom gerechtvaardigd uit hoofde van de bescherming van de gezondheid van veteranen. Niet uitgesloten is dat dit gezondheidseffect ook betekenis heeft voor de directe omgeving van de veteraan, bijvoorbeeld zijn partner of gezin, zodat de inmenging ook gerechtvaardigd kan worden geacht voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

De tweede vraag is ook gesteld door de woordvoerder van de Partij van de Arbeid. Wordt de veteranenombudsman een aparte afdeling of wordt hij een geïntegreerd onderdeel? De indieners willen de veteranenombudsman onderbrengen in het instituut van de Nationale Ombudsman. De indieners achten het namelijk van belang dat de mogelijkheid van het indienen van een klacht door veteranen bij de Nationale Ombudsman nadrukkelijk wordt gemarkeerd, omdat dit de drempel om een klacht in te dienen verlaagt. Een ombudsman geniet door zijn laagdrempeligheid en vormvrijheid de voorkeur boven een klachtencommissie die licht zou kunnen bijdragen aan verdere juridisering van de problematiek van veteranen. En die zijn met een dergelijke ontwikkeling zeker niet geholpen.

De veteranencommissie is geen apart instituut, maar de markering van een reeds bestaande ombudsfunctie van de Nationale Ombudsman. Ook nu al is de Nationale Ombudsman namelijk bevoegd voor het behandelen van klachten van veteranen over de overheid. Dit zal voor veteranen, zoals gezegd, drempelverlagend werken.

De derde vraag is gesteld door de woordvoerder van de CDA-fractie. Staat die veteranenombudsman wel dicht genoeg bij het militaire bedrijf? En hoe staat het in dit verband met de militaire rechter? De indieners zijn van mening dat de veteranenombudsman vooral een taak heeft bij het toetsen van de zorg voor de veteraan. In de rol van veteranenombudsman kan de Nationale Ombudsman ook klachten behandelen over andere instanties dan de overheid,

bijvoorbeeld zorgaanbieders en de geestelijke gezondheidszorg. De veteranenombudsman kan op basis van zijn ervaringen met klachten van veteranen bovendien adviseren over de uitvoering van de veteranenwet en beleid dat veteranen raakt. Het voordeel van deze keuze ten opzichte van zowel een klachtencommissie als de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, is dat de Nationale ombudsman een reeds bestaand, gezaghebbend instituut voor klachten is, dat niet alleen onafhankelijk is, maar ook laagdrempelig. Het instituut heeft een uitgebreide expertise met het zoeken naar niet-juridische oplossingen en naar oplossingen op maat en herstel van vertrouwen als de relatie tussen overheid en veteranen geschonden is.

De Veteranenombudsman is een tweedelijnsorganisatie, die geen vervanging is van de klachtbehandeling binnen organisaties, maar pas optreedt als instanties in hun klachtbehandeling geen oplossing vinden voor veteranen. De Veteranenombudsman kan daarom goed bestaan naast de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht. Waar de Inspecteur-Generaal der krijgsmacht alleen bemiddelend optreedt, heeft de Veteranenombudsman bovendien een breder mandaat. Het is reeds genoemd: bevoegd over meer instanties, advisering over uitvoering van de Veteranenwet en over beleid dat veteranen raakt. Als tweedelijnsorganisatie is de Nationale ombudsman bovendien onafhankelijk. Een afzonderlijke klachtencommissie, die net als de Nationale ombudsman een tweedelijnsfunctie krijgt, zou taken krijgen die deels die van de Nationale ombudsman overlappen. Het instellen van een dergelijke commissie zou bovendien duurder zijn dan het onderbrengen van de Veteranenombudsman bij de Nationale ombudsman.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zal morgen de loftrumpet steken over uw directheid en bondigheid bij uw voorzitter. Heel knap. Laten wij zien of de minister dit kan overtreffen.

Het woord is aan de minister.

**

*N

Minister Hillen: Voorzitter. Ik ga mijn best doen. Om te beginnen wil ik zeggen dat ik dit wetsvoorstel niet verdedig; dat wordt gedaan door de dames en heren uit de Tweede Kamer. Ik moet wel adviseren en commentaar geven op het wetsvoorstel. Dat heb ik in de Tweede Kamer gedaan en dat zal ik vandaag ook hier doen. Hier en daar zal ik een enkel zijlicht laten schijnen op de uitvoering ervan en op de vraag hoe wij deze ter hand nemen als de wet straks inderdaad in het Staatsblad staat.

Op de eerste plaats wil ik mevrouw Vlietstra complimenteren met haar inbreng in eerste termijn. Het is voor iemand met een defensiehart, zoals ik, altijd goed om uit de mond van volksvertegenwoordigers termen te horen die precies treffend zijn en getuigen van een gevoel

voor de krijgsmacht en voor de belangen die daar spelen. Mijn hartelijke dank daarvoor. Defensie-ministers zijn niet zo verschrikkelijk vaak in de Eerste Kamer, want wetgeving op ons gebied is niet zo verschrikkelijk omvangrijk, maar ik hoop dat wij nog eens de degen kunnen kruisen. Dat zou heel mooi zijn.

Mevrouw Vlietstra heeft een aantal vragen gesteld. In de eerste plaats vroeg zij hoe het zit met de AMvB's. Wanneer kunnen die worden verwacht? De verwachting is dat wij begin januari de eerste teksten gereed hebben. De procedure is dan zo dat wij daarmee het georganiseerd overleg ingaan en met de bonden gaan praten. Wij hopen dat ze dan halverwege volgend jaar bij de Tweede Kamer langs kunnen komen. Dat is de tijd die wij denken daarvoor nodig te hebben.

Ook voor de ereschuld geldt dat die in het overleg met de bonden zal moeten worden besproken. Wij gaan met elkaar praten over de uitvoering. Het geld is er wel, maar de vraag is hoe wij het gaan verdelen. Wij willen proberen om met de bonden tot zodanige afspraken te komen, dat het snel kan gebeuren. Wij hopen dat wij een regeling kunnen treffen met een forfaitair karakter, waardoor het niet allemaal individuele processen hoeven te zijn. Wij willen een en ander op hoofdlijnen toedelen en dit snel ter hand kunnen nemen. Het overleg met de bonden is begin januari voorzien. Ik weet niet of wij er al meteen uitkomen, maar het zal voortvarend ter hand worden genomen.

Mevrouw Vlietstra heeft ook gevraagd of de evaluatie zo snel mogelijk kan worden uitgevoerd. Zij sprak over een jaar. Het is de bedoeling dat het wetsvoorstel, als het eenmaal wet is geworden, na twee jaar wordt geëvalueerd. Ik zou er bij de Kamer op willen aandringen om dat niet te versnellen. Er komt nogal wat bij kijken en ik denk dat het verstandig is om de wet even zijn beloop te laten hebben en dan te bezien of alles wat wij bedoeld hebben inderdaad gebeurt. Twee jaar is dan volgens mij een redelijke termijn. Dit wetsvoorstel is afkomstig uit de Tweede Kamer, en ook de Tweede Kamer zal dus de vinger aan de pols houden. Ik ben er niet in het minst bezorgd over dat wij met elkaar zullen bezien of de voortgang van de wet inderdaad de gewenste voortgang is. Maar ik zou eraan willen vasthouden om de eerste volledige evaluatie na twee jaar te laten plaatsvinden.

Een aantal leden van de Kamer heeft stilgestaan bij de definitie van veteraan. Mevrouw Eijssink heeft er ook al het een en ander over gezegd. Als minister zou ik er niet voor pleiten om die definitie nu weer te gaan veranderen. Als je een wet maakt, probeer je uiteraard altijd zo concreet mogelijk te zijn. Ik denk dat wij erin geslaagd zijn om een definitie te vinden die werkt, die compleet is en waarmee in ieder geval voorlopig datgene wordt bereikt waarvoor die definitie is geschreven. Natuurlijk, er zijn altijd oude gevallen en er zijn altijd toekomstige gevallen. Je kunt altijd weer uitzonderingen bedenken op regels, maar ik denk dat het verstandig is om vast te houden aan de definitie die wij nu hebben gekozen.

Mevrouw Eijssink heeft er ook al op gewezen dat de voorzieningen die voor veteranen gelden en die welke voor toekomstige militairen gelden, maar ook voor hen die met verwondingen, blessures of geestelijke blessures te maken krijgen, dezelfde zijn. Mensen die in en door de dienst te lijden hebben gehad, hoeven niet op minder te rekenen op het moment dat zij de titel veteraan niet hebben. In de tweede plaats is het zo -- mevrouw Eijssink heeft daar ook op gewezen -- dat veteraan zijn niet direct verband houdt met geweld. Het houdt direct verband met uitzending. Een kok op uitzending is evenzeer veteraan als iemand die aan het kanon heeft gestaan. Op het moment dat men terugkomt, is men veteraan. Als wij dan bezien of er heel zware incidenten zijn voorgevallen op grond waarvan die titel kan worden toegekend, doen wij eigenlijk de definitie van die titel tekort. Die is namelijk veel breder, en gaat ervan uit dat iedereen die uitgezonden is geweest, onder die titel valt.

De heer Van Kappen gaf als voorbeeld de mariniers die bij de Punt een slag hebben moeten leveren en in op oorlog gelijkende omstandigheden hebben verkeerd. Zouden zij niet met terugwerkende kracht onder deze titel moeten vallen? Dan kom je echter met de definitie in de problemen. Dan zou je alle militairen die aan die missie hebben deelgenomen en er op een of andere manier mee te maken hebben gehad -- nogmaals, geweld doet er niet in de eerste plaats toe -- alsnog eronder moeten scharen. Dat kan niet de bedoeling zijn. Aan de andere kant begrijp ik best dat mensen die met gevaar voor eigen leven in extreme omstandigheden met oorlogsgeweldachtige zaken te maken hebben gehad, een speciale behandeling verdienen. Ik zou mij kunnen voorstellen dat ik nog eens goed ga bezien of ik voor de mariniers die onder heel zware omstandigheden toen hun bijdrage aan die actie hebben geleverd, een erkenning in het leven kan roepen, waardoor zij alsnog de erkenning krijgen waar zij al zo lang op hopen. Maar ik denk dat dit niet de veteranenstatus hoeft te zijn, ook al omdat voor hen geldt dat zij toegang hebben tot de voorzieningen die Defensie biedt als het gaat om datgene waaraan veteranen of oud-militairen op grond van het vervullen van hun functie behoefte hebben.

Dan kom ik op toekomstige definities. De heer Ganzevoort had het bijvoorbeeld over dronepiloten. Wij kunnen van alles bedenken; terreur, noem maar op. De wereld staat niet stil en de definities zullen niet stilstaan. De heer Bosman heeft gezegd dat deze wet een afronding is, maar dat hoeft geen afsluiting te zijn. Wel zouden wij in de toekomst met zaken te maken kunnen hebben waarbij grenzen vervagen en zaken misschien steeds anders gaan lopen. Dan zullen wij misschien vinden dat bepaalde gevallen onder de definitie van veteraan vallen, terwijl dat niet binnen de definitie past. Ook op dat punt wil ik de mogelijkheden nog eens goed bezien. In de toekomst wordt dan de definitie zoals die nu luidt gehandhaafd, maar in de toepassing kun je dan als minister specifieke gevallen -- ik heb het dan wel over een hele groep -- er eventueel onder laten vallen. Ik heb het dan niet over het verleden, maar over de toekomst.

Bovendien heb ik het over militaire bezigheden waarvan wij nu, als wij ze nu al zouden kennen, onmiddellijk zouden zeggen: ja, die behoren eigenlijk onder de definitie te vallen. Ik kan ze op dit moment nog niet precies aangeven, maar ik wil eens goed gaan bezien of ik daarvoor een formulering kan vinden. Ik zal dat met name in nader overleg met mijn collega van Veiligheid en Justitie doen. Het zal dan gaan om acties waar geweld aan te pas komt, al dan niet op eigen grondgebied.

Ik weet nog niet precies hoe ik het zou moeten formuleren maar ik wil met alle liefde bekijken of ik ook op dat punt uw Kamer tegemoet kan komen en of ik binnen de definities die de wet nu stelt voor de toekomst een zodanige uitleg kan geven dat wij met elkaar zeggen: dat is zo duidelijk als wat, en dat wij dan een argument hebben.

De heer Vliegenthart (SP): De minister probeert de Kamer tegemoet te komen en volgens mij is dat altijd goed. Heeft hij enig idee hoe lang dat kijken en dat onderzoeken zal gaan duren?

Minister Hillen: Ik heb twee onderzoeken toegezegd. Voor beide geldt dat ik in het begin van het voorjaar, dus laten we zeggen ergens in maart of april, daarover toch wel een ei moet kunnen leggen.

De heer Vliegenthart (SP): En dan informeert u ook de Kamer, neem ik aan?

Minister Hillen: Dan heb ik denk ik de belangrijkste punten gehad die ik zou moeten bespreken.

De heer Franken zei dat hij deze wet zo mooi geschreven vond. Ik wil hem er als het mag nog op wijzen dat de belangrijkste adviseur die ons ministerie ter beschikking is gesteld bij hem college heeft gelopen, dus dat kon ook bijna niet anders!

De heer Nagel heeft zich afgevraagd of dit initiatief om partijpolitieke redenen is genomen. Ik vind het fijn dat dit een initiatiefwetsontwerp is. Daarom geldt mijn compliment alle Kamerleden die dit hebben ingediend, juist symbolisch voor het brede draagvlak dat de krijgsmacht en de veteranen van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer, dus van de Nederlandse politiek, kunnen verwachten. Toen ik aantrad als minister merkte ik dat er twee wetsvoorstellen lagen: een van de regering en een van de Tweede Kamer. Ongeacht de inhoud van beide heb ik toen meteen gezegd: het is veel mooier als de Tweede Kamer dat doet als initiatief omdat zij daarmee laat zien hoe serieus zij de problematiek van de veteranen neemt. De Tweede Kamer heeft die handschoen opgepakt en met succes, want uiteraard zijn er altijd wel verschillen tussen politieke partijen aan te wijzen -- dat is niet zo moeilijk -- maar de Tweede Kamer is er hier in gezamenlijkheid uitgekomen en heeft dit wetsvoorstel carrement kunnen indienen. Mevrouw Eijssink heeft gezegd: geen nieuws is goed nieuws. Ik vind het echt groot nieuws dat voor zo'n belangrijke groep in de Nederlandse samenleving de Tweede Kamer over alle onderlinge verschillen is heengestapt en in gezamenlijkheid een

wetsvoorstel presenteert dat er zijn mag en dat ook unaniem in de Tweede Kamer is aanvaard.

Dan kom ik tot mijn laatste punt, namelijk dat ik word geacht u een advies te geven. Ik zou zeggen: doe maar.

De heer Marcel de Graaff (PVV): Ik dank de minister voor zijn heldere toelichting. Ik meen toch dat ik een aantal concrete vragen heb gesteld. Op een aantal heb ik geen antwoord gekregen. Eén vraag wil ik er toch uitlichten omdat de minister aan deze Kamer heeft toegezegd om te onderzoeken welke specifieke gevallen dan eventueel wel of niet zouden kunnen vallen binnen de definitie, maar dan een beetje ruim bekeken. Ik heb daarin speciaal de Vessel Protection Detachment genoemd. Ik vraag de minister of hij in zijn onderzoek in ieder geval ook deze groep gaat meenemen.

Minister Hillen: Ik wil dit met liefde meenemen, maar ik wijs er wel op dat de militairen die deelnemen aan Atalanta, wat van de EU is, of aan Ocean Shield, van de NAVO, voor de kust van Somalië, een artikel 100-missie uitvoeren. Dat wil zeggen dat dat een vredesmissie is, of een missie waaraan een veteranenstatus verbonden is, terwijl de VPD's vallen onder artikel 97. Dat zijn dus missies die politieel zijn en die bedoeld zijn om de belangen van de Nederlandse koopvaardij of van Nederland te beschermen. Zij hebben dus een andere status. In principe valt dit daar volgens de huidige definitie niet onder.

De heer Marcel de Graaff (PVV): Dat deze VPD's onder een andere titel aan boord van die koopvaardij schepen zijn, is mij bekend. Ik dank de minister dat hij dit nog een keer aanhaalt. Dat is ook precies de reden waarom ik deze vraag stel. Juist omdat zij er in formeel zin niet onder vallen maar omdat dit in materiële zin wellicht specifiek een groep zou kunnen zijn die hier wel onder zou dienen te vallen, wil ik de minister vragen om hier toch goed naar te kijken.

Minister Hillen: Uiteraard zullen de verschillende elementen worden gewogen. De notitie die u en de Tweede Kamer zal bereiken, zal daarvan blijik geven. De VPD's zullen in die weging worden meegenomen.

De heer Van Kappen (VVD): Voorzitter. Om het even voor mijzelf helder te krijgen, stel ik de volgende vraag. Een VPD of een detachement aan boord van een oorlogsschip dat deelneemt aan een antipiratijmissie kan toch gewoon worden aangemerkt als een operatie ter handhaving van de internationale rechtsorde? Dan val je gewoon onder de definitie. Zie ik dat verkeerd?

Minister Hillen: Dat ziet u op het ogenblik verkeerd, maar ik heb al gezegd dat ik de VPD's zal meenemen in de beschouwing en dat ik de argumenten op een rij zal zetten. Dan komen wij er met elkaar over te spreken.

De heer Van Boxtel (D66): Los van het feit dat ik de minister heb gecompimenteerd, heb ik hem ook nog één vraag gesteld aan het eind. Hij heeft misschien gedacht dat de voorzitter van dit huis die had beantwoord, maar zijn uitleg bevredigde mij niet. Want het fakkeltje is iets wat gelieerd is aan de beleving van vrijheid of aan de dodenherdenking, maar niet aan het betuigen van respect aan de veteranen. Daarom herhaal ik mijn vraag. Is de minister van zins om toch eens te bekijken op welke wijze wij in een wat bredere symboliek als samenleving ook dat eerbetoon aan de veteranen kunnen geven, anders dan door toevallig naar de Veteranendag te komen?

Minister Hillen: Ik heb die vraag niet beantwoord omdat mevrouw Eijsink die eigenlijk al had beantwoord.

De heer Van Boxtel (D66): Met uw lange ervaring hier komt u er mooi onderuit! Mevrouw Eijsink zei heel keurig: het is niet aan de initiatiefnemers om daarop in te gaan. Dat respecteer ik, want zij hebben een ander doel beoogd. Maar u bent gekoppeld aan de invoering van deze wet. Daarom stel ik die vraag aan u als bewindspersoon.

Minister Hillen: Vervolgens heeft mevrouw Eijsink de anjer genoemd en niet voor niets. Wij kennen de Nationale Veteranendag. Op die dag worden door de veteranen anjers gevoerd. Wij kunnen er met elkaar over spreken welk insigne of wat dan ook het zou moeten zijn. De anjer is daarvoor gekozen en wordt op die dag ook echt massaal gedragen. De Nationale Veteranendag is toch bedoeld om nationaal de veteranen in het zonnetje te zetten. Daar is ook altijd een lid van het Koninklijk Huis bij. Dat is de dag waarop wij de veteranen nationaal eren. Verder zijn er in tal van gemeenten veteranenbijeenkomsten, zoals u weet, maar de nationale dag is in Den Haag. Ik denk ook dat wij dat zo moeten blijven doen.

Met het buitenland vergelijken vind ik in dit geval heel moeilijk. Nederland onderscheidt zich van de meeste andere Europese landen doordat Nederland de Eerste Wereldoorlog niet heeft meegemaakt. De veteranentraditie in de meeste landen richt zich met name op die oorlog omdat, waar de Tweede Wereldoorlog heel veel burgerslachtoffers heeft gemaakt, de Eerste Wereldoorlog vooral militaire slachtoffers heeft gemaakt. Dat heeft gaten geslagen in de bevolking waar je niets bij kunt bedenken. Omdat dat aan Nederland voorbij is gegaan, hebben wij die aandacht niet zo gehad en is ook de traditie van veteranen in Nederland ook niet zo diep geworteld. Dat zijn wij nu aan het inhalen, omdat Nederland met al zijn missies heel actief is, maar dat wil zeggen dat de traditie nog niet zo diep is. Wanneer begint een traditie? Dat weet je nooit precies. Wij zijn begonnen met een veteranendag die goed loopt, tenzij het zo ontzettend hoost als het afgelopen jaar. Maar zelfs toen was er nog heel veel volk op de been. Het is in ieder geval in het voorjaar, wanneer de kans op goed weer zeker aanwezig is. De dag loopt goed. Daarom is de anjer

gekozen. Ik zie op het ogenblik geen reden om daar weer op te gaan amenderen, dus ik wil het hier graag voorlopig bij laten.

De voorzitter: Ik dank de minister. Ik wil de heer Van Boxtel erop wijzen dat hij zelf het voorbeeld van de poppy aanhaalde. Even gekoppeld aan het antwoord van de minister, de poppy heeft te maken met de Eerste Wereldoorlog en de dodenherdenking. Dat is de fakkel ook. Dus in die zin zijn dat twee vergelijkbare insignes.

**

De heer Van Boxtel (D66): Ik snap dat. Ik ken de geschiedenis van de poppy ook. Ik ga er verder geen groot punt van maken. Juist omdat wij inderdaad vanuit een andere traditie komen en wij een eigen, "feestelijke" dag hebben om de veteranen te eren, is mijn constatering dat dit zeker voor jonge mensen niet echt een onderdeel is dat ook breed in de samenleving wordt beleefd. Omdat wij nu allerlei missies uitvoeren, juist ook internationaal, en dus ook een heel andere dimensie geven aan het begrip "veteranen" is het heel interessant om dan juist wel te bedenken op welke wijze je dit zichtbaar maakt. Het mag van mij de anjer zijn. Daar gaat het niet om. Het gaat veel meer om dat bredere draagvlak in de samenleving als geheel en minder om de geïsoleerde beleving -- zo noem ik het toch maar, ondanks de media-aandacht -- van een groep intensief betrokkenen. Maar ik ga hier echt geen stennis over maken. Het is gewoon een vriendelijk verzoek. Als de minister zegt: ik vind het genoeg zo, dan zeg ik: I rest my case.

Minister Hillen: Op het ogenblik vind ik het zeker genoeg. Een traditie moet immers groeien. De oude veteranen van de Tweede Wereldoorlog en kort daarna zullen natuurlijk langzamerhand uit beeld verdwijnen. De kunst is überhaupt om de jongere veteranen te blijven enthousiasmeren voor dit soort herdenkingen om het onder de bevolking levend te houden. Daar is best inspanning voor nodig, niet omdat het niet leeft. Het leeft namelijk wel degelijk. Feit is echter -- dat geldt voor alle jonge mensen die terugkijken op gebeurtenissen van vroeger en die elkaar later weer ontmoeten -- dat de behoefte groeit naarmate je ouder wordt. Je ziet nu al dat jonge mensen van bijvoorbeeld SFOR meer behoefte hebben aan veteranenbijeenkomsten dan bijvoorbeeld mensen die twee of drie jaar geleden in Afghanistan geweest zijn. Dat groeit vanzelf. Ik denk dat wij het niet moeten forceren en de traditie even de gelegenheid moeten geven om te groeien.

De voorzitter: Ik dank u zeer. Wij zijn toegekomen aan de repliek van de kant van de Kamer.

Het woord is aan mevrouw Vlietstra.

**

*N

Mevrouw Vlietstra (PvdA): Voorzitter. Ik begin bij mevrouw Eijsink, die de 20-jarige geschiedenis nog eens voor het voetlicht heeft gebracht. Ik

constateer in ieder geval dat er het laatste halfjaar sprake is van een eindspurt. Wat mijn fractie betreft is dat geheel terecht. Ik ga er, zeker na wat alle collega's ingebracht hebben, van uit dat wij in ieder geval morgenochtend -- ik vrees dat het vandaag niet meer lukt -- ook in deze Kamer het wetsvoorstel hebben aanvaard.

Ik heb in mijn eerste termijn gesproken van een voorlopig sluitstuk, omdat een heleboel zaken nog uitgewerkt moeten worden in een AMvB. Mevrouw Eijnsink heeft duidelijk gemaakt waarom haar groep dat niet gedaan heeft in het wetsvoorstel. Ik heb goed begrepen van de minister dat hij heel veel haast maakt en al in januari denkt te komen met de eerste teksten van AMvB's. Het is logisch dat de minister dan eerst met het georganiseerd overleg aan de slag moet, maar het stemt mij heel tevreden dat hij denkt halverwege volgend jaar met voorstellen naar de Kamer te komen.

Dat maakt mijn verzoek aan de minister om de eerste keer verslag uit te brengen bij de begroting voor 2013 ook overbodig. Dat verzoek had ik juist geplaatst in het licht van het feit dat er nog zo veel uitgewerkt moet worden, maar de minister komt veel eerder dan bij de begrotingsbehandeling met uitgewerkte voorstellen, en daar ben ik hem dankbaar voor.

Ik heb nog een vraag gesteld over het verplicht opnemen in het veteranenregistratiesysteem. Mevrouw Eijnsink heeft hierop gezegd dat voorkomen moet worden dat mensen tussen wal en schip raken. Wij moeten weten -- ik leg "wij" maar even ruim uit -- waar ze zijn. De heer Van Dijk heeft gezegd dat hiermee in een dringende maatschappelijke behoefte wordt voorzien, namelijk bescherming van de gezondheid van de veteraan en daarmee ook de bescherming van de rechten van zijn omgeving. Voor dit moment denk ik dat ik mij daarbij aan kan sluiten. Dit wordt ook uitgewerkt door de minister in een AMvB en vervolgens voorgelegd aan het College Bescherming Persoonsgegevens. Dat advies zien wij te zijner tijd wel tegemoet. Wellicht dat het nog leidt tot andere inzichten, maar dat is van latere zorg.

De heer Van Dijk heeft duidelijk geantwoord op de positie van de veteranenombudsman. Hij zegt: het gaat om het markeren van een functie. Daar ben ik het van harte mee eens.

Mijn punten zijn naar tevredenheid beantwoord. Er ontstond nog een hele discussie over de definitie van "veteraan". Eigenlijk heeft een aantal collega's verzocht om deze definitie nog verder op te rekken, tot en met de EOD. Ik kan u vertellen dat in mijn gemeente op dit moment een buitengewoon vrolijke EOD'er rondloopt. Er is namelijk een wrak gevonden en deze meneer is aan het kijken of er ergens nog bommen of andere gevaarlijke dingen in een weiland in een van die zeventien kernen van mijn gemeente te vinden zijn. Ik denk dat deze meneer heel verbaasd zou zijn als wij hem de veteranenstatus aan zouden bieden. Dat zou mij ook veel te ver gaan. Verder denk ik dat de minister een heel verstandig antwoord heeft gegeven. Hij heeft aangekondigd dat hij een poging

wil doen om te onderzoeken of er op dit punt aanvulling nodig is en dat hij hierop in de loop van volgend jaar terugkomt.

Wij zullen het wetsvoorstel van harte steunen.

*N

De heer Ganzevoort (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de indieners en de minister voor de beantwoording van de vragen. Uit de antwoorden wordt opnieuw duidelijk hoezeer men met de betrokkenen in het veld aan het wetsvoorstel gewerkt heeft.

Ik constateer wel dat de vragen over de begrenzing van de definitie niet werkelijk beantwoord zijn. Het antwoord dat de veteranenstatus niet essentieel is om zorg en erkenning voor nieuwe groepen te borgen, bevredigt mij niet. Dan zou het immers ook voor huidige groepen niet noodzakelijk zijn. Ik kan wel leven met de afweging, maar het argument deugt niet. Ja, ik begrijp dat elke begrenzing vragen oproept en elke aanpassing ervan weer nieuwe. Maar ik heb nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de veranderende omstandigheden die mogelijk in de nabije toekomst de definitie knellend maken. Ik vraag niet om een formele aanpassing van de definitie. Ik vraag om ruimhartigheid bij het van toepassing verklaren van de definitie op nieuwe omstandigheden en nieuwe vormen van gewapende strijd. Ik wacht het initiatief van de minister in dezen vol vertrouwen af.

Ik sluit af met de conclusie dat het goed is dat bij dit onderwerp zo veel fracties in beide Kamers zo eensgezind zijn.

*N

De heer Van Kappen (VVD): Voorzitter. Ik wil de initiatiefnemers en de minister bedanken voor de beantwoording van de vragen die wij gesteld hebben. Er zijn nog wel een paar punten die ik wil benadrukken.

Mevrouw Eijnsink zei dat gevaarstelling geen wegingcriterium is voor het toekennen van de veteranenstatus. Dat hebben wij nooit bestreden. Ik vind dat een zeer correct uitgangspunt. Een eenheid die je uitstuurt, is immers net een organisch geheel. Iedere functie is even belangrijk. Kok of infanterist, het maakt niet uit. Het operationele vermogen wordt bepaald door de samenwerking binnen de eenheid. Dat men allemaal de veteranenstatus krijgt, is voor ons nooit een punt geweest. Voor de mensen die qua gevaarstelling een extra risico hebben gelopen -- dat is het mooie van het systeem -- hebben wij het gevechtsinsigne. Ik heb daar dus absoluut geen problemen mee.

Dan kom ik bij de definitie. Mevrouw Eijnsink zegt dat het wegvallen van "daarmee vergelijkbare of overeenkomstige omstandigheden" geen beperking is. Ik wil het positief benaderen. Dit wetsvoorstel is tot stand gekomen in een sfeer van samenwerking. Laat ik het zo zeggen, ik lees het dan maar zo dat "vergelijkbare omstandigheden",

wat vroeger in de definitie stond, nu eigenlijk wordt afgedekt door "opera ties ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde". Als dat zo is, heb ik vraagtekens bij het toekennen van een aparte medaille voor binnenlandse inzet. Wij moeten even heel goed nadenken over de vraag of wij dat zo gaan doen. Immers, dan is het toch wel raar dat er bij een operatie ter handhaving van de internationale rechtsorde blijkbaar een verschil is of je dat binnen of buiten Nederland doet. Ik vraag alleen aandacht voor dit punt; wij moeten hier nog eens goed over nadenken.

Ik had twee hoofdpunten, ten eerste het verleden, namelijk de erkenning van de prestatie van de BBE-mariniers. Ten tweede wil ik dat dit soort zaken in de toekomst wordt voorkomen. Ik heb goed geluisterd naar de minister. Deze groep vergeten militairen moet de erkenning en waardering krijgen waar men naar mijn idee recht op heeft. Als de minister hiervoor een modus weet te vinden, bijvoorbeeld in de vorm van een aparte onderscheiding, heb ik daar vrede mee, vooral vanwege de toezegging van de minister -- ik herhaal deze toezegging nog maar eens -- dat deze militairen de garantie hebben dat ze toegang hebben tot de zorg.

Wederom verwijzend naar de positieve sfeer die er heerste om dit wetsvoorstel op tafel te krijgen, trek ik mijn motie die boven de markt hangt en die breed wordt gedragen door deze Kamer, in, en dit in het vertrouwen dat de minister zijn toezeggingen nakomt. Ik heb daar vertrouwen in.

De voorzitter: Mag ik u even corrigeren? U dient haar niet in.

**

De heer Van Kappen (VVD): Ik dien haar niet in.

Ik wil niet al te anekdotisch worden, maar ik kan mij nog heel goed herinneren dat één van de mariniers die werd ingeschakeld bij de BBE na afloop zei: nou, dat was prima. Wij kregen na afloop van deze actie een schouderklopje en een buitenhelm met patat met mayonaise en dat was het dan.

Nu moet je dit ook met een korreltje zout nemen, maar dat geeft wel het gevoel aan dat bij deze eenheid heerst. Met de toezegging dat de minister daar iets aan gaat doen en de garantie dat zij toegang hebben tot de zorgfaciliteiten, trek ik de motie in.

Dan nog iets over de toekomst en dat heeft te maken met de beperking van de definitie. Ik heb een mogelijkheid aangedragen om zonder aan het wetsvoorstel te sleutelen, toch te komen tot een oplossing ervoor. Daarover dien ik wel een motie in. Ik wil in ieder geval vastgelegd hebben wat wij in meerderheid in deze Kamer vinden. Er moet nog over gestemd worden, maar ik denk dat er een meerderheid voor te krijgen is. De toekomst is misschien nog belangrijker dan het verleden. Wij moeten in de toekomst dit soort situaties voorkomen en ook operaties die plaatsvinden op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden tegen mogelijke terroristische organisaties, kunnen aanwijzen als een operatie ter

handhaving van de internationale rechtsorde. Ik dien daarvoor de volgende motie in.

*M

De voorzitter: Door de leden Van Kappen, Ganzevoort, Marcel de Graaff en Franken wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat:

- de definitie die gehanteerd wordt voor het verkrijgen van de veteranenstatus in het wetsvoorstel 32414 (Veteranenwet), impliceert dat militairen die bij mogelijke toekomstige operaties tegen terroristische groeperingen worden ingezet op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden zonder dat er sprake is van oorlogsomstandigheden, op grond van een dergelijke inzet geen aanspraak kunnen maken op de status van veteraan;
- door asymmetrisch optreden van terroristische groeperingen het onderscheid tussen interne en externe veiligheid al geruime tijd is vervaagd;
- dit ook blijkt uit het feit dat voor Defensie het ondersteunen van civiele autoriteiten in binnen- en buitenland is vastgelegd als de derde hoofdtaak;
- er dienovereenkomstig speciale eenheden zijn geformeerd zoals de Dienst Speciale Interventies (DSI), die voor het merendeel uit militairen bestaat, en de Unit Interventie Mariniers (UIM), die volledig uit militairen bestaat, die tot taak hebben om de civiele autoriteiten te ondersteunen in die situaties waar het te verwachten geweldsniveau het operationele vermogen van de politie overstijgt;
- ook andere militaire eenheden bij mogelijke toekomstige operaties tegen terroristische groeperingen kunnen worden ingezet op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden;

spreekt uit dat:

- het ongewenst is om militairen die als lid van een Bijzondere Bijstandseenheid of als lid van een ander militair verband bij mogelijke toekomstige operaties op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden worden ingezet tegen bijvoorbeeld terroristische groeperingen, uit te sluiten van het verkrijgen van de veteranenstatus;
- de mogelijkheid moet bestaan om ook acties die uitgevoerd worden op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden bij regeling van de minister van Defensie aan te wijzen als een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde;
- op deze wijze de desbetreffende militairen onder de in dit wetsvoorstel gehanteerde definitie van veteraan worden gebracht,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter D (32414).

De heer Van Kappen (VVD): Voorzitter. Uiteraard staat mijn fractie volledig achter het wetsvoorstel. Dat is dus niet ter sprake. Het gaat echt om de motie en dat staat los van onze ondersteuning van het wetsvoorstel.

*N

De heer Franken (CDA): Voorzitter. Graag wil ik in de eerste plaats de waardering die in mijn fractie leeft voor het werk dat de indieners hebben gedaan, nog eens onderstrepen. Ik wil ze ook allemaal danken voor de gegeven antwoorden, mevrouw Eijnsink voor de algemene benadering en de juridische aspecten, de heer Bosman voor de beantwoording van mijn vraag over de duurzaamheid van de voorziening en de heer Van Dijk voor zijn antwoord over de veteranenombudsman. Ik ben benieuwd welke rang hij zal krijgen.

De inhoud van het wetsvoorstel wordt zonder meer omschreven. Het gaat dus om het waarom en het hoe. Zorg en erkenning zijn nodig. Die worden nu gegeven, onder andere door schadeloosstelling en andere begeleiding. Dat is inderdaad een pluim op de hoed van de minister dat er ook nog een budget voor is gevonden.

In deze Kamer kijken wij ook altijd nog heel concreet naar de vorm. Klopt de wet? Kan de burger er iets mee? Kan hij er echt iets mee? Is het niet alleen schone schijn? Zijn het woorden op fraai bedrukt papier? Wij kijken naar de uitvoerbaarheid en de handhaafbaarheid. Bij deze wet is daar goed naar gekeken. Dankzij de minister weet ik dus hoe het is gekomen.

Toch nog een enkel woord over de definitie. Wie vallen er onder de wet? Dat is duidelijk, dat zijn militairen, dienstplichtigen en vaarplichtigen. Dat zijn welomschreven categorieën. Maar wat zijn nu de criteria? Er zijn twee criteria, er zijn twee gronden. De eerste grond is oorlogsomstandigheden en de tweede grond is missies. Die laatste is nieuw, zei mevrouw Eijnsink. Dat is ook een grote verdienste van deze wet dat die erbij is gekomen. Bravo, zeggen wij daarvoor.

Echter, de term "oorlogsomstandigheden" is toch breed interpreteerbaar. Bij terrorismebestrijding zijn dezelfde of gelijksoortige risico's aan de orde, maar is toch niet sprake van een mogelijke erkenning als veteraan. Wij zullen het erg om prijs stellen wanneer daaraan toch richting wordt gegeven. De minister gaat kijken. Hij heeft impliciet aangegeven -- en ik hoop dat hij dat wil bevestigen -- dat het hier gaat om een dynamisch begrip. Als hij gaat kijken zal hij dat met zijn goede juridische ondersteuning met succes kunnen doen.

Het is goed dat wij met deze wet verdergaan. Dat is al een grote stap vooruit.

*N

De heer Marcel de Graaff (PVV): Ik ben blij dat u mijn voornaam erbij zegt, voorzitter.

De voorzitter: Ja, er zijn er hier nogal wat met de naam "De Graaf".

De heer Marcel de Graaff (PVV): Daar weten wij alles van.

Ook ik wil de initiatiefnemers en de minister danken voor hun antwoorden in eerste termijn. Die hebben het een stuk verhelderd. Toch hecht ik eraan om in tweede termijn nogmaals te benadrukken dat de wet de nadruk legt op de erkenning van de verdiensten van de veteraan en de erkenning van de gevolgen voor zijn of haar gezondheid. Dat is de kern. Daar kom ik later op terug.

Ik dank de minister voor zijn toezegging om te onderzoeken welke groepen wel of niet onder de definitie vallen, daarbij een argumentatie te geven en de Kamer daarover te informeren. Ik wacht dat met belangstelling af. Ik vind overigens het vasthouden aan de definitie -- het is ook door mevrouw Eijnsink duidelijk gezegd -- een heel begrijpelijke reactie. Ik heb daar ook waardering voor. Ik sluit wat dat betreft ook aan bij de woorden van de heer Ganzevoort, die heeft gezegd dat het niet gaat over de definitie, maar wel over de toepassing ervan en de ruimhartigheid waarmee dat gebeurt. Dat is ook de insteek die ik hierin gekozen heb.

Er is één vraag die ik heb gesteld, die in mijn beleving onvoldoende beantwoord is. Dat is de vraag naar een eventuele discretionaire bevoegdheid van de minister om juist in individuele gevallen de status van veteraan toe te kennen, niet vanuit het perspectief van een eventuele missie maar juist vanuit het perspectief van erkenning van verdienste, van erkenning van de gezondheidsgevolgen voor het individu en de bijzondere zorgplicht die er dan op de overheid rust. Ziet de minister hier voor zichzelf nog mogelijkheden? Dat is namelijk ook één van de redenen waarom ik het voorbeeld van Gaius Mucius Scaevola heb aangehaald. Niet alle 300 legionairs werden geëerd door de stad Rome, maar dat ene bijzondere individu.

*N

De heer Van Boxtel (D66): Voorzitter. Ik kan kort zijn. Ik wil de initiatiefnemers nogmaals ontzettend bedanken. Hun eendrachtig optreden en beantwoording van de vragen uit de Kamer hebben alleen nog maar eens onderstreept dat het van groot belang is dat ook wij hier in grote eensgezindheid deze wet omarmen. Er zitten vast een hoop uitvoeringsvragen aan, maar in deze donkere dagen voor kerst is dit misschien wel een van de beste cadeautjes die je de veteranen kunt geven. Het geluk is er niet bij de wet alleen omdat die wordt aangenomen, maar vooral ook bij de toepassing. Ik wens de minister en zijn staf daarbij alle succes.

Tot slot hoop ik dat de "anjerrevolutie" vandaag begonnen is in Nederland.

*N

De heer Vliegthart (SP): Voorzitter. Ook ik kan kort zijn. Ik dank de indieners. Het is toch een

bijzondere avond, want ik dank ook de minister van Defensie. Ik was het volledig met hem eens en dat komt niet heel vaak voor in dit huis.

Ik vind dat de indieners het eendrachtig hebben gedaan. Het zag er mooi uit met uiteindelijk iets minder dan tien indieners achter de tafel -- je moest wel blijven tellen -- maar toch met de hele Kamer vertegenwoordigd.

Ik kan goed leven met de definitie die is gegeven. Ik begrijp dat het beter zou kunnen, maar laten wij nu het beste niet het bederf maken van het goede. Er is een hoop werk aan de winkel en daar wens ik vooral de minister alle succes bij. Wij zullen hem in de gaten houden. Dat beloven wij hem. Maar dat is vandaag geen dreigement, maar een belofte.

De voorzitter: Dan zijn wij toe aan de dupliek. Ik begrijp dat de leden van de Tweede Kamer en de minister in staat en bereid zijn om direct te antwoorden.

**

*N

Mevrouw Eijsink: Voorzitter. Ik dank uw Kamer voor de inbreng in tweede termijn. Er is een paar keer al verwezen naar de geweldige juridische ondersteuning die, zo begrijp ik nu, mede door de heer Franken tot stand is gekomen, althans als ik het verre verleden duik. Dat geeft ons als initiatiefnemers even de gelegenheid om mensen te bedanken die ons het gehele traject ondersteund hebben en hier met ons vertegenwoordigd mogen zijn. U weet het: wij staan hier, maar het werk wordt door vele anderen gedaan.

Ik wil even noemen de heer Van der Knaap en de heer Schwab, die daarboven zitten. Ik heb begrepen leerlingen van, inmiddels; vandaar de juridische grondigheid. Aan hen hebben wij veel te danken. Wij noemen hen wel eens de buddy's. Dat mag van de minister niet, want dat zeg je niet over ambtenaren. Maar zij zijn wel het gehele traject onze buddy's geweest en wij danken heel veel aan hen. Achter mij is mevrouw Van Rossum namens de vakbonden ACOM en AFMP en overige vakbonden, die ook heel veel gesteund hebben tijdens het hele proces; de heer Van der Meijden, geen onbekende in veteranenland -- als u daar bekend mee bent, kent u hem -- en last but not least Eline Bosman, penvoerder tijdens het hele proces. Wij zijn jaren bezig geweest. Mocht u nog eens de behoefte om al die dossiers door te werken en al die brieven te lezen van veteranen en van het thuisfront, dan mag u die allemaal bij ons komen inzien. Mocht u ons nog eens daarop willen controleren, dan kan dat zeker. Met hen hebben wij een plezierige samenwerking gehad. Remi heb ik natuurlijk al genoemd; die hoort bij ons in dat opzicht.

U hebt eigenlijk geen vragen meer gesteld aan ons. U hebt wel een aantal opmerkingen gemaakt over de definitie. Wij hebben er zojuist ook een korte discussie over gehad. Wij begrijpen de opmerkingen die gemaakt zijn. Wij begrijpen ook uw blik naar de toekomst. De heer Van Kappen wil ik namens de initiatiefnemers danken voor de

handreiking die hij heeft gedaan. Wij begrijpen als initiatiefnemers uw bijzondere betrokkenheid. Dat maakt deze discussie ook zo bijzonder: de betrokkenheid van mensen bij de veteranen vanuit de ervaring van het thuisfront. Dank dus voor de handreiking die u hebt gedaan. Wij zullen met uw Kamer afwachten wat de minister stuurt.

U mag, om met de woorden van de heer Vliegthart af te sluiten, ervan uitgaan dat de toepassing van de wet voor ons van groot belang is. Wij hebben jaarlijks in juni de landelijke Veteranendag. Dan dragen wij allemaal deze anjer; die krijgen wij dan ook. Wij hebben een keer per jaar een debat in de Tweede Kamer over de Veteranennota. U mag ervan uitgaan dat wij keer op keer met deze initiatiefwet, die hopelijk door u wordt aangenomen, in de hand zullen kijken wat niet alleen de minister, maar ook wijzelf hebben gedaan. Graag zullen wij in grote eensgezindheid met u daarop terugblikken. Nogmaals dank aan uw Kamer dat op 19 december -- het is bijna de 20ste -- dit heeft kunnen plaatsvinden.

Het was 19 december 1947 dat in de Tweede Kamer voor het eerst alle partijen zitting namen in een initiatiefwet. Het was 27 oktober 2011 de tweede keer en het is 19 december 2011 dat wij hier met alle partijen eensgezind over een wet spreken. Dat is een groot goed. Wellicht zouden velen van ons dat over meer onderwerpen wel eens willen. Dank u wel namens ons.

De voorzitter: Dank u wel. Mag ik uit uw woorden opmaken dat uw collega's geen behoefte hebben aan een tweede ronde? Zo ja, dan kijk ik even naar de minister.

**

*N

Minister Hillen: Voorzitter. Er waren nog een paar vragen aan mij gesteld. Hartelijk dank voor de inbreng van de geachte leden in tweede termijn.

De heer Franken vroeg of het om een dynamisch begrip ging. Ja, het gaat om een dynamisch begrip. Dat heb ik ook in mijn antwoord gezegd. Er verandert zoveel in de wereld, er is nooit iets vast. Dat geldt hier ook. De internationale orde en de internationale samenhang bewegen ook. Vandaar dat wij de definitie handhaven, maar tegelijkertijd in zo'n notitie proberen te kijken hoe wij ervoor kunnen zorgen dat wij ook in de toekomst iedereen recht kunnen doen.

De heer Van Kappen vroeg of de militairen die hij noemde uitdrukkelijk toegang tot de zorg hadden. Het antwoord is uitdrukkelijk ja.

De heer De Graaff wilde een discretionaire bevoegdheid voor individuen. Ik denk niet dat ik die in deze wet. Dat zou ook heel moeilijk zijn, omdat de veteranenstatus niet wordt toegekend aan individuen. Op het moment dat iemand zich onderscheidt, hebben wij het gevechtsinsigne en bovenal de Militaire Willems-Orde. Dat is hét insigne dat je geeft voor moed, beleid en trouw. Daar gaat eigenlijk niets boven. Wij hebben wel degelijk zo'n onderscheiding. Bij veteranen gaat het altijd om een collectief en om het deel uitmaken van een uitzending. In die zin kan ik de heer De

Graaff helaas niet positief antwoorden. Nee, die bevoegdheid heb ik niet.

De heer Vliegenthart was "bien étonné de se trouver ensemble". Vanavond waren wij allemaal samen, dus het was niet eens bijzonder; het was een feest.

De heer Van Kappen (VVD): Ik hoor de minister zeggen dat de oud-militairen van de BBE toegang hebben tot de zorg. Dat is prima, daar ben ik blij mee. Maar er was ook iets anders. Hij zou zich er ook voor inzetten om de erkenning en waardering tot uitdrukking te brengen door te kijken of een aparte medaille of een stuk eremetaal kon worden gefabriceerd. Dat heb ik toch goed begrepen?

Minister Hillen: Dat heb ik in de eerste termijn al toegezegd. Ik dacht dat de heer Van Kappen uitdrukkelijk het punt van de toegang tot de zorg herhaalde; vandaar dat ik dat nog eens onderstreepte. Beide gelden inderdaad.

De heer Van Kappen (VVD): Bedankt, dan ben ik helemaal tevreden.

Minister Hillen: Tot slot wil ik een oordeel over de motie geven. Strikt genomen heb ik geen behoefte aan de motie. Ik denk dat datgene wat ik heb toegezegd in de motie besloten zit, maar wij laten graag het oordeel over de motie aan de Kamer over.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter: Ik kom tot afhandeling van het wetsvoorstel. Ik kan de indieners misschien niet blijer maken dan door mede te delen dat het in de Kamer gebruikelijk is om de vraag te stellen of iemand stemming wenst over dit wetsvoorstel. Als dat niet het geval is, is het wetsvoorstel aanvaard. Dus ik stel nu de vraag: is er iemand die stemming wenst over dit voorstel? Dat is niet het geval.

**

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De voorzitter: Wij stemmen morgen om 14.15 uur over de motie van de heer Van Kappen. Ik feliciteer u allen van harte.

**

Sluiting 23.52 uur.